

Crna Gora
Ministarstvo sporta i mladih

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI STRATEGIJE ZA MLADE 2017-2021

Sadržaj:

I UVODNI REZIME	7
II KLJUČNA DOSTIGNUĆA.....	15
Indikator 1: Stopa nezaposlenosti mladih u Crnoj Gori	15
Indikator 2: NEET stopa mladih u Crnoj Gori	21
Indikator 1: Procenat praktične nastave u institucijama stručnog i visokog obrazovanja.....	24
Indikator 2: Procenat mladih iz Crne Gore u programima mobilnosti	26
Indikator 3: Rangiranje na PISA testiranju	27
Indikator 1: Procenat mladih koji koristi internet za interakciju s javnim institucijama	29
Indikator 2: Procenat mladih koji su volontirali u poslednjih mjesec dana	32
Indikator 3: Procenat mladih koji aktivno učestvuju u raznovrsnim akcijama i u kreiranju politika.....	34
Lokalni akcioni planovi za mlade	36
Indikator 1: Procenat mladih koji koriste i znaju za postojanje servisa podrške za sticanje autonomije mladih	38
Indikator 2: Upotreba alkohola među maloljetnicima	40
Indikator 3: Procenat maloljetničkih trudnoća	41
Indikator 1: Udio mladih koji su učestvovali u nekoj od sljedećih aktivnosti u posljednjih mjesec dana: Sviranje muzičkog instrumenta, pjevanje, gluma, ples, pisanje poezije, fotografisanje, snimanje filma.	43
Indikator 2: Posjeta istorijskom spomeniku, muzeju ili galeriju, odlazak u bioskop ili na koncert, u pozorište, operu, na plesni performans Aktivnosti sportskih klubova, klubova za provođenje slobodnog vremena, u omladinskim asocijacijama ili organizacijama kulture.....	44
Indikator 1: Iznos budžeta koji je alociran za potrebe Uprave za mlade za implementaciju Strategije	47
Indikator 2: Procenat korišćenja dostupnih evropskih i međunarodnih programa za mlade	48
Normativni okvir za omladinsku politiku u Crnoj Gori.....	51
III TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE	53
IV NALAZI EVALUACIJE.....	96

V OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA SREDSTVA.....	100
VI GENERALNE PREPORUKE	100

I UVODNI REZIME

Strategija za mlade 2017-2021 predstavlja strateški dokument kojim je bio definisan sistem ključnih prioriteta i okvir podrške mladim ljudima za proces tranzicije ka odrasloj dobi. Strateški dokument je usvojen na petogodišnji period, za čiju realizaciju su pripremljena tri akciona plana, i to:

- Akcioni plan za period 2017-2018
- Akcioni plan za period 2019
- Akcioni plan za period 2020-2021

Završnim izvještajem je obuhvaćen cjelokupni period važenja strateškog dokumenta, zaključno sa krajem 2021. godine. Važno je istaći da će nalazi završnog izvještaja i evaluacije strateškog dokumenta predstavljati kvalitativnu osnovu za izradu novog strateškog dokumenta, posebno u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje postojećeg stanja i ključnih prioriteta koje će biti potrebno adresirati u narednom periodu sprovođenja javne politike.

Strategija za mlade istekla je krajem 2021. godine a obaveza Ministarstva sporta i mladih je bila da do kraja prvog kvartala 2022. godine podnese Završni izvještaj o realizaciji Strategije kao i godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana Strategije za 2020-2021. godinu. Ipak, nekoliko je razloga zbog kojih ovaj organ nije bio u mogućnosti da blagovremeno ispuni obaveze i podnese Vladi Crne Gore navedene izvještaje:

1. Sprovođenje eksterne evaluacije Strategije za mlade 2017-2021. godine koja je bila dogovorena između Uprave za sport i mlade i UNICEF-a još u 2021. godini, realizovana je tek u januaru 2023. godine zbog određenih objektivnih okolnosti koje su uticale na uporavanje sprovođenja tenderske procedure u vezi sa angažovanjem eksternih evaluatora od strane UNICEF-a što je uslovalo i probijanje roka za pripremu i podnošenje Završnog izvještaja o realizaciji Strategije za mlade 2017-2021. godine;
2. Reorganizacijom državne uprave u januaru 2021. godine, Ministarstvo sporta i mladih je prestalo da postoji; formirana je Uprava za sport i mlade, a nadležnosti Ministarstva sporta i mladih, u oblasti izrade strateških i zakonskih dokumenata, preuzelo je novoformirano Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta;
3. Reorganizacija državne uprave uslovala je i izostanak koordinacije na međuresornom nivou u oblasti kreiranja i sprovođenja omladinske politike što je za posljedicu imalo usporeno i otežano prikupljanje podataka o sprovedenim aktivnostima u oblasti različitih politika za mlade od strane relevantnih institucija, a samim tim i probijanje planiranih rokova u pogledu izrade strateških i zakonskih dokumenata;
4. Kako planirane tehničke izmjene i dopune Zakona o mladima kojima bi se precizirale nadležnosti novoformirane Uprave za sport i mlade u 2021. godini nijesu nikada usvojene, u formalno-pravnom smislu, postojala je kolizija normi propisanih Zakonom o mladima i Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave što je značilo da je Uprava, za preduzimanje aktivnosti i sprovođenje djelatnosti iz svoje nadležnosti, morala da pribavlja saglasnost Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta koje je vršilo upravni nadzor i nadzor nad cjelishodnošću rada ovog organa. Komunikacija i saradnja između ključnih resora nadležnih za mlade su bile veoma usporene što je u velikoj mjeri uticalo na probijanje rokova u pogledu realizacije planiranih aktivnosti iz nadležnosti Uprave ali i Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, naročito u oblasti kreiranja strateških i planskih dokumenata.

5. Nakon ponovne reorganizacije državne uprave koja je uslijedila u maju 2022. godine, obrazovano je novo Ministarstvo sporta i mladih koje je preuzelo obaveze prethodnog Ministarstva prosvjete nauke, kulture i sporta i Uprave za sport i mlade i nastavilo aktivnosti u oblasti izvještavanja o realizaciji Strategije za mlade 2017-2021. kao i izrade novih strateških i zakonskih dokumenata u oblasti omladinske politike. Kako su tokom avgusta/septembra 2022. godine komunikacija i prikupljanje i razmjena podataka sa resorima i ostalim subjektima relevantnim za oblast izvještavanja o realizaciji politika za mlade bila izuzetno otežana usljed sajber napada na informacioni sistem Vlade Crne Gore, rad i aktivnosti koje je ovo Ministarstvo preduzimalo u oblasti evaluacije Strategije za mlade i pripreme Završnog izvještaja bili su usporeniji i teži.

Treba naglasiti da Završni izvještaj o realizaciji Strategije za mlade sadrži podatke o realizovanim aktivnostima u 2020. i u 2021. godini što je prikazano u poglavlju III -Tabela za izvještavanje, kao i u dijelu koji se odnosi na procenat realizovanih aktivnosti Strategije u 2020. i 2021. godini, budući da poseban godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana u 2020. godini nije pripremljen jer je Akcioni plan Strategije za mlade 2017-2021 usvojen kao dvogodišnji - za period 2020-2021. god. Dodatni razlog zbog kojeg nije postojala mogućnost da se blagovremeno pripremi i Vladi na razmatranje podnese godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana Strategije za 2020. godinu leži u tome što je reorganizacijom državne uprave u januaru 2021. godine, Ministarstvo sporta i mladih prestalo da postoji; formirana je Uprava za sport i mlade, a nadležnosti Ministarstva sporta i mladih, u oblasti izrade strateških i zakonskih dokumenata, kao i u oblasti izvještavanja o realizaciji akcionih planova Strategije, preuzelo je novoformirano Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta.

Strategijom za mlade 2017-2021 je definisano šest ključnih ishoda – strateških ciljeva za unapređenje omladinske politike i položaja mladih u Crnoj Gori, i to:

- ❖ Mladi ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost kroz olakšan pristup tržištu rada i sticanje zapošljenja.
- ❖ Mladima je obezbijeđen pristup kvalitetnom obrazovanju.
- ❖ Mladi aktivno, motivisano i proaktivno učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice i kreiranja i sprovođenja politika.
- ❖ Mladi su dobrog zdravlja, bezbjedni, imaju obezbijeđen pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju.
- ❖ Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti.
- ❖ Uspostavljen je efikasan normativni i institucionalni okvir za sprovođenje omladinske politike.

Potrebno je istaći da strateški dokument koji je usvojen 2017. godine, **nije sadržao kvantitativne ili kvalitativne vrijednosti indikatora učinka vezanih za postavljene operativne ciljeve**, zbog čega prilikom procjene nivoa dostignutosti postavljenih indikatora učinka nije bilo moguće napraviti usporedbu između početnog stanja u određenoj oblasti omladinskih politika prilikom usvajanja strateškog dokumenta 2017. godine, sa ciljnom vrijednošću indikatora učinka za 2021. godinu, kao poslednjoj godini sprovođenja strategije. **Dodatno, eksterna evaluacija Strategije za mlade, pokazala je da se svega 15 indikatora, od ukupno 52 koliko ih je definisano u dijelu koji se odnosi na Plan monitoringa i evaluacije**

Strategije, nalazi u zvaničnom statističkom sistemu Crne Gore, dok je za praćenje ostalih indikatora bilo potrebno uložiti dodatne napore i prikupiti podatke iz dostupnih istraživanja koje su sprovodili različiti subjekti omladinske politike.

S tim u vezi, na početku je neophodno dati preporuku za izradu nove Strategije, da se više pažnje povede u dijelu kreiranja indikatora za praćenje implementacije Strategije i da budu kreirani na način da imaju jasnu metodologiju, provjerljivost i dostupnost. Ovo je uslov, kako bi se izbjegao problem nemogućnosti evaluacije stvarnog uticaja aktivnosti koje će se implementirati. Neophodno je kreirati indikatore shodno Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata. Ipak, važno je istaći da su u cilju što preciznijeg predstavljanja nivoa ostvarenosti indikatora učinka, iskorišćena sva dostupna nacionalna, regionalna i međunarodna istraživanja u periodu 2016-2022. Prilikom procjene nivoa dosegnutosti indikatora učinka, kao početna vrijednost su iskorišćeni podaci iz perioda 2016 i 2017. godine. Svakako, prilikom izrade novog strateškog dokumenta poseban akcenat će biti stavljen na izradu indikatora učinka koji će biti usaglašeni sa nacionalnim metodološkim okvirom za izradu strateških dokumenata u Crnoj Gori.

Takođe, potrebno je istaći da je značajan period sprovođenja strateškog dokumenta bio obilježen **uticajem pandemije virusa Covid-19**, gdje se mladi ljudi u Crnoj Gori javljaju kao jedna od najpogođenijih kategorija društva. Uticaj pandemije je posebno izražen u činjenici da je došlo do značajnog povećanja nezaposlenosti mladih, činjenice da mladi ljudi nisu mogli aktivno da učestvuju u obrazovanju i na tržištu rada, što je za posljedicu imalo veliki rizik od njihovog dugoročnog neangažovanja, sa ozbiljnim implikacijama na njihovu i budućnost društva. Kriza uzrokovana virusom Covid-19 imala je nesrazmjeran uticaj na životno zadovoljstvo i mentalno blagostanje mladih u poređenju sa starijim grupama. Međutim, važno je istaći da je povjerenje mladih u institucije, uprkos zabilježenom padu, ostalo na većem nivou od ostalih društvenih grupa u Crnoj Gori, uprkos tome što su najteže pogođene krizom Covid-19 u smislu mentalnog zdravlja i zapošljavanja. S tim u vezi, u narednom periodu sprovođenja javne politike potrebno je staviti poseban akcenat na potrebi da kreatori omladinskih politika nadograđuju ovaj društveni kapital i obezbijede da ulaganja u mlade bude sastavni dio prioriteta Vlade Crne Gore.

S tim u vezi, u narednom segmentu uvodnog dijela izvještaja biće pružen prikaz najvažnijih rezultata i identifikovanih problema prilikom sprovođenja strateškog dokumenta:

Ključni ishod 1: Mladi ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost kroz olakšan pristup tržištu rada i sticanje zapošljenja

Period 2017-2021. godine, predstavlja period koji je obilježen značajnim oscilacijama u pogledu nivoa zaposlenosti mladih ljudi u Crnoj Gori. U tom pogledu, potrebno je napraviti jasnu razliku između perioda od 2017. godine, do početka 2020. godine, koji je obilježen postepenim smanjenjem nivoa nezaposlenosti mladih u Crnoj Gori. Međutim, period 2020-2021, predstavlja period u kojem je bio zastupljen negativan uticaj pandemije virusa Covid-19, što je za direktnu posljedicu imalo naglo povećanje nivoa nezaposlenosti mladih i sveopštim usporavanjem i negativnim trendovima crnogorske ekonomije. U navedenom periodu sprovođenja javne politike, nadležni organi u partnerstvu sa međunarodnim organizacijama su preduzimali aktivnosti u cilju jačanja nivoa zaposlenosti mladih i umanjenja negativnih implikacija ekonomske krize uzrokovane pandemijom u Crnoj Gori, sa akcentom na realizaciju različitih programa za samozapošljavanje mladih. Poseban značaj je pružen razvoju politika

preduzetništva, gdje su organizovani sajmovi i konferencije namijenjeni mladim preduzetnicima. **Uporedni podaci ZZZCG-a pokazuju da je 2017. godine učešće mladih iznosilo 49%, dok je 2021. godine to učešće iznosilo oko 43% u ukupnoj zaposlenosti. Dodatno, Anketa o radnoj snazi pokazuje da se procenat nezaposlenosti mladih uzrasta od 15-29 godina povećao sa 26.5% (2017) na 32.5% koliko je iznosio u 2021. godini.** Primarni problemi u oblasti zapošljavanja mladih se ogledaju u nedostatku potrebnog nivoa koordinacije i međusektorske saradnje svih subjekata koji učestvuju u sprovođenju politika zapošljavanja, činjenici da postoje slabosti u kvalitetu obrazovnog sistema i nedostaci u podučavanju vještina koje zahtjeva tržište rada. Problemi se ogledaju i u rasprostranjenosti ugovora o radu na određeno vreme u nekim privrednim granama što za posledicu ima nemotivisanost mladih da efikasnije traže zaposlenje.

Ključni ishod 2: Mladima je obezbijeđen pristup kvalitetnom obrazovanju

U pogledu kvaliteta obrazovnog sistema namijenjenog mladim ljudima, uprkos značajnim koracima koji su preduzeti u cilju njegovog jačanja, i dalje postoje problemi koji se ogledaju u činjenici da obrazovni sistem nije dovoljno usklađen sa potražnjom na savremenom tržištu radne snage. Podaci pokazuju da značajan broj mladih ljudi nije imao mogućnost da znanja stečena u toku trajanja obrazovnog perioda primijeni u praksi. Poslednje dostupni podaci sa PISA testiranja koje je sprovedeno 2018. godine, pokazuju da je Crna Gora bila na 52. mjestu od 79 zemalja učesnica, što predstavlja zabrinjavajući podatak koji ukazuje na nedovoljan nivo znanja mladih u oblastima matematike, nauke i čitanja u poređenju sa svojim vršnjacima iz drugih zemalja. Takođe, dostupni podaci pokazuju da nešto više od petine mladih u Crnoj Gori uče, studiraju ili rade u gradu u kojem nijesu proveli djetinjstvo, što ukazuje na činjenicu da se mobilnost mladih sve više razvija i raste. Posebno je potrebno istaći da se u prethodnom periodu sprovođenja javne politike primarni akcenat je stavljen na unapređenje informisanja mladih o mogućnostima pristupa kvalitetnom obrazovanju kroz izgradnju sveobuhvatnu bazu podataka o programima obrazovanja, polaznicima, nastavnom kadru i sl. u okviru MEIS sistema Ministarstva prosvjete.

Ključni ishod 3: Mladi aktivno, motivisano i proaktivno učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice i kreiranja i sprovođenja politika

Mladi u Crnoj Gori još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u procese donošenja odluka od značaja za razvoj zajednice. Podaci pokazuju da je trećina mladih aktivna u nekom od oblika stažiranja i volontiranja ili nekog od drugih oblika društvenog angažmana. Međutim, u prethodnom periodu sprovođenja politike su preduzeti koraci u cilju razvoja projekata i pružanja finansijske podrške mladim ljudima, primarno kroz finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija koje djeluju u oblasti proaktivnog učešća mladih na temu demokratije, razvoja kulture učešća mladih, ljudskih prava i neformalne edukacije. Takođe, na lokalnom nivou, na osnovu Zakona o mladima osnovano je 11 omladinskih servisa (omladinskih klubova i omladinskih centara) u 11 opština, i to: Mojkovac, Plav, Petnjica, Danilovgrad, Nikšić, Šavnik, Podgorica, Cetinje, Bar, Kotor i Pljevlja, dok u Podgorici od postoji ranije uspostavljeni Omladinski centar. Kroz uspostavljanje omladinskih servisa teži se razvoju različitih aktivnosti koje odgovaraju na potrebe i interesovanja mladih i na ovaj način im se pruža prilika da kreiraju aktivnosti koje bi mogle zadovoljiti njihove potrebe kao i da rade na osmišljavanju i sprovođenju projekata/akcija kako bi se riješio neki problem u zajednici (ekološki, zdravstveni, obrazovni, nepoštovanje ljudskih prava itd.).

Ključni ishod 4: Mladi su dobrog zdravlja, bezbjedni, imaju obezbijeđen pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju

U oblasti zdravstvenog položaja mladih u Crnoj Gori, u saradnji sa institucijama sistema i uz njihovu finansijsku podršku, u prethodnom periodu realizovani su projekti vršnjačke edukacije i vršnjačke podrške mladima u oblastima od javnog interesa za mlade i uključile veliki broj mladih adolescenata sa ciljem njihovog osnaživanja u procesu tranzicije u odraslo doba. Ministarstvo zdravlja je, kroz savjetovališta za mlade, a u saradnji sa nevladinim sektorom sprovedo niz kampanja o prevenciji zdravstveno rizičnih ponašanja mladih, sa fokusom na štetnosti upotrebe alkohola, upotrebe droga i drugih psihoaktivnih supstanci, uticaju gojaznosti na zdravlje, preporuke nutricionista o zdravoj ishrani uz zdrave stilove života, polno prenosivim bolestima i posljedicama koje mogu uslijediti bez prevencije. Kada govorimo o reproduktivnom zdravlju mladih, primjećeno je da je tema i dalje tabuizirana, kao i da su uzrok problema uglavnom neznanje, neinformisanost i djelimična dostupnost savremenih kontraceptivnih sredstava. U pogledu upotrebe alkohola među maloljetnicima u Crnoj Gori, dostupni podaci ukazuju na trend povećanja upotrebe alkohola od strane maloljetnih lica. Kada govorimo o maloljetničkim trudnoćama u Crnoj Gori, istraživanja ukazuju da je ovo pitanje dominantno zastupljeno u okviru romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori, gdje je direktno povezano sa problemom maloljetničkih brakova koji još uvijek postoje u značajnoj mjeri.

Ključni ishod 5: Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti

U pogleda odnosa mladih i kulture u Crnoj Gori, pored nedostatka kvantitativnih podataka koji precizno mjere nivo učešća mladih u kulturnim aktivnostima, evidentna je činjenica da mladi ne učestvuju dovoljno u kulturi, nisu detaljno informisani o njoj, institucije ne komuniciraju s njima na odgovarajući način, nepovezani su, nezainteresovani, a rješavanje ovog problema zahtjeva kompleksan društveni angažman. Iako istraživanja pokazuju da mladi na dnevnom nivou imaju između 3 i 5 sati slobodnog vremena, velika većina njih to vrijeme troši radije na opuštenije aktivnosti poput gledanja televizije, korišćenja interneta ili provođenja vremena sa prijateljima. Dostupna istraživanja koja se odnose na nivo zainteresovanosti mladih za kulturno-umjetničke događaje, kao jedan od potencijalnih katalizatora za njihovo bavljenje ovim aktivnostima, pokazuje da većina mladih ne uzima učešće u ovim događajima. S tim u vezi, u narednom periodu sprovođenja politike potrebno je staviti akcenat na aktivno uključivanje mladih u kulturne organizacije i programe kulture, kao kreatore ili aktivne realizatore, bi se stvorila prilika za kreiranje kulturnih navika i za razvoj amaterskog stvaralaštva kod mladih. To je šansa za mlade da pojam kulture počnu da shvataju kao nešto realno i opipljivo, nešto čemu i sami doprinose i u čijem kreiranju učestvuju i samim tim dodaju vrijednost sopstvenoj zajednici i društvu.

Ključni ishod 6: Uspostavljen je efikasan normativni i institucionalni okvir za sprovođenje omladinske politike

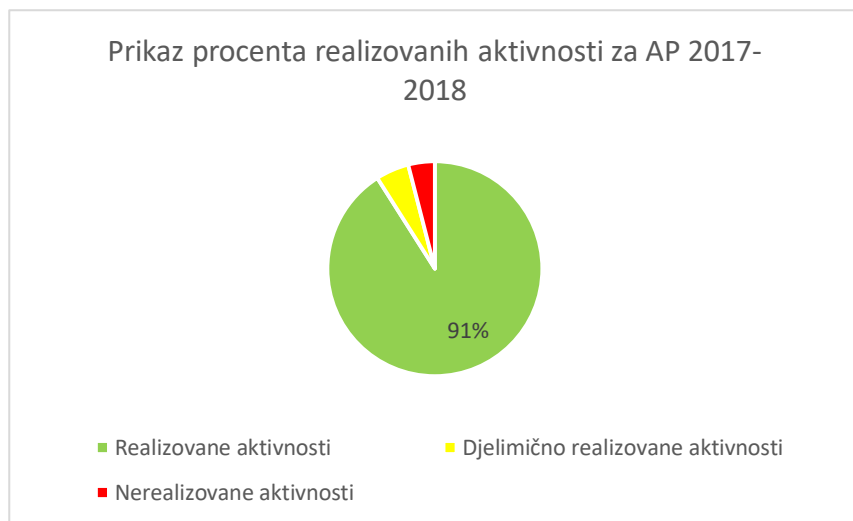
U dijelu koji se odnosi na razvoj normativnog i institucionalnog okvira, važno je istaći da je 2019. godine, donesen novi Zakon o mladima, koji je propisao nova rješenja sa ciljem unapređenja kreiranja i sprovođenja omladinske politike na nacionalnom ali i na lokalnom nivou. Donesena su i podzakonska akta kojima se uređuju kriterijumi i uslovi za izbor prostora za omladinski servis, kao i kriterijumi i uslovi za otvaranje i upravljanje omladinskim servisima. Međutim, u prethodnom periodu je identifikovano da su zakonski i insitucionalni okvir za omladinsku politiku pokazali

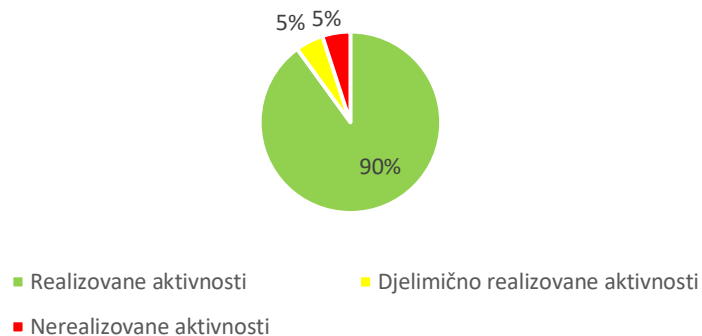
određene nedostatke, koji su primarno izraženi u čestim reorganizacijama institucionalnog okvira, što je za posljedicu imalo nepostojanje kontinuiteta u sprovođenju omladinskih politika, učestale prakse stavljanja pitanja mladih na začelje dnevnih agendi, kao i evidentirane probleme i nedovoljan nivo saradnje između svih subjekata koji učestvuju u sprovođenju politike. Takođe, analiza zakonskog okvira koju je Ministarstvo sprovelo 2021. godine je utvrdila da implementacija Zakona o mladima (2019) nije postigla željeni rezultat u smislu poboljšanja položaja mladih, te utvrđivanja omladinske politike. Navedene činjenice imaju za posljedicu da će u narednom periodu sprovođenja politike poseban značaj biti pružen unapređenju normativnog i institucionalnog okvira, sve u cilju poboljšanja položaja mladih u Crnoj Gori.

U pogledu korišćenja dostupnih evropskih i međunarodnih programa za mlade, u prethodnom periodu je odobreno 35 projekata od kojih su univerziteti iz Crne Gore koordinatori za 8 projekata, dok su u preostalih 27 uključeni kao partneri. Akcenat je stavljen na potrebi dalje snažne opredjeljenosti svih ustanova visokog obrazovanja ka jačanju međunarodne saradnje razvojem naučno istraživačkih projekata, razvojnih i strukturnih projekata, kao i programa mobilnosti studenata i nastavnog osoblja. Pored navedenog, značajno je istaći i ulogu **Evropske omladinske kartica (EYCA)** koja predstavlja međunarodno priznatu benefit karticu za mlade uzrasta 13-29 godina, koji besplatno koriste preko 270 popusta u Crnoj Gori i 70 000 popusta u Evropi.

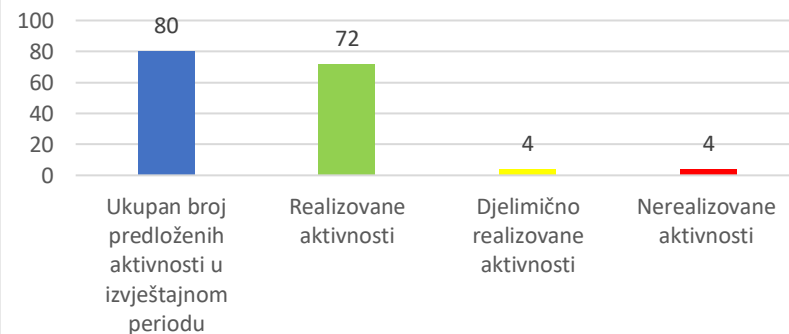
Prikaz stepena realizacije aktivnosti predstavljen za svaki od akcionih planova:

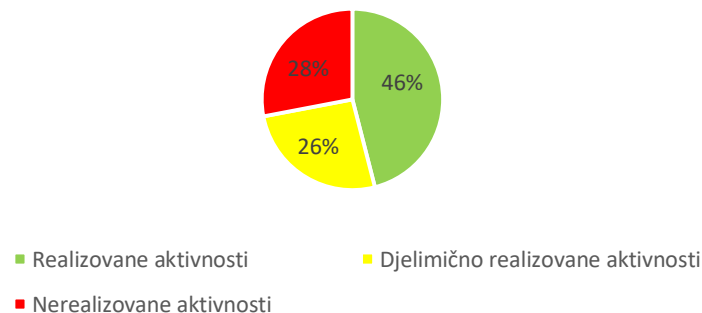
Prikaz procenta realizovanih aktivnosti za AP iz 2019. godine

Brojčani prikaz realizacije aktivnosti za AP iz 2019. godine

Prikaz procenta realizovanih aktivnosti za AP iz 2020-2021

Brojčani prikaz realizacije aktivnosti za AP 2020-2021

Tabela br. 1: Uporedni prikaz stepena realizacije aktivnosti po usvojenim akcionim planovima

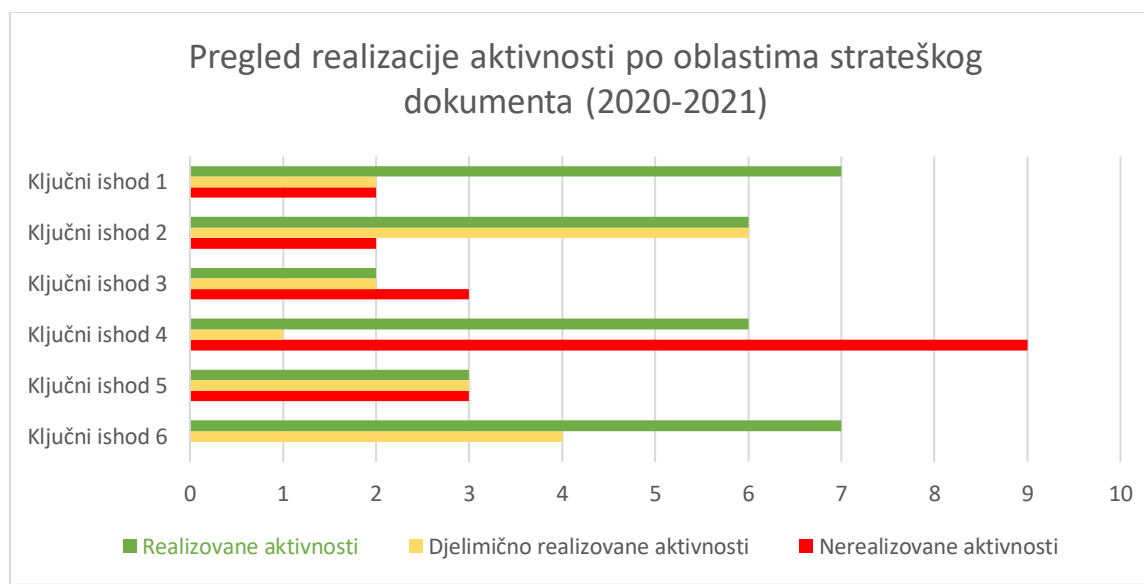

Tabela br. 2: Pregled realizacije aktivnosti po svm oblastima strateškog dokumenta

Za cjelokupni petogodišnji period trajanja strateškog dokumenta (u okviru tri akciona plana), predviđene su ukupno 243 aktivnosti. Od navedenog broja aktivnosti potpuno je realizovano 192 aktivnosti, iliti 80% aktivnosti. Djelimično je realizovano 25 aktivnosti, iliti 10% aktivnosti. Nije realizovano 26 aktivnosti, iliti 10% aktivnosti.

Kratak osvrt na planirana i realizovana finansijska sredstva prositekla iz budžeta za cjelokupni period trajanja strateškog dokumenta:

Godina	Planirana sredstva	Utrošena sredstva
2017	170,000 EUR	170,000 EUR
2018	511,876 EUR	511,876 EUR
2019	1.000,000 EUR	1.000,000 EUR
2020	1.936,488,36 EUR	1.803 364,36 EUR
2021	667,916,00 EUR	564 633,00 EUR
2017-2021	4.286,280,00 EUR	4.049,873,00 EUR

Tabela br. 3: Prikaz ukupno planiranih i utrošenih sredstava

II KLJUČNA DOSTIGNUĆA

Ključni ishod A:

Mladi ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost kroz olakšan pristup tržištu rada i sticanje zapošljenja			
Otklanjanje barijera za pristup tržištu rada svim mladima	Podrška razvoju preduzetništva mladih	Uspostavljanje integrisanog i holističkog sistema podrške mladima za tranziciju ka dostojanstvenom zaposlenju	Smanjenje neaktivnosti mladih

❖ Osnovni indikatori za ključni ishod:

Indikator 1: Stopa nezaposlenosti mladih u Crnoj Gori

Prema podacima Zavoda za statistiku Crne Gore (MONSTAT)¹, u 2016. godini, kao godini koja se uzima kao početna vrijednost za mjerenje ostvarenosti indikatora učinka, stopa aktivnosti ukupne populacije (starijih od 15 godina) iznosila je 54,5%, u poređenju sa 49,5% za populaciju mladih (do 29 godina starosti). Ukupna stopa zaposlenosti iznosila je 44,8%, dok je stopa zaposlenosti mladih iznosila 35,2%. Konačno, ukupna stopa nezaposlenosti u Crnoj Gori u 2016. godini iznosila je 17,7%, dok je stopa nezaposlenosti mladih iznosila 28,8%.

	Stopa učešća	Stopa zaposlenosti	Stopa nezaposlenosti	
Ukupno (15-29)	49,5%	35,2%	28,8%	
	Učešće među aktivnim mladim	Učešće u zaposlenim mladim	Učešće u nezaposlenim mladim	Učešće u populaciji mladih

¹ MONSTAT, <https://monstat.org/cg/page.php?id=23&pageid=23>

ISCED1 0-2 (Osnovno obrazovanje ili niže)	7,3%	5,8%	11,1%	28,2%
ISCED 3-4 (Srednje obrazovanje)	64,4%	63,4%	66,8%	56,1%
ISCED 5-8 (Tercijarno obrazovanje)	28,3%	30,8%	22,1%	15,7%

Tabela br. 4. Ključni indikatori tržišta rada mladih, učešće prema stepenu obrazovanja, Anкета o radnoj snazi (ARS) za 2016. godinu.

Iako indikatori tržišta rada pokazuju pozitivan trend zapošljavanja mladih u periodu sprovođenja strategije i povezanih nacionalnih politika zapošljavanja, pandemija Covid-19 virusa se negativno odrazila na sve sfere društva, gdje je jedan od segmenata i zapošljavanje mladih. Prema podacima Ankete o radnoj snazi iz 2020. godine², za mlade starosne grupe 15-29 godina, stopa aktivnosti je iznosila 45,1%, stopa zaposlenosti 31,3%, dok je stopa nezaposlenosti stajala na 30,7%. Prema podacima ZZZCG³, udio mladih starosne grupe 15-30 godina, u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti na kraju juna 2021. godine, iznosio je 21,3%.

Uporedni podaci ZZZCG-a pokazuju da je u periodu od januara 2020. godine, do januara 2022. godine, došlo do porasta broja nezaposlenih mladih ljudi, gdje podaci pokazuju da je u januaru 2020. godine, u starosnoj dobi 15-24 godine, bilo ukupno 2,860 nezaposlenih mladih ljudi na evidenciji Zavoda, dok je u januaru 2022. godine taj broj iznosio 5,578 mladih. U starosnoj grupi od 25-30 godina, u januaru 2020. godine, broj nezaposlenih mladih ljudi je bio 3.683, dok je u januaru 2022. godine, taj broj iznosio 6,310 mladih.

Datum		Starosne grupe					
		15-24	25-30	31-40	41-50	51-60	61-67
31.1.2021.	Ukupno	4,619	5,526	10,765	11,251	11,182	3,914
	Žene	2,554	3,293	6,558	6,858	6,408	2,079
31.1.2020.	Ukupno	2,860	3,682	7,763	8,486	9,347	3,286
	Žene	1,549	2,241	4,753	5,147	5,351	1,631
31.12.2020.	Ukupno	5,952	6,074	10,280	10,667	10,783	3,753
	Žene	3,462	3,551	6,240	6,505	6,204	1,982

Datum		Starosne grupe					
		15-24	25-30	31-40	41-50	51-60	61-67
31.1.2022.	Ukupno	5,578	6,310	13,012	13,503	13,069	4,761
	Žene	3,055	3,950	8,165	8,224	7,599	2,649
31.1.2021.	Ukupno	4,616	5,495	10,809	11,322	11,193	3,879
	Žene	2,545	3,265	6,590	6,906	6,411	2,058
31.12.2021.	Ukupno	6,849	6,830	13,043	13,161	12,862	4,641
	Žene	3,886	4,233	8,191	8,100	7,510	2,602

Tabela br. 5: Uporedni prikaz broja nezaposlenih mladih sa evidencije ZZZCG-a u periodu 2020-2022

² Anketa o radnoj snazi iz 2020. godine, <https://www.monstat.org/cg/novosti.php?id=3521>

³ Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Nezaposlenost mladih u Crnoj Gori, <https://www.zzzcg.me/wp-content/uploads/2023/02/Istra%C5%BElivanje-Nezaposlenost-mladih-u-Crnoj-Gori1.docx>

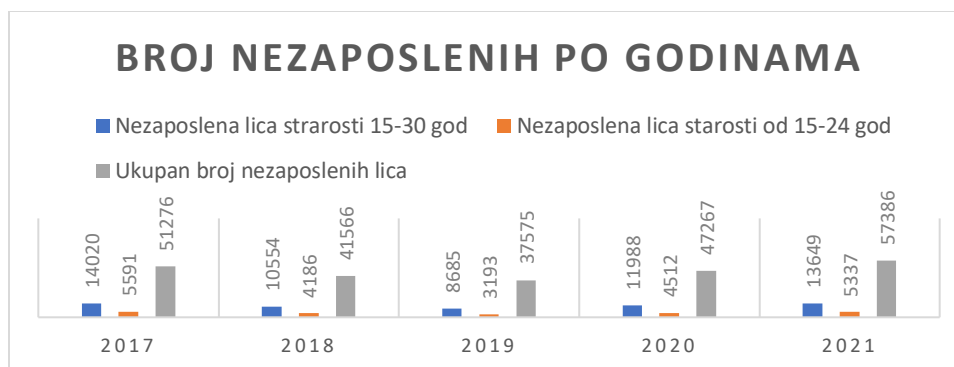

Tabela br. 6: Prikaz nivoa nezaposlenosti mladih po starosnim grupama

Podaci ZZZCG-a ukazuju da su u periodu 2017–2021. godine preko trećine ukupne ponude činili mladi starosti od 15 do 30 godina, a trend zapošljavanja mladih u odnosu na njihovu ponudu na tržištu rada bio je nepovoljan. Shodno tome, u 2017. godini zapošljavanje mladih bilo je manje od iskazane ponude 3,5 puta (10.029:35.002), u 2018. godini manje 3,9 puta (7.490:28.981), u 2019. godini 4 puta manje (5.866:23.208) u 2020. godini 4,1 put manje (6.001:24.420) i u 2021. godini 4 puta manje (7.707:30.887).

Zapošljavanje mladih od 15 do 30 godina života u navedenom periodu bilježi blagi pad. Tako je 2017. godine učešće mladih iznosilo 49%, dok je 2021. godine to učešće iznosilo oko 43% u ukupnoj zaposlenosti.

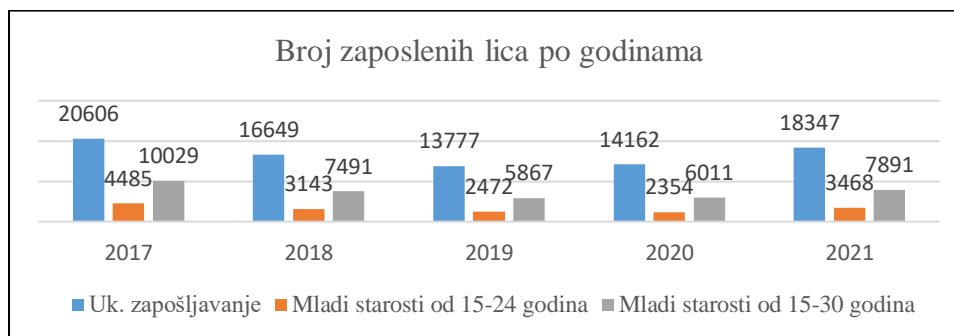

Tabela br. 7: Broj zaposlenih mladih po starosnim grupama i godinama zaposlenja

Posmatrano prema kvalifikacionoj strukturi, podaci ZZZCG-u periodu od 2017–2021. godine, pokazuju da u ukupnom broju nezaposlenih lica starosne grupe od 15 do 30 godina, sa oko 80 do 85% dominiraju nezaposlena lica sa srednjom i visokom stručnom spremom (na mlade sa visokom stručnom spremom odnosi se oko 35% do 50%, a na srednjoškolce od 34 do 51%) dok nezaposlena lica bez stručne spreme učestvuju sa 15 do 20%. Zbog niske tražnje na tržištu rada, koja je, između ostalog, uslovljena nedostatkom radnog iskustva, mladi su podstaknuti da ostanu duže u sistemu obrazovanja. Usklađivanjem sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada kao i omogućavanje mladima da se praktično edukuju tokom školovanja omogućilo bi njihovu veću uključenost na tržište rada.

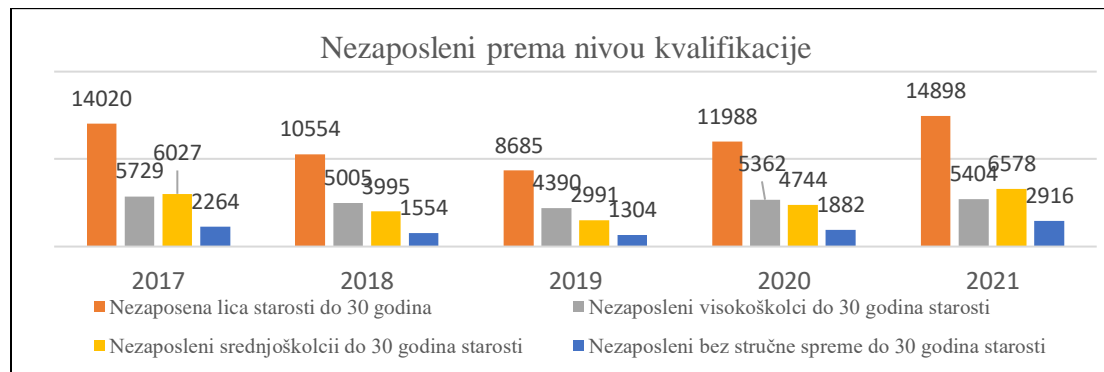

Tabela br. 8: Nezaposleni prema nivou kvalifikacije i starosnim grupama

Fakultetsko obrazovanje, međutim, ne oslobađa od rizika nezaposlenosti, s obzirom na to da je stopa nezaposlenosti među mladim diplomantima oko 32%. Koegzistencija boljih rezultata kod zapošljavanja mladih sa fakultetskim obrazovanjem i visoka stopa nezaposlenosti među diplomantima prije svega postoji zbog:

- neusklađenosti između vještina koje mladi stiču u školi i onih koje poslodavci traže,
- niska stopa otvaranja novih radnih mjesta u državi,
- struktura ekonomije, koju karakteriše ograničen kapacitet apsorpcije mladih sa stečenim visokim obrazovanjem.

Izveštajem Evropske komisije za 2022 godinu⁴, se konstatuje da nezaposlenost mladih i dalje visoka i postoje značajni regionalni dispariteti (npr. stopa nezaposlenosti od 5% na primorju, u poređenju sa znatno višim nivoima u centralnim i sjevernim oblastima od 11,9% i 36,7%). Takođe, jasno

⁴ Izveštaj Evropske komisije za 2022 godinu

se ukazuje da je ZZZCG-u potrebna suštinska reforma i jačanje, jer, između ostalog, ZZZCG još nije spreman da prihvati izazov sprovođenja Garancije za mlade⁵.

Pored navedenog, glavni izazovi sa kojima se suočava politika zapošljavanja mladih u Crnoj Gori se primarno odnose na:

- Nedovoljan nivo koordinacije i međusektorske saradnje svih zainteresovanih strana na različitim nivoima vlasti i različitim poljima politike (zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvene usluge, itd.), slabosti u kvalitetu obrazovnih sistema i nedostaci u podučavanju vještina koje zahtjeva tržište rada.
- Takođe, akcenat je na nedovoljno efikasnom procesu traženja posla što dovodi do neusklađenosti sa vještinama koje se traže na tržištu rada i dugog prelaska sa škole i univerziteta na posao.
- Pored navedenog, problemi se ogledaju i u rasprostranjenosti ugovora o radu na određeno vreme u nekim privrednim granama što za posledicu ima nemotivisanost mladih da efikasnije traže zaposlenje.
- Značajno je ukazati i na nedostatak kvalitetnih politika i servisa za podršku mladim ženama koje se vraćaju na posao i činjenicu da neformalno zaposlenje još uvijek ima nesrazmjerno veliki udio u crnogorskoj privredi.

Istraživanje ZZZCG-a „Analiza uticaja Covida-19 na kretanja na tržištu rada“⁶, je ukazalo da je pandemija virusa Covid-19 imala izrazito negativan uticaj na tržište rada u Crnoj Gori. Tako je na dan uvođenja mjera za suzbijanje Covid-19 (15. mart 2020. godine), na evidenciji Zavoda je bilo registrovano 35.466 nezaposlenih lica (žena je bilo 20.541 ili 57,91%). Stopa registrovane nezaposlenosti je iznosila 15,28%. U odnosu na dan izrade analize, odnosno na dan 29. novembar 2022. godine, kada je registrovano 46.096 nezaposlenih lica (žena 26.539 ili 57,57%), došlo je do povećanja nezaposlenosti za 10.630 lica ili 29,97%, a stopa registrovane nezaposlenosti je povećana za 4,59 procentnih poena, odnosno iznosi 19,87%.

Uticaj pandemije je posebno bio velik u prvoj godini njenog trajanja. U odnosu na početak pandemije, krajem 2020. godine (47.509 nezaposlenih lica, od toga je 27.944 žena ili 58,82%), došlo do povećanja nezaposlenosti za 12.043 lica ili 33,96%, a stopa registrovane nezaposlenosti je iznosila 20,48%. Posmatrano prema školskoj spremi, najviše zapošljavanja mladih zabilježeno je u okviru VII-1 i IV stepena stručne spreme sa učešćem od preko 80% u ukupnom zapošljavanju ove starosne grupe a najmanje kod mladih bez stručne spreme (I i II stepen) približno od 6 do 8%.

Kada govorimo o rezultatima postignutim u prethodnom periodu sprovođenja politike, važno je istaći da je MRSS u saradnji sa ZZZCG (koji implementira program uz podršku Evropske unije), svake godine sprovođenja strateškog dokumenta realizovao program Grant za samozapošljavanje mladih (dodijeljeni grantovi za 103 korisnika u 2020, odnosno 113 korisnika u 2021. godini). Takođe, u periodu 2020-2021. godine, UNDP je obezbijedio mentorsku podršku za 65 mladih koji su pokrenuli biznis kroz podršku ZZZCG od kojih su dobili grant za pokretanje biznisa. Poseban akcenat je stavljen na razvoj politika preduzetništva, gdje su prethodnih godina organizovani sajmovi namijenjeni mladim

---

⁵ Garancija za mlade

⁶ ZZZCG, „Analiza uticaja Covida-19 na kretanja na tržištu rada“, <https://www.zzzcg.me/wp-content/uploads/2023/02/Analiza-uticaja-COVID-a-19-na-tr%C5%BEi%C5%A1te-rada.pdf>

preduzetnicima, (prosječno oko 300 učesnika). Takođe, organizovana je i Nacionalna konferencija koja je okupila oko 30 mladih preduzetnika iz cijele Crne Gore. Održana je i Akademija ličnog i poslovnog razvoja mladih preduzetnika u okviru kojeg će 50 mladih ljudi imali priliku da steknu osnovna znanja i vještine iz oblasti preduzetništva i učešća na tržištu rada putem podrške karijernog savjetovanja. Takođe, Vlada Crne Gore stavlja dodatni akcenat na oblasti razvijanja preduzetništva i samozapošljavanja mladih, kroz pružanje podrške mladima koji započinju ili nastavljaju da razvijaju započeti sopstveni biznis. Ovdje se prije svega misli na povećanje finansijske podrške mladim preduzetnicima kroz realizaciju kreditnih linija za mlade od strane Investiciono-razvojnog fonda, ali i obezbjeđivanje kontinuirane finansijske i mentoring podrške za mlade u biznisu kroz programe Ministarstva ekonomije, u saradnji sa svim relevantnim subjektima, uključujući i nevladine organizacije aktivne u ovoj oblasti. Značajno je povećan broj mladih koji se kroz redovne aktivnosti Zavoda za zapošljavanje i Centra za informisanje i profesionalno savjetovanje – CIPS informišu o mogućnostima traženja zaposlenja i olakšanog pristupa tržištu rada.

U okviru mjere podsticaj za sezonsko zapošljavanje, realizovao se program podsticaja za zapošljavanje kroz subvencionirano zapošljavanje nezaposlenih mladih lica i nezaposlenih žena na sezonskim poslovima u najkraćem trajanju od tri mjeseca. Programom je zaposleno 66 učesnika kod 16 poslodavca – izvođača programa u trajanju do tri mjeseca. Zavod za zapošljavanje i Međunarodna organizacija rada su, zaključili Sporazume o realizaciji Pilot projekta “Aktiviranje žena”. Projekat podrazumijeva aktivaciju žena od 25 do 34 godine kroz dodjelu grantova za nezaposlene žene sa djecom predškolskog uzrasta i kroz subvencionisanu obuku na radnom mjestu, kako bi se ublažili efekti pandemije na svijet rada u Crnoj Gori. Opšti cilj pilot projekta je promovisanje mogućnosti integracije mladih žena na tržište rada nakon pandemije Covid- 19. Kroz projekat ReLOaD (finansiran od strane EU i lokalnih samouprava), u toku 2018-2019. godine, UNDP je u saradnji sa opstinama Nikšić, Podgorica, Pljevlja, Kotor i Tivat podržao 20 projekata koji su uključili mlade, na teme zapošljavanja, društvene inkluzije, kulture, aktivizma, digitalnih vještina, zaštite životne sredine.

U pogledu usklađenosti sa krovnim nacionalnim strateškim dokumentima koji su od značaja za politiku zapošljavanja mladih, važno je ukazati da :

Srednjoročni program rada Vlade Crne Gore 2022-2024 (SPRV), koji sadrži sledeće ciljeve:

- Cilj 2.5. Stabilan i održiv rast zaposlenosti zasnovan na jednakim mogućnostima i dostojanstvenom radu, uz razvoj znanja i vještina i veću socijalnu uključenost
  - Stopa zaposlenosti mladih (15-29) povećana na 34% do kraja 2024. godine.

Uzimajući u obzir trend porasta nivoa nezaposlenosti mladih u prethodnom periodu, postavlja se racionalno pitanje da li trenutni okvir javnih politika u oblasti zapošljavanja može dovesti do pada nezaposlenosti mladih ljudi do kraja 2024. godine.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine⁷

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine (NSOR), predstavlja jedan od krovnih strateških dokumenata koji dugoročno definiše osnovne pravce razvoja Crne Gore. Politike vezane za mlade predstavljaju jedan od najvažnijih segmenata NSOR-a. Kada govorimo o politikama zapošljavanja od značaja za mlade, NSOR stavlja akcenat na sledeće mjere:

- Unapređenje obrazovne i naučne komponente u visokom obrazovanju, kroz usaglašavanje sistema visokog obrazovanja sa potrebama društva i tržišta rada, čime se kontinuirano utiče na smanjenje nezaposlenosti mladih,
- Povećanje učešća mladih i odraslih u formalnom i neformalnom obrazovanju u skladu sa zahtjevima tržišta rada. Poseban akcenat je stavljen na omogućavanje da informatička pismenost mladih dosegne nivo EU prosjeka.
- Važno je ukazati i na potrebu podsticanja preduzetništva i samozapošljavanja, primarno kroz razvoj novih i fleksibilnih formi samozapošljavanja mladih (kroz pojednostavljivanje procedura i kreiranja podstičućih i fleksibilnih mehanizama), kao što su društveno preduzetništvo, start-up, ruralni turizam, urbano baštovanstvo, zeleni poslovi, kreativne industrije, ICT usluge.

Kao i u slučaju sa ciljevima definisanim u SPRV-u, činjenično stanje pokazuje da predviđene mjere od strane NSOR-a u oblasti zapošljavanja nisu u dovoljnoj mjeri ostvarene, zbog čega navedena pitanja moraju biti detaljnije adresirana kroz novi strateški dokument.

Indikator 2: NEET stopa mladih u Crnoj Gori

Izveštajem Međunarodne organizacije rada⁸ je konstatovano da se udio mladih (15-29) koji nisu u obrazovanju, zapošljavanju ili obuci (NEET) u Crnoj Gori smanjio za 0,1% (sa 26,6% na 26,5%) između četvrtog kvartala 2020 i četvrtog kvartala 2021. Početni podatak za 2017. godinu koji se odnosi na procenat NEET populacije iznosio je 21.4%, shodno Anketi o radnoj snazi koju je sproveo MONSTAT, ali se na osnovu dostupnih istraživanja sprovedenih za 2020. i 2021. godinu može zaključiti da je došlo do povećanja procenta ove populacije u Crnoj Gori, pri čemu je ovaj procenat u 2021. godini iznosio 26.5%. Kako bi se pozabavila ovim problemom, Vlada je u decembru 2021. usvojila Program za zapošljavanje mladih 2022. godine⁹, kao prethodnicu šemi Garancije za mlade. U vezi sa ovim poslednjim, imenovana je institucionalna fokalna tačka za uvođenje IG šeme i Radna grupa koja treba da upravlja njenom postavkom.

Istraživanje DeFacto Consultancy „Moja karijera na putu do heroja“¹⁰ iz 2021. godine, koje je za predmet imalo NEET populaciju i nezaposlenost, je pokazalo da većina ispitanika, njih 40.0%, smatra da su nezaposleni zato što ne mogu da pronađu odgovarajući posao ili bi radije stažirali uz

⁷ Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030., <https://www.gov.me/dokumenta/6852d215-af43-4671-b940-cbd0525896c1>

⁸ Međunarodna organizacija rada, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_676211.pdf

⁹ Program za zapošljavanje mladih 2022. godine,

¹⁰ Istraživanje DeFacto Consultancy „Moja karijera na putu do heroja“, 2021, <https://wapi.gov.me/download/710ca1fb-ba6d-42cf-9dab-a7ecfb96c92d?version=1.0>

mogućnost zapošljavanja. Značajan dio ispitanika, 16.9%, odgovorio je da ne može naći posao zbog diskriminacije. Dodatno, 13.1% sagovornika navodi da ne rade jer brinu o porodici. Samo 5.4% je reklo da ne želi da radi, što implicira da problem nezaposlenosti mladih nije u njihovoj nespremnosti za rad, već u nečem drugom. Štaviše, samo 4.6% vjeruje da je razlog njihove nezaposlenosti taj što im nedostaju odgovarajuće vještine ili kvalifikacije. Stoga, može se zaključiti da mladi svoju nezaposlenost prije oslikavaju kao rezultat određenih objektivnih faktora, npr. sistemskih nedostataka tržišta rada, nego kao rezultat sopstvenih nedostataka u pogledu motivacije, iskustava i kvalifikacija.

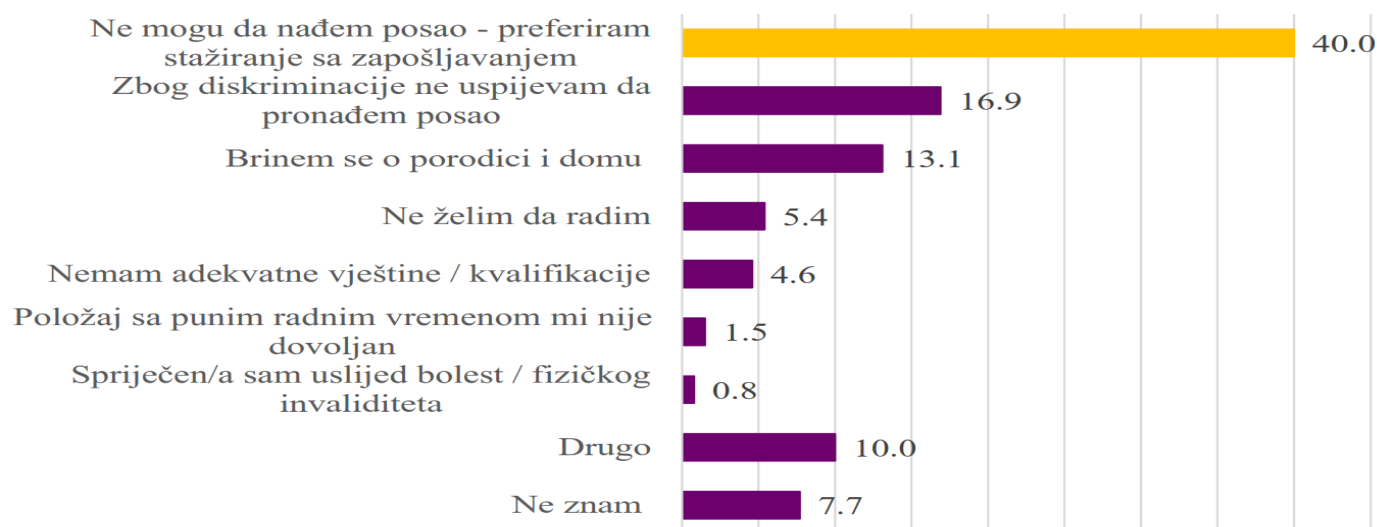

Tabela br. 9: Razlozi za nezaposlenost NEET populacije

Istraživanje je takođe pokazalo da je dugotrajni status nezaposlenosti NEET osoba jedan od faktora koji može uticati i na njihovo buduće zaposlenje naime, što je duže osoba nezaposlena, to su manje šanse da će u budućnosti naći posao. Preko 50.0% ispitanika je nezaposleno duže od jedne godine ili nikada nisu radili, što ukazuje na potencijalni rizik od toga da ostanu u stanju trajne nezaposlenosti. Nadalje, 28.5% je nezaposleno između tri mjeseca i godinu dana, a tek 3.8% manje od jednog mjeseca.

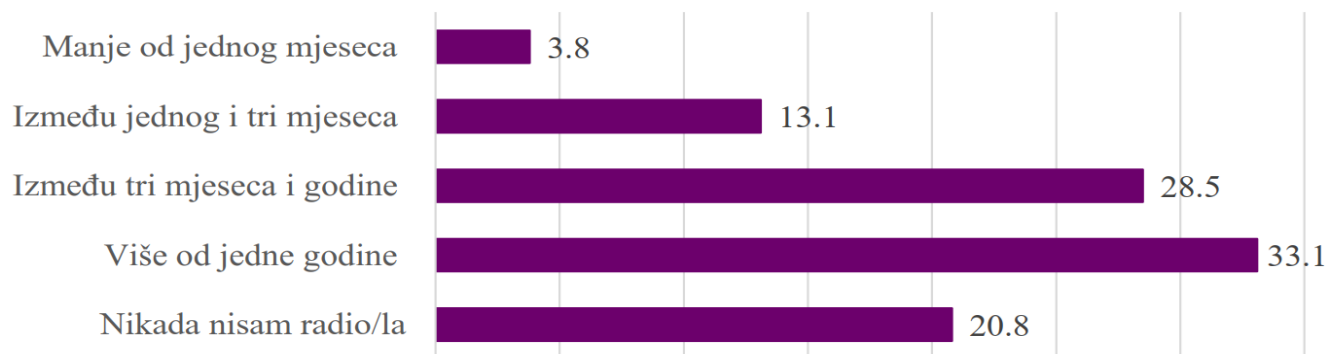

Tabela br. 10: Vremenski period nezaposlenost NEET populacije

Kada govorimo o postignutim rezultatima u prethodnom periodu, akcenat je na garanciji za mlade koja je prvi put uvedena 2013. godine, kako bi se uhvatila u koštac sa uticajem finansijske i ekonomske krize na kvantitet i kvalitet zapošljavanja mladih u EU. U kontekstu Crne Gore, pojačana garancija za mlade uključena je u rezultate Investicionog plana EU za Zapadni Balkan. To je obaveza koju su prihvatile države članice EU da osiguraju da svi mladi ljudi do 30 godina starosti dobiju kvalitetnu ponudu:

- zaposlenja,
- kontinuiranog obrazovanja (i obuke),
- šegrtovanja ili
- stažiranja

Glavni servisi za zapošljavanje (JSZ) svake zemlje učesnice, a među njima i ZZZCG su glavni partner u implementaciji sistema za pružanje usluga Garancije za mlade (GM) i one odrađuju:

- Registraciju mladih lica iz NEET grupe u šemu za realizaciju usluga GM,
- Realizaciju pripremnih usluga (profiliranje, savjetovanje, karijerno usmjeravanje, individualno planiranje zapošljavanja, uparivanje sa slobodnim radnim mjestima, digitalne vještine),
- Pružanje kvalitetne ponude zapošljavanja, kontinuiranog obrazovanja, stažiranja i šegrtovanja,
- Sistem za praćenje GM (priliv/odliv, realizacija ponuda u roku od 4 mjeseca, status mladih lica iz NEET grupe pri prpratnim aktivnostima)

Glavni izazovi sa kojima ZZZCG suočava u ovoj oblasti su:

- Osigurati pravovremeno uvođenje reformi politike koje zahtijeva GM (različita dinamika intervencija kroz programske politike je izazvala nekoliko problema u zemljama EU),
- Povećan tok rada u JSZ uz zahtjev za pažljivo planiranje ljudskih i finansijskih resursa potrebnih za upravljanje pružanjem usluga (od registracije do praćenja),
- Realizacija kvalitetnih ponuda u roku od četiri mjeseca,
- Kompleksni sistem praćenja, koji zahtijeva promjene načina na koji JSZ prikuplja i upravlja podacima, kao i načina prikupljanja i izvještavanja o dostignućima kroz politike,
- Strategije proaktivnog djelovanja i poteškoće u uključivanju neaktivnih mladih ljudi, uz rizik da GM cilja samo nezaposlene mlade ljude.

Ključni ishod B:

Mladi imaju pristup kvalitetnom obrazovanju				
Podrška razvoju neformalnog učenja i unapređenje mehanizama verifikovanja neformalno i informalno stečenih znanja	Unapređenje kvaliteta organizacije, realizacije i vrednovanja praktičnog obrazovanja u stručnim školama	Promocija obrazovne mobilnosti mladih	Unapređenje i integrisanje sistema informisanja i karijernog savjetovanja mladih	Prevenција i smanjenje napuštanja škol

❖ Osnovni indikatori za ključni ishod:

Indikator 1: Procenat praktične nastave u institucijama stručnog i visokog obrazovanja

Kada govorimo o nivou ostvarenosti indikatora koji se odnosi na procenat praktične nastave u institucijama stručnog i visokog obrazovanja, dostupni podaci zastupljeni u okviru istraživanja NVO Centar za građansko obrazovanje “Studija o mladima 2018-2019”¹¹ pokazuju da:

- više od jedne trećine mladih je van obrazovnog sistema (35,3 %),

¹¹ Studija o mladima 2018-2019, <https://media.cgo-cce.org/2019/04/STUDIJA-mladi.pdf>

- u osnovnoj ili srednjoj školi se nalazi četvrtina mladih (26,8%),
- 28,8% na osnovnim studijama, 8,2% na master ili doktorskim studijama,
- 2,6% na nekoj drugoj vrsti obrazovanja ili obuke.
- Mladi u godinama od 26 do 29, najčešće su među onima koji nijesu u obrazovnom procesu (65,19%).

Obrazovne aspiracije mladih ukazuju na to da najveći procenat njih pokušava da završi master (23,7%), 21,1% osnovne i 19,2% specijalističke studije. Četvorogodišnja srednja škola je ambicija za 15,8% mladih, a 7,4% želi da završi trogodišnju srednju školu. Doktorske studije su ambicija za 11,7% ispitanika, a 1,2% ima ambiciju da završi samo osnovnu školu.

Ogromna većina mladih smatra da obrazovni sistem nije dovoljno usklađen sa potražnjom na savremenom tržištu radne snage (74,6%). Skoro tri puta manje mladih misli suprotno (25,4%). Polovina mladih smatra da su imali priliku da obave praksu odnosno stažiraju u sklopu svog školovanja (51,2%), a skoro polovina njih je izjavila da nije (48,8%).

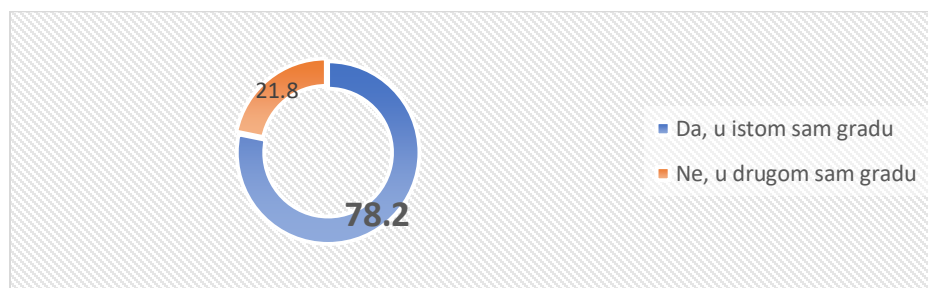
U okviru ove oblasti, u prethodnom periodu sprovođenja javne politike primarni akcenat je stavljen na unapređenje informisanja mladih o mogućnostima pristupa kvalitetnom obrazovanju kroz sveobuhvatnu bazu podataka o programima obrazovanja, polaznicima, nastavnom kadru i sl. u okviru MEIS sistema Ministarstva prosvjete. Na ovaj način se u velikoj mjeri olakšava mladima da na jednom mjestu dobiju sve informacije o aktuelnim programima obrazovanja i obukama o sticanju stručne kvalifikacije što svakako doprinosi njihovoj zainteresovanosti i motivisanosti da se uključe u različite programe obrazovanja. Treba istaći da je Nacionalni savjet za obrazovanje donio Odluku o izboru programa stručnog usavršavanja nastavnika za školsku 2019/2020 i 2020/2021. godinu, kako u oblasti formalnog tako i u oblasti neformalnog obrazovanja. Navedeni podatak govori u prilog činjenici da pristup kvalitetnom obrazovanju podrazumijeva sinergiju formalnog i neformalnog učenja, kako mladih, tako i nastavnog kadra koji radi sa mladima.

Takođe, Evropska unija je u toku 2020. godine, u partnerstvu sa Ministarstvom prosvjete, realizovala projekat „Unapređenje obrazovnih programa i usluga u cilju zadovoljavanja potreba marginalizovanih grupa“. Evropska unija je obezbijedila 85% sredstava, dok je Ministarstvo prosvjete obezbijedilo 15% sredstava.

Napredak je postignut i u oblasti sprovođenja praktične nastave i umrežavanja učenika i škola sa poslodavcima. Važno je istaći da je broj učenika koji praktičnu nastavu obavljaju kod poslodavca u školskoj 2019/2020. godini je za preko 250 više u odnosu na prethodnu godinu. U saradnji sa ETF-om organizovana je obuka za 88 instruktora praktičnog obrazovanja sa ciljem podizanja kvaliteta praktične nastave. Takođe, UNDP je u saradnji sa MORT-om, realizovao Istraživanje na temu Mladi i klimatske promjene u Crnoj Gori kao i obuke preko 220 nastavnika osnovnih i srednjih škola iz svih Opština u Crnoj Gori na temu edukacije učenika na temu klimatskih promjena. Kreiran je i Priručnik za nastavnike „Nastavnik u svijetu klimatskih promjena - Interaktivni edukativni priručnik o klimatskim promjenama“.

Indikator 2: Procenat mladih iz Crne Gore u programima mobilnosti

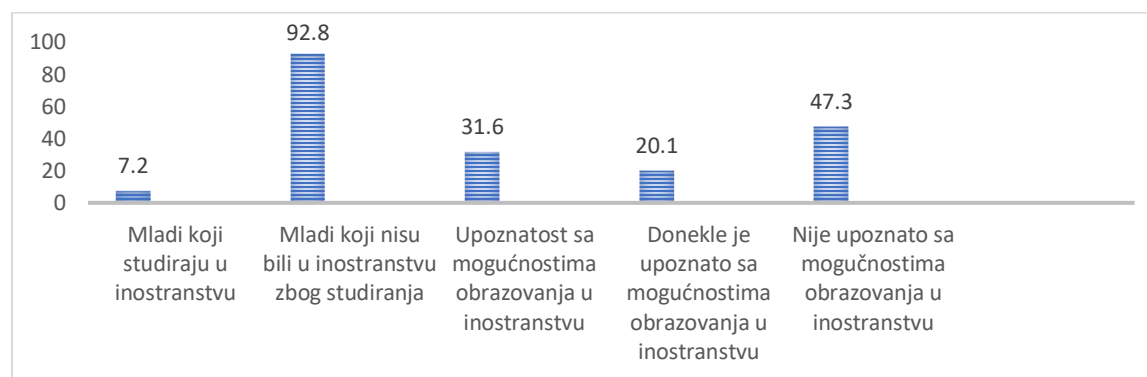
U pogledu podataka koji se odnose na mobilnost mladih, podaci UNICEF-a iz 2022. godine pokazuju da nešto više od petine mladih u Crnoj Gori uče, studiraju ili rade u gradu u kojem nijesu proveli djetinjstvo.

Grafik br. 1: Procenat mladih koji živi u istom gradu u kojem su proveli djetinjstvo

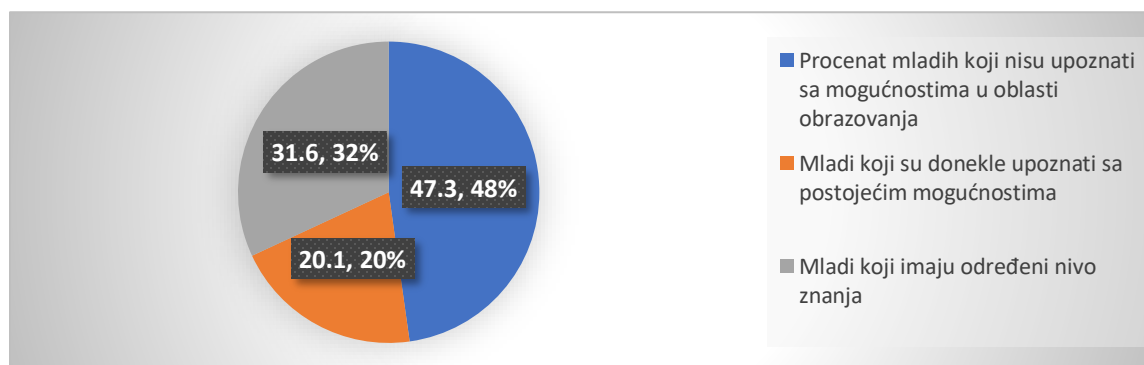
Kada govorimo o regionima u Crnoj Gori, od ukupnog broja ispitanika koji su se izjasnili da su u drugom gradu, najveći procenat je mladih sa sjevera i to 43.9%, dok je mladih iz centralne regije 27.1% a sa južne regije 29.0%.

U dijelu koji se odnosi na mobilnost mladih van granica Crne Gore, Studija o mladima je pokazala da najveći procenat mladih u Crnoj Gori nije proveo u inostranstvu duže od pola godine, bilo da se radi o školovanju ili radu. Rijetki su i mladi koji su boravili u inostranstvu da bi studirali (samo 7,2% u poređenju sa 92,8% onih koji su odgovorili da su nikada nisu živjeli van zemlje radi studiranja). Slična situacija je i sa opštim visokim i stručnim obrazovanjem i obukom, pri čemu preko 90% mladih navodi da nikada nije živjelo van zemlje u vezi sa bilo kojim od ovih vidova obrazovanja.

Grafik br. 2: Prikaz nivoa mobilnosti mladih u Crnoj Gori

Znanje mladih o mogućnostima koje mladi imaju u u pogledu mobilnosti je na veoma niskom nivou. Na primjer, skoro polovina (47,3 %) nije upoznata sa mogućnostima u oblasti obrazovanja, jedna petina (20,1 %) je donekle upoznata, a samo trećina (31,6 %) tvrdi da ima određeni nivo ili dobro znanje.¹²

Grafik br. 3: Nivo upoznatosti mladih sa mogućnostima studiranja u inostranstvu

Iako sama aktivnost nije bila dio Akcionog plana Strategije, u periodu 2019-2021, kroz projekat Dijalog za budućnost, UN je podržao realizaciju 5 prekograničnih projekata koji doprinose promociji društvene kohezije i interkulturalizma među mladima. Iz Crne Gore je odabrano pet projekata koji su finansirani sa ukupno 120.000 eura, a čije sprovođenje su podržali UNDP i UNESCO. Podržani projekti su doprinijeli društvenoj koheziji kroz jačanje kapaciteta mladih za aktivizam, dijalog i toleranciju, unapređenje obrazovnih programa u cilju promocije interkulturalizma, unapređenje rodne ravnopravnosti, promovisanje kulturne raznolikosti, kao i zaštitu životne sredine. U okviru istog projekta, UNICEF je podržao 3 regionalne UPSHIFT radionice za razvoj ideja mladih, koje su podržane sa ukupno 30,000 eura.

U pogledu ostvarenja postavljenih ciljeva u Nacionalnoj strategiji državnog razvoja do 2030. godine, koja se odnosi na smanjenje nivoa migracija, gdje je zastupljen indikator koji ukazuje na potrebu konstantnog rasta broja mladih koji se usavršavaju u inostranstvu, a zatim zapošljavaju u Crnoj Gori, važno je istaći da uporedni podaci pokazuju da predviđeni indikator nije ostvaren u prethodnom periodu. Podaci pokazuju da je sve veći broj mladih koji odlaze iz Crne Gore, dok je trend njihovog povratka u Crnu Goru na veoma niskom nivou.

Indikator 3: Rangiranje na PISA testiranju

PISA testiranje sprovodi se svake tri godine. Uključuje ključne školske predmete – čitanje, matematiku i nauku i inovativne oblasti. Kada govorimo o nivou ostvarenosti navedenog indikatora učinka, važno je ukazati da je poslednje PISA testiranje sprovedeno 2018. godine, tri godine nakon

¹² Studija o mladima 2018-2019, <https://media.cgo-cce.org/2019/04/STUDIJA-mladi.pdf>

prethodnog testiranja koje je sprovedeno 2015. godine. 2018. godine Crna Gora bila na 52. mjestu od 79 zemalja učesnica. Od zemalja bivše Jugoslavije, najbolje plasirane bile su Slovenija na 21, Hrvatska na 29, dok je Srbija zauzela 45. mjesto.

ispitni centar
PISA
OECD

Rezultati 2018.

	Čitanje	Matem.	Nauka		Čitanje	Matem.	Nauka		Čitanje	Matem.	Nauka
OECD prosjek	487	489	489	27. Austrija	484	499	490	53. Meksiko	420	409	419
1. Peking-Šangaj-Đ-DŽ	555	591	590	28. Švajcarska	484	515	495	54. Bugarska	420	436	424
2. Singapur	549	569	551	29. Hrvatska	479	464	472	55. Jordan	419	400	429
3. Makao (Kina)	525	558	544	30. Letonija	479	496	487	56. Malezija	415	440	438
4. Hong Kong (Kina)	524	551	517	31. Ruska Fed.	479	488	478	57. Brazil	413	384	404
5. Estonija	523	523	530	32. Italija	476	487	468	58. Kolumbija	412	391	413
6. Kanada	520	512	518	33. Mađarska	476	481	481	59. Brunej	408	430	431
7. Finska	520	507	522	34. Litvanija	476	481	482	60. Katar	407	414	419
8. Irska	518	500	496	35. Island	474	495	475	61. Albanija	405	437	417
9. Koreja	514	526	519	36. Bjelorusija	474	472	471	62. BiH	403	406	398
10. Poljska	512	516	511	37. Izrael	470	463	462	63. Argentina	402	379	404
11. Švedska	506	502	499	38. Luksemburg	470	483	477	64. Peru	401	400	404
12. Novi Zeland	506	494	508	39. Ukrajina	466	453	469	65. Saud. Arabija	399	373	386
13. SAD	505	478	502	40. Turska	466	454	468	66. Tajland	393	419	426
14. Velika Britanija	504	502	505	41. Slovačka	458	486	464	67. Sj. Makedonija	393	394	413
15. Japan	504	527	529	42. Grčka	457	451	452	68. Baku (Azerb.)	389	420	398
16. Australija	503	491	503	43. Čile	452	417	444	69. Kazahstan	387	423	397
17. Kineski Tajpej	503	531	516	44. Malta	448	472	457	70. Gruzija	380	398	383
18. Danska	501	509	493	45. Srbija	439	448	440	71. Panama	377	353	365
19. Norveška	499	501	490	46. UAE	432	435	434	72. Indonezija	371	379	396
20. Njemačka	498	500	503	47. Rumunija	428	430	426	73. Maroko	359	368	377
21. Slovenija	495	509	507	48. Urugvaj	427	418	426	74. Liban	353	393	384
22. Belgija	493	508	499	49. Kostarika	426	402	416	75. Kosovo	353	366	365
23. Francuska	493	495	493	50. Kipar	424	451	439	76. Dominikanska R.	342	325	336
24. Portugal	492	492	492	51. Moldavija	424	421	428	77. Filipini	340	353	357
25. Češka	490	499	497	52. Crna Gora	421	430	415	78. Španija	m	481	483
26. Holandija	485	519	503								

Tabela br. 11: PISA rezultati sa testiranja iz 2018. godine

Kada se uporede rezultati PISA testiranja iz 2015. godine i 2018. godine, evidentiran je određeni napredak koji je postignut u oblastima Nauke (411 iz 2015 u odnosu na 415 iz 2018. godine) i Matematike (418 iz 2015. godine u odnosu na 430 2018. godine). Određeni pad je zabilježen u oblasti Čitanja (427 iz 2015. godine u odnosu na 421 iz 2018.godine). Najnovije PISA testiranje je sprovedeno 2022. godine i očekuje se da rezultati budu objavljeni u toku 2023. godine, na osnovu čega će se moći izvršiti preciznija procjena ostvarenih rezultata.

U pogledu aktivnost nadležnih organa na poboljšanju rezultata koje Crna Gora ostvaruje na PISA testiranju, 2019. godine formirana je Radna grupa čiji je cilj bio da se izradi strateški dokument "Program za realizaciju preporuka za unapređenje obrazovne politike od 2019. do 2021"¹³. Program

¹³ Program za realizaciju preporuka za unapređenje obrazovne politike od 2019. do 2021,

je urađen na osnovu rezultata studije PISA 2018, u okviru koga su definisani opšti cilj i operativni ciljevi, kao i aktivnosti čijom realizacijom će doći do njihovog ispunjenja. Kako bi se obezbijedilo kontinuirano ispunjenje postavljenih obaveza u skladu sa Programom, formirana je radna grupa od predstavnika institucija koje su prepoznate kroz ciljeve. Cilj ovog Programa je da u toku tri godine njegovog trajanja dovede do promjena koje će doprinijeti unapređenju kvalitetu obrazovanja, a kroz to i poboljšanju rezultata na PISA testiranju 2021. godine.

Takođe, važno je istaći da je pojavom pandemije virusa Covid-19, koja je uticala na mnoge sfere društvenog života, što se odnosi i na specifičan način realizacije školskog kurikulumu u Crnoj Gori.

Važno je istaći da je navedeni indikator posebno značajan u odnosu na SPRV 2022-2024, gdje je definisan Cilj 4.1. „Unapređenje sistema obrazovanja na svim nivoima“, gdje se teži dostizanju unapređenja sistema obrazovanja, što će uticati na:

- smanjenje procenta učenika čija su postignuća na nivou 1 i 2 za 10% na ciklusu nakon 2022. iz svih vrsta pismenosti na PISA testiranju,
- povećanje postignuća učenika na nivoima 5 i 6 za 5% iz svih vrsta pismenosti na PISA testiranju na ciklusu nakon 2022. godine. To će ujedno doprinijeti i povećanju prosječne ocjene na predmetima mature.

Nivo ostvarenosti postavljenih vrijednosti indikator aučinka će biti procijenjen kada budu objavljeni rezultati PISA testiranja iz 2022. godine.

Ključni ishod C:

Mladi su aktivni građani, uključeni, motivisani, proaktivni i učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice, u kreiranju politika i njihovom sprovođenju		
Razvoj kulture učešća mladih	Unaprijeđivanje normativne podrške	Obezbjeđivanje mehanizama / sistema za njegovanje aktivizma

❖ Osnovni indikatori za ključni ishod:

Indikator 1: Procenat mladih koji koristi internet za interakciju s javnim institucijama

U pogledu nivoa korišćenja interneta od strane mladih za interakciju sa javnim institucijama identifikovan je nedostatak preciznih podataka koji adresiraju ovaj specifičan vid internet interakcije. Međutim, kada govorimo o nivou dostupnosti digitalnih tehnologija u Crnoj Gori, prema

istraživanju koje je sproveo MONSTAT u 2019. godini¹⁴, u Crnoj Gori 74,3% anketiranih domaćinstava je izjavilo da ima pristup Internetu kod kuće, što jasno govori o postojanju značajnog procenta domaćinstava bez pristupa internetu, gdje skoro jedna četvrtina (25,7%) domaćinstava nema pristup internetu. U domaćinstvima se pristup Internetu ostvaruje pomoću nekoliko uređaja, kao što su personalni računar (PC) 42,1% i prenosivi računar (laptop, netbook, tablet) 65,9%. Kada govorimo o godinama starosti i polu u pogledu korišćenja Interneta, mladi u rasponu od 16-24 i 25-34 godine predstavljaju dvije grupacije koje najviše koriste Internet, pri čemu je posebno potrebno istaći veći procenat žena (88,5%), koje koriste Internet u odnosu na muškarce (87,4%).

Korišćenje Interneta	Godine starosti						Pol		Ukupno
	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	Muški	Ženski	
Svakog dana ili skoro svakog dana	99,6	96,3	88,6	79,6	77,9	72,8	87,4	88,5	87,9
Najmanje jednom nedjeljno	0,4	3,7	10,3	17,3	21,0	20,1	11,7	9,3	10,7
Rjeđe nego jednom nedjeljno	0,0	0,0	1,1	3,1	1,1	7,1	0,9	2,2	1,4

Tabela br. 11: Godine starosti i pol

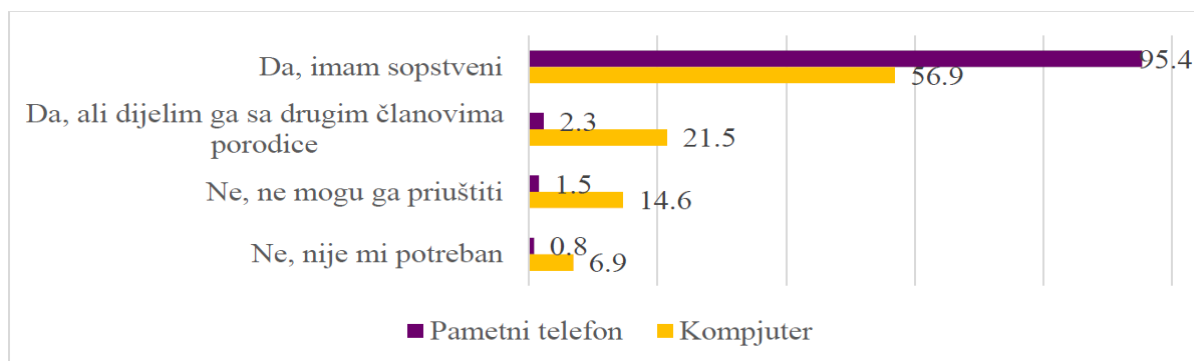
Važno je istaći da, uprkos činjenici da mladi predstavljaju dominantnu grupu korisnika Interneta i modernih digitalnih tehnologija, u ovom trenutku u Crnoj Gori ne postoje dovoljan nivo interesovanja mladih za korišćenje ovih tehnologija za komunikaciju sa javnim institucijama. Navedena činjenica je uzročno-posljedično vezana sa podatkom da u Crnoj Gori ne postoji razvijen digitalni komunikacioni metod koji bi olakšao komunikaciju mladih sa javnim institucijama.

U pogledu nivoa pristupačnosti digitalnih tehnologija mladim ljudima u Crnoj Gori, istraživanje koje je sproveo Agencija DeFacto¹⁵ je pokazalo da, kada govorimo o NEET populaciji, gotovo svaka mlada osoba tvrdi da ima sopstveni pametni telefon, dok u pogledu kompjutera istu tvrdnju saopštava preko polovine učesnika istraživanja. Skoro petina učesnika svoj kompjuter dijeli sa drugim članovima porodice. Važno je istaći i podatak da svaka peta osoba ne može sebi da priušti kompjuter ili da čak smatra da mu/joj kompjuter nije potreban.

¹⁴ MONSTAT, Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Crnoj Gori u 2019. godini,

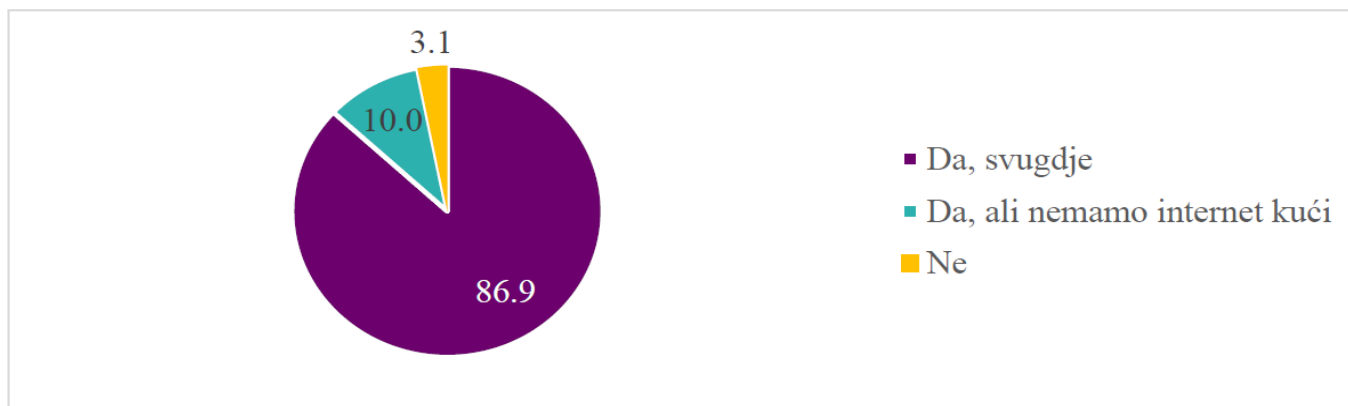
http://www.monstat.org/userfiles/file/ICT/2019/Upotreba%20IKT%20u%20domacinstvima%202019_Final.pdf

¹⁵ Moja karijera na putu do heroja, <https://www.forum-mne.com/en/mdocs-posts/moja-karijera-na-putu-do-heroja/>

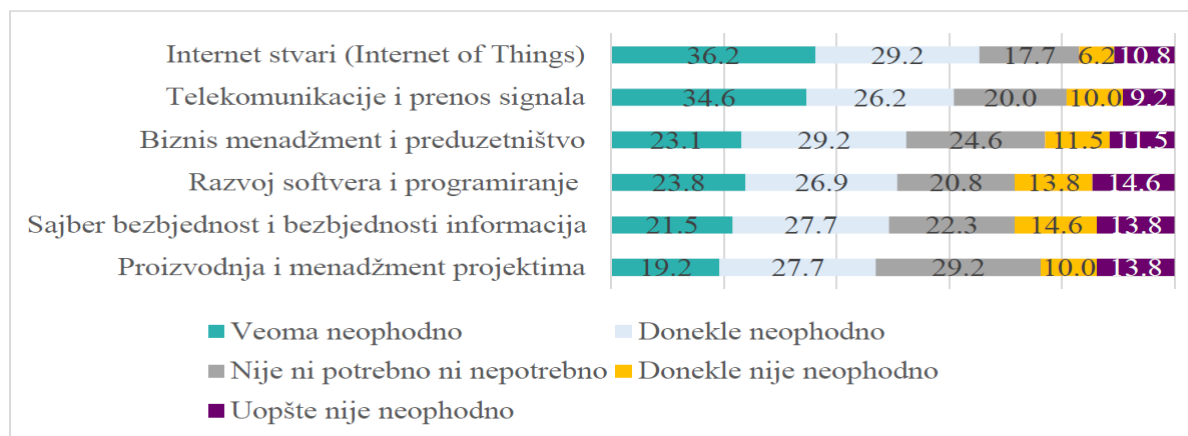
Grafik br. 4: Nivo dostupnosti pametnih telefona i kompjutera

Što se tiče nivoa korišćenja interneta, istraživanje je pokazalo da 86.9% njih tvrdi da koriste internet u svim prilikama, svaki deseti tvrdi da ga koristi ali da kući nema nezavisnu internet konekciju, dok 3.1% mladih iz NEET populacije ne koristi internet. 96.2% učesnika tvrdi da posjeduju sopstvenu e-mail adresu.

Grafik br. 5: Procenat korišćenja interneta NEET populacije

NEET osobe smatraju da će im obuke vezane za korišćenje Interneta biti najneophodnije kako bi se zaposlili u budućnosti – sa ovim je kumulativno saglasno 65.4% ispitanika (36.2% smatra da će znanje iz ove materije biti veoma neophodno, a dodatnih 29.2% da će biti donekle neophodno). Nadalje, mladi ističu obuke vezane za telekomunikacije i prenos signala (60.8%) i biznis menadžment i preduzetništvo (52.3%).

Grafik br. 6: Najneophodnije oblasti obuke za NEET populaciju

Posebno je važno ukazati da su u prethodnom periodu sprovođenja javne politike preduzeti značajni koraci u cilju jačanja digitalnog okvira omladinskih politika. Tako je u 2019. godini NVO „Omladinski servis“ pokrenula omladinski portal „Makanje“¹⁶ koji je kreiran s ciljem da bude adresa na kojoj će mladi ljudi Crne Gore imati priliku da se adekvatno informišu i daju svoj doprinos u kreiranju omladinske politike preporukama. Ministarstvo prosvjete je u 2020. godini razvilo digitalnu aplikaciju- Online platformu za digitalno učenje, informisanje i saradnju koja je osmišljena kao vid podrške obrazovnom sistemu u osiguravanju kontinuiteta učenja.¹⁷

EYCA projektni tim je u saradnji sa kompanijom doMEn.me u 2021. godini kreirao mobilnu EYCA aplikaciju za mlade, koja je dostupna za sve Android i iOS korisnike. Osnovne smjernice ovog programa su jačanje mobilnosti studenata, njihova neformalna edukacija, bolja informisanost, umrežavanje sa vršnjacima na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou, kao i smanjenje nezaposlenosti mladih u Crnoj Gori.

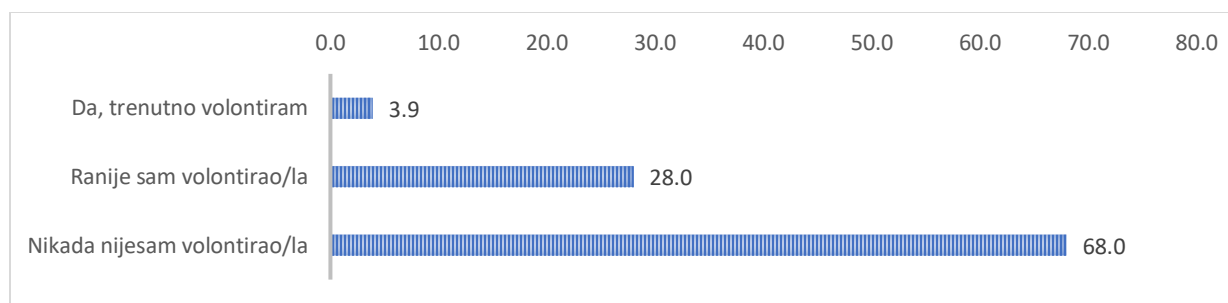
Indikator 2: Procenat mladih koji su volontirali u poslednjih mjesec dana

U pogledu dosadašnjeg stažiranja/volontiranja mladih u Crnoj Gori, važno je istaći da ne postoji zvanična nacionalna statistika o tome koliko mladih ljudi volontira na lokalnom ili nacionalnom nivou u Crnoj Gori. Međutim, nivo zainteresovanosti mladih za volontiranje je moguće izmjeriti na osnovu dostupnih istraživanja partnerskih organizacija. Podaci iz istraživanja koje je sproveo UNICEF¹⁸ iz 2022. godine, pokazuju da gotovo trećina mladih koji su učestvovali u istraživanju je aktivno u volontiranju (3.9%) ili je ranije volontiralo (28%).

¹⁶ Omladinski portal „Makanje“, <https://makanje.me/>

¹⁷ Online platforma za digitalno učenje, <https://www.digitalnaskola.edu.me/>

¹⁸ UNICEF, Istraživanje o položaju mladih, 2022,

Grafik br. 7: Nivo uključenosti mladih u volontersko radu

Navedeni podaci, kada se uporede sa podacima dobijenim iz istraživanja NVO Centar za građansko obrazovanje „Studija o mladima 2018-2019“, pokazuju da u prethodnom periodu nije došlo do značajnog povećanja nivoa uključenosti i zainteresovanosti mladih za volontersko angažovanje u Crnoj Gori. Podaci iz 2019. godine, pokazuju da:

- preko 64,2% mladih se nikada nije angažovalo na volonterskom radu, dok 57,4% nije aktivno u omladinskim centrima.
- značajno je istaći podatak da se samo 19,7% mladih negdje volonterski angažovalo u prethodnom periodu, dok 80,3% nije učestvovalo u volonterskim aktivnostima.
- volonterstvo je poželjniji oblik društvenog angažovanja za mlade sa višim stepenom obrazovanja, ali i za mlade sa sela u odnosu na one iz grada (51,4% naspram 42,6% iz grada).¹⁹

Kada govorimo o programima stažiranja, važno je istaći da Vlada Crne Gore od 2013. godine sprovodi Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem.²⁰ Program omogućava licima sa stečenim visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, da tokom devetomjesečnog stručnog osposobljavanja kod izabranog poslodavca steknu znanja, vještine i kompetencije za samostalno obavljanje posla i polaganje odgovarajućeg stručnog ispita. Pored toga što Program omogućava visokoškolcima da steknu odgovarajuće radno iskustvo, poslodavcima u javnom i privatnom sektoru daje šansu da prepoznaju potrebe za određenim kadrom, koji odgovara njihovoj specifičnoj djelatnosti, i radno ga angažuju po isteku stručnog osposobljavanja. Nakon devet godina sprovođenja Programa, ukupan broj korisnika 42.524 lica je dobilo priliku da se stručno osposobljava. Za učešće u Programu 2020/2021. godine, poslodavci su iskazali izuzetno veliko

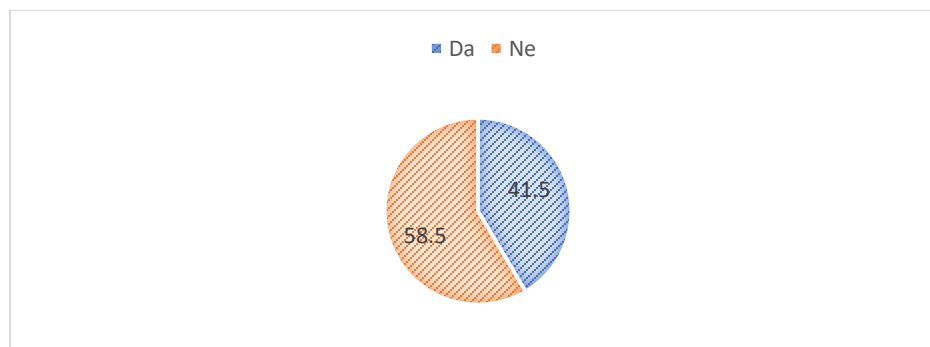
¹⁹ U potrazi Evropeizacijom zasnovanoj na solidarnosti, Friedrich-Ebert-Stiftung Dialogue Southeast Europe, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/15462-20191030.pdf>

²⁰ Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, <https://www.euprava.me/program-strucno-osposobljavanje>

interesovanje, što je rezultiralo oglašavanjem 11.330 slobodnih mjesta za stručno osposobljavanje, dok je ukupan broj lica sa stečenim visokim obrazovanjem koji se prijavio za učešće u Programu 3.460.²¹

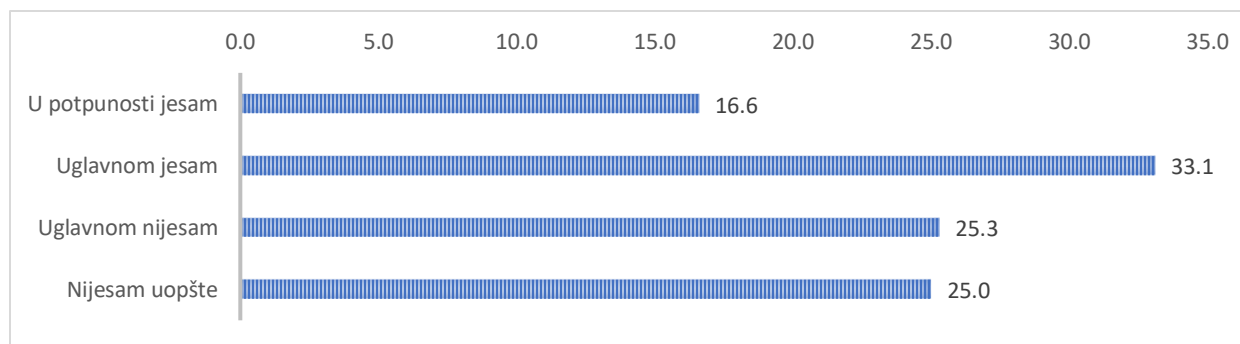
Indikator 3: Procenat mladih koji aktivno učestvuju u raznovrsnim akcijama i u kreiranju politika

U pogledu nivoa zainteresovanosti mladih za aktivno učešće u raznovrsnim akcijama i kreiranju javnih politika, podaci UNICEF-a pokazuju da značajno veći procenat mladih ljudi nije učestvovao u nekom obliku aktivnosti za mlade.

Grafik br. 8: Procenat učešća u aktivnostima za mlade

Međutim, važno je istaći da je značajan procenat mladih voljan da se više uključe u odlučivanje o društvenim pitanjima, i to:

Grafik br. 9: Nivo zainteresovanosti mladih za uključenost u odlučivanju o društvenim pitanjima

²¹ Izvještaj o realizaciji programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem za 2020/2021. godinu, <https://www.gov.me/dokumenta/c2fb180f-5f9a-4f9c-9fbf-72836603fb2a>

Takođe, potrebno je istaći da je u periodu sprovođenja strateškog dokumenta akcenat primarno stavljen na finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija koje djeluju u oblasti proaktivnog učešća mladih na temu demokratije, razvoja kulture učešća mladih, ljudskih prava i neformalne edukacije.

Kako bi se unaprijedio rad sa mladima na lokalnom nivou, na osnovu Zakona o mladima osnovano je 11 omladinskih servisa (omladinskih klubova i omladinskih centara) u 11 opština, i to:

- Mojkovac, Plav, Petnjica, Danilovgrad, Nikšić, Šavnik, Podgorica, Cetinje, Bar, Kotor i Pljevlja, dok u Podgorici od postoji ranije uspostavljeni Omladinski centar.

Ministarstvo sporta i mladih obezbjeđuje prostorno-tehničke uslove za funkcionisanje servisa, kao i osoblje. Takođe, ministarstvo planira da podrži uspostavljanje novih servisa za mlade, kao i adaptaciju postojećih servisa kako bi isti bili prilagođeni osobama sa invaliditetom.

Međutim, "Istraživanje i procjena lokalnih politika koje se odnose na mlade i potrebe mladih u 15 lokalnih samouprava",²² koje je sproveo UNDP, pokazuje postojanje:

- diskontinuiteta u dostupnosti osoblja, kao i nedovoljno riješeno pitanje sprovođenja programa u samim servisima, za šta ne postoji uređeno finansiranje niti obezbjeđenje kvaliteta, obuhvata i efikasnosti. Zato je neophodno jačati kapacitete i obuhvat lokalnih servisa za mlade, kako bi se unaprijedilo sprovođenje programa od značaja za razvoj mladih na lokalnom nivou.

Saradnja sa opštinama pruža lokalnim kancelarijama za mlade/sekretarijatima da na vrlo jednostavan način osjete potrebe mladih i realizuju istraživanja na različite teme (npr. na koji način bolje prepoznati potrebe mladih i uključiti ih u proces definisanja lokalnih akcionih planova).

Takođe, Ministarstvo sporta i mladih je u prethodnom periodu kroz konkurs za finansiranje NVO u oblasti društvene brige o mladima u 2020. podržano 10 projekata na temu omladinskog aktivizma, omladinskog preduzetništva i razvoja socio-emocionalnih kompetencija mladih. U 2021. godini, ministarstvo je podržalo 9 projekata NVO sa fokusom na omladinski aktivizam i razvoj socio-emocionalnih kompetencija mladih.

Ministarstvo je, u saradnji sa Centrom za demokratiju i ljudska prava-CEDEM, sprovelo Analizu potreba mladih za 2020. godinu, u okviru koje je realizovano terensko istraživanje koje je u fokusu imalo mladu populaciju, od navršениh 15 do navršениh 30 godina života. Pored navedenog, u saradnji sa tadašnjom Upravom za sport i mlade, Misija OEBS-a u Crnoj Gori organizovala je u toku 2021. godine, obuku za jačanje kapaciteta administratora/ki lokalnih omladinskih servisa angažovanih u omladinskim servisima širom zemlje. Uz podršku Savjeta za regionalnu saradnju Jugoistočne Evrope (Regional Cooperation Council, South-East Europe) kroz projekat Omladinska laboratorija Zapadnog Balkana (Western Balkan

---

²² UNDP, "Istraživanje i procjena lokalnih politika koje se odnose na mlade i potrebe mladih u 15 lokalnih samouprava", <https://www.undp.org/montenegro/publications/research-and-assessment-pertaining-youth-and-youth-perceptions/needs-15-local-self-governments>

Youth Lab) finansiranog od strane Evropske unije, Ministarstvo sporta i mladih je u toku 2020. godine, organizovalo trening za jačanje kapaciteta mladih administratora u oblasti administrativno-tehničkog upravljanja omladinskim servisima.

Važno je istaći da je Evropska unija u Crnoj Gori, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete je u 2021. godini, sprovela veliku kampanju „Dijalog sa mladima“, koja ima za cilj da se mladi uključe u proces odlučivanja o pitanjima koja se tiču njih.

Jedan od pozitivnih oblika saradnje ostvarenih sa lokalnim samoupravama jeste projekat EYCA kartice, gdje se kroz izgradnju elektronske baze kontakata koja je stavljena na raspolaganje lokalnim samoupravama u cilju komunikacije i promocije drugih omladinskih događaja, teži da projekat Evropske omladinske kartice (EYCA) bude pokretač i podrška svim drugim inicijativama. Dobra dosadašnja saradnja sa opštinama rezultirala je pojavom EYCA projekta kao neizostavnog segmenta u okviru lokalnih strategija za mlade i činjenicom da na godišnjem/dvogodišnjem nivou se obnavljaju ugovori o partnerstvu i realizuju novi programi. Takođe, kao nastavak navedenih aktivnosti na EYCA projektu, Ministarstvo sporta i mladih je 2022. godine usvojilo Program razvoja Evropske omladinske kartice za period 2022-2024, čime je Crna Gora pokazala svoju stratešku opredijeljenost za učešće i dalji razvoj ovog projekta. Takođe, zahvaljujući projektu Evropske omladinske kartice koji Ministarstvo sporta i mladih realizuje u saradnji sa NVO „Centar za omladinsku edukaciju“, oko 4500 mladih širom Crne Gore su tokom 2019. godine postali korisnici besplatne kartice putem koje mladi imaju priliku da koriste preko 120 popusta u Crnoj Gori i 70000 širom Evrope, i aktivno učestvuju na brojnim obukama, treninzima, projektima mobilnosti i participacije u različitim oblastima njihovog društvenog djelovanja.

Pored navedenog, u prethodnom periodu sprovođenja javne politike se težilo preduzimanju aktivnosti u cilju povećanja broja mladih adolescenata koji će se aktivno baviti sprovođenjem politika za mlade na lokalnom nivou, najviše u oblasti preduzetništva, različitih volonterskih akcija, kampanja očuvanja životne sredine, učešća u projektima vršnjačke edukacije, prevencije vršnjačkog nasilja, i to u saradnji sa lokalnim zajednicama i insitucijama na državnom i lokalnom nivou. Ojačane su platforme za informisanje i konsultovanje mladih u procesima donošenja odluka i njihovog aktivizma sa posebnim osvrtom na inkluziju ranjivih grupa. Razvijen je i online servis i kanal za informisanje mladih o nefinansijskim i finansijskim podrškama za postojeće i buduće mlade preduzetnike/ce u Crnoj Gori koji nudi sveobuhvatne informacije mladima sa ciljem njihovog umrežavanja i jačanja aktivizma u oblasti preduzetništva. U izvještajnom periodu se bilježi i rast broja volonterskih akcija kroz aktivnosti nevladinih organizacija na lokalnom nivou.

Lokalni akcioni planovi za mlade

Kad je riječ o zakonskom, strateškom i institucionalnom okviru na lokalnom nivou, Zakon o mladima²³ predviđa kreiranje dvogodišnjih Lokalnih akcionih planova za mlade kao glavnih instrumenata za sprovođenje omladinske politike. Ovi planovi su doneseni u svim opštinama za period 2020-2021 godine i svaki od lokalnih planova je usklađen sa Strategijom za mlade 2017-2021. Institucionalni okvir na lokalnom nivou obuhvata lokalne

---

²³ Zakon o mladima, <https://www.katalogpropisa.me/propisi-crne-gore/zakon-o-mladima-4/>

resorne sekretarijate, lokalne savjete mladih, omladinske servise, obrazovne i zdravstvene ustanove, centre za socijalnu zaštitu i dnevne centre, lokalne službe Zavoda za zapošljavanje, kulturne i sportske centre, kao i brojne NVO. Zakon o mladima takođe predviđa Lokalne omladinske savjete.

Uprkos zakonodavnom i institucionalnom okviru, istraživanje je UNDP-a pokazalo da ipak postoje određena ograničenja za sprovođenje omladinskih politika na lokalnom nivou. Iako je Zakonom o lokalnoj samoupravi²⁴ propisano da se za obavljanje poslova lokalne samouprave obrazuju organi lokalne uprave (sekretarijati, uprave i direkcije) u okviru kojih se vrše i poslovi koji se odnose na oblast mladih, pri čemu je uobičajena praksa da se zbog ograničenih administrativnih i finansijskih kapaciteta, pitanjima mladih bave organi uprave koji se bave i 13 na mlade i potrebe mladih u 15 lokalnih samouprava (LSU) Istraživanje i procjena lokalnih politika koje se odnose drugim poslovima.

Takođe, samo u nekim lokalnim samoupravama postoje kancelarije za mlade koje sprovode omladinske politike, uključujući i mjere iz lokalnih akcionih planova za mlade. Omladinski klubovi nisu formirani u svim lokalnim samoupravama, što ukazuje na jasne razlike na lokalnom nivou kad je riječ o razvijenosti institucionalnog okvira koji se tiče omladinske politike. Uključenost brojnih institucija na lokalnom nivou u planiranju i implementaciji strategija za mlade je usljed nedostatka kapaciteta, ograničeno. Mogućnosti za finansiranje omladinskih politika su takođe limitirane. Iako neke opštine imaju budžetske linije koje se odnose na mlade, ta sredstva su prilično skromna, ali je u nekim slučajevima finansijska podrška veća kroz učešće onih sekretarijata i tijela koja nijesu direktno zadužena za mlade. Zbog čega je ukupno izdvajanje za omladinske politike na lokalnom nivou teško procijeniti. Premda je pravni okvir uspostavljen, zaključak je da je institucionalni okvir za sprovođenje omladinskih politika na nacionalnom i lokalnom nivou potrebno dodatno unaprijediti, primarno kroz razvoj efikasnije međusektorske saradnje i koordinacije (i na nacionalnom i na lokalnom nivou), što bi omogućilo veći nivo sinhronizacije napora različitih aktera u ovoj oblasti. U ovom dijelu je važno istaći da je uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, Ministarstvo sporta i mladih organizovalo radionicu na temu jačanja kapaciteta opštinskih kontakt osoba za omladinsku politiku.f

Pored navedenog, potrebno je raditi na većem nivou zainteresovanosti, informisanosti i uključenosti mladih ljudi prilikom kreiranja strateških dokumenata i planova koji se tiču te omladinskih politika na nacionalnom i lokalnom nivou, ali i na potrebu za sprovođenjem aktivnosti koje kao cilj treba da motivišu mlade za proaktivniji pristup. U tom kontekstu, prepoznata je i nedovoljna iskorišćenost savremenijih i primamljivijih kanala distribucije informacija, poput društvenih mreža i aplikacija putem kojih bi se mladi mogli efikasnije informisati o politikama, pozivi -ma, savjetima i raznim pitanjima koja se odnose na mlade u različitim oblastima poput obrazovanja, zapošljavanja, kulturnih sadržaja, mogućnosti za razvoj biznisa i sl.

Pomenuta pitanja predstavljaju i jedan od prioriteta zastupljenih u krovnim nacionalnim strateškim dokumentima, gdje je potrebno istaći Srednjoročni program rada Vlade Crne Gore 2022-2024, koji u okviru Cilja 4.3. Unapređenje kvaliteta usluga za mlade i njihovo učešće u kreiranju javnih politika, ukazuje na potrebu:

---

²⁴ Zakon o lokalnoj samoupravi, <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-lokalnoj-samoupravi.html>

- Povećanja broja omladinskih servisa tako da oni budu dostupni u svim lokalnim samouprava na teritoriji Crne Gore, ali i povećati broj angažovanih omladinskih administratora na 30 do kraja 2024.
- Povećanja broja organizovanih događaja za mlade u okviru omladinskih servisa sa 65 trenutnih na 270 u 2024. godini. Kroz navedene promjene se utiče i na povećanje broja mladih koji su aktivno učestvovali u događajima u pravcu kreiranja javnih politika.
- Korišćenje Evropske omladinske kartice koja pruža benefite za mlade, sa ciljem povećanja broja korisnika na 66.000 do kraja 2024. godine.

Ključni ishod D:

Mladi su dobrog zdravlja, bezbjedni, imaju pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju			
Uspostavljanje efikasnog međusektorskog informativno-savjetodavnog servisa za mlade i roditelje	Razvoj omladinskog rada kao podrške za tranziciju u odraslo doba	Razvoj omladinskog rada kao podrške za tranziciju u odraslo doba	Podrška razvoju psiho-fizičkog zdravlja mladih

❖ Osnovni indikatori za ključni ishod:

Indikator 1: Procenat mladih koji koriste i znaju za postojanje servisa podrške za sticanje autonomije mladih

Nivo dostignutosti indikatora koji se odnosi na procenat mladih koji koriste i znaju za postojanje servisa podrške za sticanje autonomije mladih nije moguće procentualno/mjerljivo predstaviti iz razloga nedostatka podataka koji bi omogućili precizno mjerenje dostignutosti navedenog indikatora.

Kada govorimo o postignutim rezultatima u okviru ove oblasti, u periodu sprovođenja strategije od 2017. godine podržan je 21 projekat u iznosu od 93.212,00 EUR koji se odnose na:

- jačanje socio-emocionalnih kompetencija mladih za uspješno prevazilaženje izazova perioda adolescencije, očuvanje zdravlja i bezbjednosti mladih u Crnoj Gori,
- sprovođenje istraživanja koja se odnose na zdravlje mladih (mentalno zdravlje, reproduktivno i seksualno zdravlje, bolesti zavisnosti, uticaj nasilja na zdravlje mladih, saobraćajne nezgode, gojaznost) u cilju dobijanja podataka koji će se koristiti u programima povećanja pristupa pravima u oblasti zdravstvene zaštite mladih,
- proširivanje znanja i uključivanje mladih u naučno-istraživačke programe, programe povećanja ekološke svijesti, promocije zdravih stilova života i bezbjednosti mladih u saobraćaju,

- unapređenje programa promocije i evaluacije savjetovališta za mlade, sa ciljem većeg obuhvata adolescenata.

U toku 2019. godine, preduzete su aktivnosti koje su doprinijele unapređenju zaštite zdravlja mladih i jačanju njihovih socio-emocionalnih kompetencija sa ciljem pružanja podrške u procesu njihovog osamostaljivanja i prelaska u odraslo doba odnosile su se na:

- unapređenje rada savjetodavnih servisa za mlade u školama na teme prevencije i očuvanja zdravlja, vršnjačkog nasilja i pružanja psihosocijalne podrške. U okviru ovih mjera, sprovedene su kampanje i edukativne radionice sa ciljem prevencije pušenja i alkoholizma kod mladih, promocije sporta i zdravih stilova života, pravilne ishrane, lične higijene i vršnjačkog nasilja.

U okviru regionalnog projekta „Dijalog za budućnost“ koji je sproveo UN, a podržao Fond UN-a za izgradnju mira, sprovedene su aktivnosti koje su doprinijele osnaživanju adolescenata i mladih za konstruktivno djelovanje i liderstvo, podržavanje međukulturalnog dijaloga, objektivnog medijskog izveštavanja, te društvenog i političkog osnaživanja djevojaka i žena, sa ciljem sticanja ključnih vještina mladih za budućnost uz podršku institucija sistema.

U saradnji sa institucijama sistema i uz njihovu finansijsku podršku, nevladine organizacije su realizovale projekte vršnjačke edukacije i vršnjačke podrške mladima u oblastima od javnog interesa za mlade i uključile veliki broj mladih adolescenata sa ciljem njihovog osnaživanja u procesu tranzicije u odraslo doba. Ministarstvo zdravlja je, kroz savjetovališta za mlade, a u saradnji sa nevladinim sektorom sprovedo niz kampanja o prevenciji zdravstveno rizičnih ponašanja mladih, sa fokusom na štetnosti upotrebe alkohola, upotrebe droga i drugih psihoaktivnih supstanci, uticaju gojaznosti na zdravlje, preporuke nutricionista o zdravoj ishrani uz zdrave stilove života, polno prenosivim bolestima i posljedicama koje mogu uslijediti bez prevencije. U 2019. godini Ministarstvo sporta i mladih je podržalo sufinansiranje različitih programa unapređenja sporta i zdravih stilova života pružajući podršku nacionalnim sportskim savezima, sportskim organizacijama za učešće na međunarodnim takmičenjima, a sprovedo je brojne edukativne aktivnosti i kampanje koje su rezultirale povećanjem broja djece i mladih uključenih u školski sport i takmičenja.

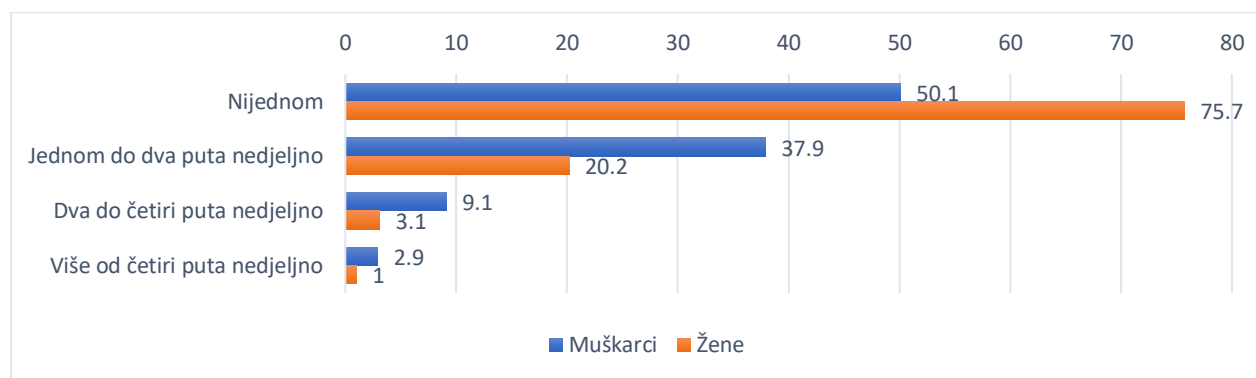
Takođe, u prethodnom periodu je usvojen Akcioni plan za mentalno zdravlje za period 2019-2020. godina, čijom će se implementacijom mjera i aktivnosti unaprijediti prevencija i zaštita mentalnog zdravlja mladih, edukacija zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika, naročito u pogledu njihovog stručnog usavršavanja na temu prevencija i zaštita mentalnog zdravlja. Program izgradnje i osnaživanja socijalno-emocionalnih vještina kod mladih implementiran je u najmanje 10 škola u Crnoj Gori u 2019. godini, uz podršku UNODC -Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala. Potrebno je ukazati da je zahvaljujući pomoći UNICEF-a, MRSS uspostavio telefonsku liniju za pomoć u krizi za djecu i mlade, koja je uspostavljena 2018. godine u Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj. U periodu do kraja 2021. godine, ovu liniju je iskoristili više od 2000 mladih (oko 2000 poziva prema liniji). UNICEF je u 2020. godini, podržao Program „Moje vrijednosti i vrline – razvoj socijalnih i emocionalnih vještina“ implementiran je u 94 osnovne i srednje škole.

U ranijem periodu sprovođenja strategije, kroz UNICEF-ovu kampanju medijske pismenosti „Birajmo šta gledamo“, mladi učenici raznih srednjih škola Podgorice, pohađali su radionice medijske pismenosti i aktivno učestvovali u kampanji organizujući razne događaje i aktivnosti za vršnjake i

građane. U saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, Ministarstvo sporta i madih je u periodu 2020-2021. godine, organizovalo obuke za mlade na temu promocije mira, prevencije nasilnog ekstremizma i radikalizacije i angažovanja mladih u sprječavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma.

Indikator 2: Upotreba alkohola među maloljetnicima

Kada govorimo o indikatoru koji se odnosi na upotrebu alkohola među maloljetnicima u Crnoj Gori, dostupni podaci ukazuju na trend povećanja upotrebe alkohola od strane maloljetnih lica. Istraživanje UNICEF-a iz 2022. godine je pokazalo da većina mladih, čak 62.4% kaže da nikada ne konzumira alkohol. Uz to je 29.2% onih koji kažu da to rade svega jednom ili dva puta nedjeljno. Ipak, razlike među muškarcima i ženama su veoma izražene.

Grafik br. 10: Koliko često sedmično konzumirate alkohol po polu

Prema podacima Istraživanja o kvalitetu života, životnim stilovima i zdravstvenim rizicima stanovnika Crne Gore koje je sproveo Institut za javno zdravlje 2017. godine,²⁵ u populaciji uzrasta od 15 do 64 godine starosti više od 60% stanovnika je barem jedanput u poslednjih 12 meseci konzumiralo alkoholno piće. Ne postoji značajna razlika prema polu u prevalenci onih koji su ikad u životu konzumirali alkohol (63,6% odraslih muškaraca u odnosu na 63,4% odraslih žena, što je gotovo identičan procenat).

Većina konzumenata alkohola, u sve tri posmatrane dobne grupe – svi odrasli (15-64), mladi odrasli (15–34) i mladi (15–24) pije alkohol jednom mjesečno ili rjeđe. Među mladim odraslim 14 osobama (15 do 34 godine) 65,2% prijavilo je upotrebu alkohola ikad u životu, dok je 54,2% upotrebljavalo alkohol u prethodnih godinu dana. Procenat mladih (od 15 do 24 godine) koji su probali alkohol barem jednom u životu iznosi 58,8%, dok je 51,2% koristilo alkohol u prethodnih godinu dana.

²⁵ Institut za javno zdravlje Crne Gore, Istraživanje o kvalitetu života, životnim stilovima i zdravstvenim rizicima stanovnika Crne Gore koje je sproveo Institut za javno zdravlje 2017. godine, <https://www.ijzcg.me/me/izvjestaji/izvjestaj-o-kvalitetu-zivota-zivotnim-stilovima-i-rizicima>

Pokazalo se da jedan od stotinu odraslih konzumenata alkohola popije pet ili više pića zaredom u istoj prilici gotovo svakodnevno, sa jednakim proporcijama u odrasloj populaciji oba pola, a najmanje jednom sedmično 4,3% odraslih (3,8% muškaraca i 4,8% žena). Po ovakvom obrascu najmanje jednom mjesečno pije 13% odraslih muškaraca i 10,8% odraslih žena, a oko trećine Jedna trećina (32,6%) mladih odraslih (15 do 34 godine) rjeđe od jednom mjesečno konzumirala je pet ili više pića u jednoj prilici, a više od jedan u dvadeset bar jednom sedmično ili svakodnevno. Mladi su pili ekscesivno u sličnom procentu kao i mladi odrasli - nešto više od trećine rjeđe od jednom mjesečno, 15% najmanje jednom u mjesecu, dok 4,5% najmanje jednom sedmično, a 0,5% dnevno ili skoro svakodnevno (6).

Evropsko istraživanje o upotrebi psihoaktivnih supstanci i nehemijskih sredstava zavisnosti među mladima u Crnoj Gori (ESPAD 2019)²⁶ pokazalo je da:

- većina (70%) djece uzrasta 16 godina smatra da je alkohol u Crnoj Gori lako dostupan, uz jednaki udio dječaka i djevojčica (po 79%). Pivo je alkoholno piće koje najveći procenat - gotovo tri četvrtine šesnaestogodišnjaka u Crnoj Gori, kako dječaka, tako i djevojčica, doživljava lako dostupnim. Nakon piva slijedi vino, koje dvije trećine učenika doživljava lako dostupnim, bez razlike među polovima (9).
- Više od trećine učenika (38%) prijavila je upotrebu alkohola u dobi od 13 godina ili u mlađem uzrastu. Jedan od dvadeset učenika doživio je pijanstvo u ranoj dobi, 13 godina ili mlađi, dok se svaki četvrti učenik bar jednom napio do svoje šesnaeste godine. Gotovo osam od deset (77%) učenika u Crnoj Gori konzumiralo je alkohol bar jednom do svoje šesnaeste godine (81% dječaka i 74% djevojčica). U prethodnih 12 mjeseci, alkohol je konzumiralo više od šest među deset učenika (63%), među njima više dječaka nego djevojčica (68% naspram 57%), dok je u prethodnom mjesecu alcohol konzumiralo oko četiri od deset (38%) učenika - 44% dječaka, 33% djevojčica (9).

Takođe, istraživanje je utvrdilo da postojeća zakonska rješenja koja se odnose na zabranu distribucije alkohola i služenje alkohola mlađima od 18 godina se ne primjenjuju u potrebnoj mjeri, odnosno da je alkohol lako dostupan maloljetnim licima na javnim mjestima.

Dostupni podaci ukazuju da je Uprava policije registrovala tokom 2020. godine samo dva prekršaja koja se odnose na kršenje Zakona o javnom redu i miru²⁷ kada je u pitanju prodaja i služenje alkohola maloljetnicima.

Indikator 3: Procenat maloljetničkih trudnoća

U pogledu procenta maloljetničkih trudnoća u Crnoj Gori, istraživanje UNICEF-a (MICS) koje je sprovedeno sa MONSTAT-om²⁸, ukazuje da je ovo pitanje dominantno zastupljeno u okviru romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori, kao jedne od socijalno najugroženijih zajednica. MICS istraživanje je pokazalo i da:

---

²⁶ Evropsko istraživanje o upotrebi psihoaktivnih supstanci i nehemijskih sredstava zavisnosti među mladima u Crnoj Gori (ESPAD 2019), <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/web.repository/ijzcg-media/files/1593458554-espad-2019-nacionalni-izvjestaj-web.pdf>

²⁷ Zakon o javnom redu i miru,

²⁸ Istraživanje višestrukih pokazatelja, MICS 2018, <https://www.unicef.org/montenegro/statisticki-pregled-mics-2018>

- 18,2 odsto ispitanica i 6,5 odsto ispitanika prvi put stupilo u brak ili zajednicu prije navršene 15. godine.
- Prije navršene 18. godine taj procenat je 56,4, odnosno 34,9 odsto.
- Procenat mladih starosti od 15 do 24 godine koji su imali seksualne odnose prije navršene 15. godine kod žena je bio 19,5, a kod muškaraca 11,4 odsto.

Takođe, rezultati istraživanja pokazuju da je 36,9 odsto ispitanica RE populacije u starosnoj grupi od 20 do 24 godine rodilo najmanje jedno dijete prije svoje 18. godine.

Institut za javno zdravlje (IJZ) ne raspolaže podacima o broju porođaja maloljetnica. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji,²⁹ trudnoće i porođaji u kojima majka ima manje od 20 godina smatraju se adolescentskim. U periodu od 2010. do 2020. godine, u Crnoj Gori ukupno je bilo 80.430 porođaja, a udio porodilja do 19. godine činilo je 3.193. To je oko četiri procenata od ukupnog broja porođaja. Dok je broj porođaja u posljednjih deset godina opao za oko 900 godišnje, sa 7.820 2010. godine na 6.919 slučajeva 2020, opadao je i broj porođaja među adolescentima. Ta brojka se smanjila za više od 100 porođaja godišnje, sa oko 370 u 2010. godini na 252 u 2020. godini.

Kada govorimo o nacionalnim podacima u Crnoj Gori, nacionalne zdravstvene ustanove raspolažu sledećim podacima o maloljetničkim trudnoćama:

- Klinički centar Crne Gore (KCCG) – u posljednjih pet godina zabilježeno 48 slučajeva maloljetničkih porođaja.
- Najveći broj maloljetničkih porođaja je, međutim, imala bolnica u Beranama. U posljednjih pet godina, u bolnici su obavljena 103 maloljetnička porođaja, a najmlađa majka imala je 15 godina.
- U Opštoj bolnici “Blažo Orlandić Bar” u petogodišnjem periodu imali su 15 maloljetničkih porođaja, od koji su dvije porodilje u tom trenutku imale po 14 godina, dvije od po 15, četiri od 16, a sedam od 17 godina.
- Nikšićka Opšta bolnica imala je 19 maloljetničkih porođaja u posljednjih pet godina, gdje je najmlađa porodilja imala 15 godina, dok je uglavnom riječ o 17-godišnjakinjama.
- U Opštoj bolnici Bijelo Polje, u posljednjih pet godina, bilo 11 maloljetničkih porođaja, među kojima je najmlađa porodilja imala 16 godina.

Problem maloljetničkih trudnoća veoma izražen kada je RE zajednica u pitanju, imajući u vidu da je dječji ugovoren brak usko povezan sa ranim trudnoćama.

Ključni ishod E:

Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti

²⁹ Svjetska zdravstvena organizacija, WHO, <https://www.who.int/montenegro>

❖ Osnovni indikatori za ključni ishod:

Indikator 1: Udio mladih koji su učestvovali u nekoj od sljedećih aktivnosti u posljednjih mjesec dana: Sviranje muzičkog instrumenta, pjevanje, gluma, ples, pisanje poezije, fotografisanje, snimanje filma.

Kada govorimo o nivou postignutosti indikatora učinka koji se odnosi na udio mladih koji su uzeli učešće u pomenitum kulturnim i umjetničkim aktivnostima, konstatuje se da ne postoje mjerljivi i relevantni podaci na osnovu kojih se može utvrditi precizan nivo njihovog učešća i pružiti jasna slika postignutosti navedenog indikatora. Međutim, dostupna istraživanja³⁰ koja se odnose na nivo zainteresovanosti mladih za kulturno-umjetničke događaje, kao jedan od potencijalnih katalizatora za njihovo bavljenje ovim aktivnostima, pokazuje da većina mladih ne uzima učešće u ovim događajima. Takođe, značajan procenat mladih smatra da je u narednom periodu poseban akcenat potrebno staviti na:

- Sistemsku reformu kulture od strane javne uprave,
- Organizaciji većeg broja programa realizovanih od strane mladih umjetnika.

³⁰ Udruženje mladih umjetnika Crne Gore, Anкета o zainteresovanosti mladih za kulturu u Crnoj Gori, <https://umucg.me/>

Grafik br. 11: Procenat mladih koji posjećuju kulturne manifestacije u Crnoj Gori³¹

Indikator 2: Posjeta istorijskom spomeniku, muzeju ili galeriju, odlazak u bioskop ili na koncert, u pozorište, operu, na plesni performans Aktivnosti sportskih klubova, klubova za provođenje slobodnog vremena, u omladinskim asocijacijama ili organizacijama kulture

U pogledu ostvarene vrijednosti indikatora učinka, dostupni podaci iz 2018. godine zastupljeni u okviru „Istraživanja o konzumaciji medija među djecom u Crnoj Gori“³², pokazuje da većina mladih ljudi u periodu od 12 mjeseci nije posjetila pozorište, bioskope, ili neki od muzeja na teritoriji Crne Gore, pri čemu je zastupljen i značajan broj mladih koji nije koristio mogućnosti neke od biblioteka na teritoriji Crne Gore.

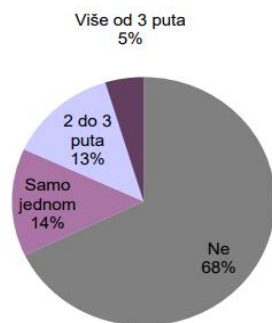
---

³¹ Grafik preuzet od Udruženja mladih umjetnika Crne Gore, Anketa o zainteresovanosti mladih za kulturu u Crnoj Gori, <https://umucg.me/>

³² UNICEF, Istraživanja o konzumaciji medija među djecom u Crnoj Gori, <https://www.unicef.org/montenegro/price/mladi-reporteri-pozivaju-na-njegovanje-kulture-razli%C4%8Ditosti>

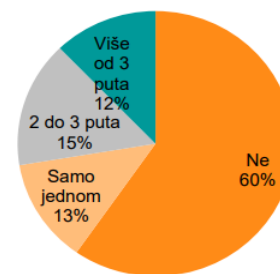
Da li si u proteklih 12 mjeseci bio/bila u pozorištu?

Baza: Ukupna ciljna populacija

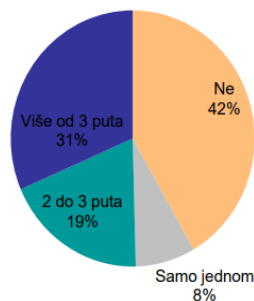
Da li si u proteklih 12 mjeseci bio/bila u bioskopu?

Baza: Ukupna ciljna populacija

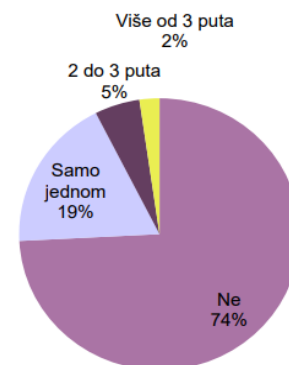
Da li si u proteklih 12 mjeseci pozajmio/pozajmila knjigu iz biblioteke (lokalne ili školske)?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Da li si u proteklih 12 mjeseci bio/bila u nekom muzeju?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Grafik br. 12: Uporedni prikaz posjećenosti kulturnih institucija

Postignuti rezultati u okviru Ključnog ishoda 5:

U pogledu aktivnosti koje su nadležni porgani sproveli u predmetnoj oblasti u periodu od 2017. do 2021. godine, potrebno je istaći podršku realizaciji projekata koji su se primarno odnosili:

- proširivanje znanja i podizanje svijesti kod mladih o potrebi njihovog većeg učešća u organizaciji i realizaciji uspješnih kulturnih manifestacija – mladi kao kreatori kulture,
- kreiranje medijskih sadržaja prilagođenih mladima sa ciljem edukacije mladih o društvenim i političkim procesima u državi i okruženju.

Dodatni akcenat je stavljen na podršci aktivizmu i kreativnosti mladih u stvaranju kulturnih sadržaja koji će doprinijeti unapređenju muzičke i opšte kulture stanovnika glavnog grada. To se posebno odnosi na na projekte namijenjene mladim kulturnim stvaraocima, sve u cilju njihovog aktivnijeg učešća u kulturno-umjetničkom životu u svojoj sredini.

Ministarstvo kulture, u okviru konkursa realizovanih tokom 2019. godine, obezbijedilo je podršku mladim stvaraocima u kulturi kroz sufinansiranje programa i projekata kulturno-umjetničkog stvaralaštva. Takođe, u kontinuitetu se obezbjeđuje podrška projektima omladinskih NVO koje se bave kulturom i medijskim sadržajima za mlade kao i podrška programima amaterskog stvaralaštva mladih u saradnji sa NVO, obrazovnim ustanovama i centrima za kulturu sa ciljem obezbjeđivanja što kvalitetnijeg pristupa ali i uključivanja mladih u kreiranje kulturnih sadržaja. Naročito je bitno istaći da je posebna pažnja posvećena realizaciji kulturnih sadržaja i pristupačnosti tih sadržaja mladima sa invaliditetom, kao kreatorima i konzumentima, koji su tokom 2019. godine uključili mlade sa teritorija opština sa sjevera Crne Gore, ali i drugih gradova. Putujući kulturni sadržaji kao model dostupnih kulturnih dešavanja za mlade, izvan kulturnih centara, predstavlja oldličan primjer povećane mobilnosti mladih u oblasti razvijanja inovativnih ideja kada su u pitanju kulturni sadržaji. Takođe, uz podršku Ministarstva kulture, u partnerstvu sa obrazovnim ustanovama, kontinuirano se organizuju državna takmičenja u znanju i vještinama mladih muzičara. Tokom 2019. godine je održan muzički festival koji je okupio veliki broj mladih i talentovanih muzičara.

Pored navedenog, pružena je podrška razvoju programa za talentovane mlade stvaraoce u kulturi, gdje je u period 2020-2021, podržano više od 20 talentovanih stvaraoca.

Poseban akcenat je stavljen na podršci realizaciji kulturnih sadržaja i pristupačnosti tih sadržaja mladima sa invaliditetom, kao i pristupačnosti tih sadržaja mladima u ekonomski oslabljenim sredinama.

Ključni ishod F:

Uspostavljen je efikasan normativno pravni okvir za sprovođenje omladinske politike				
Unapređenje statistike na nacionalnom nivou i znanja o mladima	Obezbjedivanje održivog i kontinuiranog finansiranja omladinske politike	Jačanje kapaciteta Uprave za mlade i sport za sprovođenje i monitoring omladinske politike	Jačanje kapaciteta lokalnih samouprava za razvoj i sprovođenje omladinske politike	
Unapređenje međuresorske saradnje	Unaprijeđivanje normativne podrške	Podrška omladinskom udruživanju	Međunarodna saradnja	Unapređenje informisanja mladih o omladinskoj politici

❖ Osnovni indikatori za ključni ishod:

Indikator 1: Iznos budžeta koji je alociran za potrebe Uprave za mlade za implementaciju Strategije

Ministarstvo sporta i mladih je u 2018. godini opredijelilo 511.876,00 EUR za implementaciju mjera i aktivnosti omladinske politike u okviru šest ključnih ishoda definisanih Strategijom za mlade 2017 – 2021 i Akcionim planom za implementaciju Strategije za 2018. godinu, sa ciljem poboljšanja položaja mladih, njihovog aktivizma, mobilnosti, vještina i kompetencija mladih u svim oblastima njihovog društvenog djelovanja. Ukupno je finansirano 96 projekata koji su obuhvatili oko 20,000 mladih. Posebno je važno istaći da se rado o trostruko većoj finansijskoj podršci u odnosu na 2017. godinu, kada je za ove potrebe izdvojeno 170.000€

Sredstva za finansiranje, odnosno sufinansiranje projekata nevladinih organizacija koje sprovode omladinsku politiku u 2018. godini, opredijeljena su po osnovu:

- Zakona o mladima, putem Konkursa za dodjelu sredstava omladinskim organizacijama za finansiranje i sufinansiranje projekata za mlade u 2018. godini, u okviru kojeg je opredijeljeno 400.000,00 EUR za realizaciju 86 projekata omladinskih organizacija. Sredstva su dodijeljena nevladinim organizacijama, isključivo za projekte kojima se realizuju aktivnosti predviđene Akcionim planom za implementaciju Strategije za mlade 2017 – 2021, planirane za 2018. godinu, a koji su se odnosili na ekonomsku i socijalnu sigurnosti mladih (podržano 17 projekata), unapređenja kvaliteta obrazovanja (4 projekta), podršci učešću mladih u donošenju odluka (25 projekata), podršci sistemu podrške u

odraslo doba (21 projekta), pristupu kulturnim sadržajima (9 projekata), kao i uspostavljanju efikasnog normativnog i pravnog okvira za sprovođenje omladinske politike (10 projekata).

- Takođe, u namjeri da aktivira i zainteresuje mlade ljude sa sjevera Ministarstvo je odobrilo 55.731,00 € za projekte 18 omladinskih organizacija, što je trostruko veći iznos u odnosu na 2017. godinu, kada je opredjeljeno 14.600,00 €. Direktorat za mlade je kontinuirano pratio i vrednovao implementaciju projekata za mlade, pružao podršku i sugerisao rješenja za što bolju realizaciju aktivnosti na različitim poljima, koje su rezultirale u ukupnom broju od 735 aktivnosti, a koje se ogledaju u prisustvu konferencijama i okruglim stolovima (90), radionicama (450), obukama (100), seminarima i kampovima za mlade (45), preko 20 info dana i oko 50 direktnih akcija u zajednici, uključujući i humanitarne akcije, kao i druge aktivnosti u okviru podržanih projekata, koje su redovno izvještavane na društvenim mrežama i web sajtu Ministarstva sporta i mladih.
- Zakona o nevladinim organizacijama, putem Javnog konkursa “Pokreni se – zajedno za mlade”, za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblastima društvene brige o mladima i razvoju civilnog društva i volonterizma, u okviru kojeg je
- Ministarstvo opredijelilo 111.876,00 EUR za realizaciju 10 projekata nevladinih organizacija iz oblasti omladinske politike.

Ukupna budžetska sredstva utrošena za sprovođenje Akcionog plana Strategije za 2019. godinu iznosila su preko milion evra (redovna budžetska sredstva). Neke od aktivnosti realizovane su kroz projekte međunarodnih organizacija (OEBS, RCC, UNICEF...)

U 2020. godini iznos ukupno planiranih sredstava za realizaciju AP Strategije iznosi 1.936 488,36 EUR, dok je iznos utrošenih sredstava iznosio 1.803 364,36 EUR.

U 2021. godini iznos planiranih sredstava je 667 916,00 EUR dok je iznos utrošenih sredstava 564 633,00 EUR.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore je tokom 2019. godine opredijelio 664.000,00 eura za razvoj omladinskog preduzetništva kroz realizaciju kreditnih linija za mlade i srednjoškolce.

Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO) kontinuirano pruža finansijsku podršku za implementaciju projekata koji imaju za cilj mobilnost mladih, međukulturnu razmjenu, učešće mladih i neformalno obrazovanje okupljajući mlade iz šest zemalja Zapadnog Balkana. Za projekte crnogorskih organizacija godišnje se izdvaja oko 50.000,00 eura, dok je ukupan fond za projekte iz svih zemalja Zapadnog Balkana je oko milion evra godišnje.

Indikator 2: Procenat korišćenja dostupnih evropskih i međunarodnih programa za mlade

U proteklom periodu sproveden je značajan broj aktivnosti koji se odnosio na unapređenje internacionalizacije i mobilnosti studenata i akademskog osoblja što je doprinijelo i većem broju projekata, sporazuma, kao i odlazne i dolazne mobilnosti mladih ljudi u Crnoj Gori. Internacionalizacija je

prepoznata kao važno opredjeljenje na svim ustanovama visokog obrazovanja. Za institucionalno jačanje, kao i bolje pozicioniranje na međunarodnim rang listama, Univerzitet Crne Gore i Univerzitet Mediteran su usvojili Strategiju internacionalizacije 2021-2026.³³

Sistemska podršku za Erasmus plus programe u visokom obrazovanju (CBHE, Erasmus kreditna mobilnost, promocija zajedničkih master programa i EU politika i praksi u evropskom prostoru visokog obrazovanja) pruža Erasmus plus kancelarija. U okviru programa izgradnje kapaciteta u visokom obrazovanju (CBHE) do sada je odobreno 35 projekata od kojih su univerziteti iz Crne Gore koordinatori za 8 projekata, dok su u preostalim 27 uključeni kao partneri. U pozivu za 2015. godinu odobrena su četiri projekta, za 2019. godinu odobreno je devet projekata, a za 2020. godinu odobreno je osam projekata. Poseban akcenat je na potrebi dalje snažne opredjeljenosti svih ustanova visokog obrazovanja ka jačanju međunarodne saradnje razvojem naučno istraživačkih projekata, razvojnih i strukturnih projekata, kao i programa mobilnosti studenata i nastavnog osoblja.

Erasmus međunarodna kreditna mobilnost (ICM)³⁴ predstavlja saradnju ustanova visokog obrazovanja iz Crne Gore sa oko 200 univerziteta iz Evrope. Broj bilateralnih ugovora za kreditnu mobilnost u okviru Erasmus programa je u konstantnom porastu. U konkursu za 2015. godinu potpisano je 49 bilateralnih ugovora, u konkursu za 2019. godinu potpisano je 117 bilateralnih ugovora, a u konkursu za 2021. godinu potpisano je 139 bilateralnih ugovora. U okviru ovih programa mobilnosti realizovano je oko 3.200 odlaznih i dolaznih mobilnosti studenata, nastavnog i administrativnog osoblja.

2015	2019	2021
49 bilateralnih ugovora	117 bilateralnih ugovora	139 bilateralnih ugovora

Erasmus Mundus zajedničke master programe ustanove visokog obrazovanja iz Crne Gore realizuju kroz dva projekta razvoja zajedničkih master programa:

- Studija za Jugoistočnu Evropu i Studije za Centralnu i Istočnu Evropu, Rusiju i Evroaziju³⁵
- Međunarodni master program u oblasti studija jugoistočne Evrope³⁶.

Ministarstvo prosvjete oglašava i administrira veliki broj programa stipendija stranih vlada, bilateralnih stipendija i programa razmjene. Informacije o stipendijama se objavljuju na web adresi Ministarstva i publikuju u priručniku za mlade Studija o programima mobilnosti i stipendiranja za

³³ Strategija internacionalizacije 2021-2026,

https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_19379/objava_128673/fajlovi/Strategija%20internationalizacije%20UCG%202021-2026.pdf

³⁴ Erasmus međunarodna kreditna mobilnost (ICM), <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/erasmus-international-credit-mobility>

³⁵ CEERES, <https://www.gla.ac.uk/postgraduate/erasmusmundus/ceeres/associatepartners/>

³⁶ EUROSUD, <https://www.southeuropeanstudies.eu/our-partners/associate-partners/>

studente i akademsko osoblje.³⁷ Na osnovu bilateralnih programa i programa stipendija stranih vlada, u periodu sprovođenja strateškog dokumenta, realizovalo se godišnje oko 100 stipendija za studiranje u NR Kini, Italiji, Mađarskoj, Japanu, Ruskoj Federaciji, Francuskoj, Velikoj Britaniji, Slovačkoj, Sloveniji, Hrvatskoj, Grčkoj, Turskoj itd.

U okviru Centralnoevropskog programa univerzitetske razmjene (CEEPUS)³⁸, koji se realizuje na osnovu multilateralnog sporazuma o univerzitetskoj saradnji centralno-evropskih zemalja, kvota razmjene od 165 mjeseci se uglavnom ostvaruje u većem obimu od predviđene (120%). Godišnje se odobri oko 150 stipendija za odlaznu i dolaznu mobilnost u okviru ovog Programa. Programi razmjene se, takođe, realizuju u okviru IFMSA programa, Visegrad programa, Go Styria programa, Ugrad programa, DAAD programa, Maria Sklodowska Kiri programa, Fulbrajt programa, za koje studenti samostalno apliciraju ili preko ambasada zemalja koje nude stipendije.

Ministarstvo prosvjete kroz godišnje konkurse sufinansira magistarske i doktorske studije crnogorskim studentima i sufinansira putne trškove za korisnike stipendija stranih vlada i programa mobilnosti. Kroz nacionalni program stipendija za najbolje studente dodjeljuju se godišnje oko 300 stipendija, za studente koji studiraju u Crnoj Gori ili inostranstvu.

Za uspješnu internacionalizaciju od posebnog značaja je položaj ustanova na međunarodnim rang listama. Times Higher Education (THE)³⁹ je svrstao Univerzitet Crne Gore u kategoriju 1001+ najboljih svjetskih univerziteta za 2020. godinu (između 1001 i 1396. pozicije na rang listi), što je njegovo prvo pojavljivanje među najboljim svjetskim univerzitetima. Times Higher Education rangiranje predstavlja značajno rangiranje univerziteta u svijetu. Dobru poziciju Univerzitet Crne Gore zauzeo je i na Webometriks rangirenju, posebno u kategoriji najvećeg broja citata naučnika (1.694 pozicija na listi).

Pored navedenog, značajno je istaći i ulogu Evropske omladinska kartica (EYCA), koja predstavlja međunarodno priznatu benefit karticu za mlade uzrasta 13-29 godina, koji besplatno koriste preko 270 popusta u Crnoj Gori i 70 000 popusta u Evropi. Kartica je nastala kao rezultat potpisivanja Parcijalnog sporazuma o mobilnosti mladih⁴⁰, čiji je jedan od ciljeva da kroz ovaj projekat predstavi značaj interne i eksterne mobilnosti mladih na evropskom nivou.

Nosilac licence za realizaciju projekta na teritoriji Crne Gore i punopravna članica Asocijacije Evropskih omladinskih kartica (EYCA) je Ministarstvo sporta i mladih, a isključivi implementator-partner projekta na nacionalnom nivou je NVO „Centar za omladinsku edukaciju“ iz Podgorice. Od oktobra, 2018. godine u Crnoj Gori je distribuirano više oko 40.000 kartica širom 24 crnogorska grada, a ova brojka dobija na težini imajući u vidu

---

³⁷ Studija o programima mobilnosti i stipendiranja za studente i akademsko osoblje, <https://www.ucg.ac.me/objava/blog/1023/objava/42165-studija-o-programima-mobilnosti-i-stipendiranja-za-studente-i-akademsko-osoblje>

³⁸ Centralnoevropski program univerzitetske razmjene (CEEPUS), http://www.europasscrnagora.me/euroguidance/images/dokumenti/CEEPUS_INFO.docx

³⁹ Times Higher Education (THE), <https://www.timeshighereducation.com/>

⁴⁰ Parcijalni sporazum o mobilnosti mladih, <https://rm.coe.int/pa-on-youth-mobility-through-youth-card-serbian/16809ce047>

dvije godine globalne pandemije uzrokovane Covid-19 virusom. U odnosu na navedeni broj distribuiranih kartica, važno je ukazati da se kao većinska grupa korisnika kartica javljaju mlade osobe ženskog pola, i to:

Žene	Muškarci
13,865 korisnica EYCA KARTICE	10,091 korisnika EYCA kartice

Pored same mobilnosti mladih, Evropska omladinska kartica pruža podršku i njihovom osnaživanju u drugim oblastima, kao što su samostalan nastup na tržištu rada i promocija preduzetničkog načina razmišljanja. Dodatno, ona im pomaže da steknu profesionalne vještine i iskustvo i budu znatno više uključeni u proces razvoja javnih politika na državnom i lokalnom nivou koje su od značaja za njihov dalji individualni i profesionalni razvoj. Organizacije članice Asocijacije⁴¹ rade na ovim ciljevima na različite načine, uključujući:

- Šeme **stažiranja** uspostavljene u partnerstvu sa različitim organizacijama kako bi se vlasnicima EYCA kartice ponudila prilika da steknu svoje prvo radno iskustvo.
- Programe **poslovne obuke** gdje mladi ljudi mogu da uče od stručnjaka i preduzetnika kako da razviju i implementiraju sopstvene poslovne ideje.
- **Proširenje mreže privrednih partnera** i uspostavljanje saradnje i međusektorskih inicijativa između kompanija, omladinskih organizacija, nacionalnih i evropskih institucija u **podsticanju zapošljavanja mladih**, što predstavlja jedan od ključnih segmenata razvojne vizije EYCA kartice.
- Dopunjavanje vještina mladih kroz **posebne obrazovne programe** i popuste na kurseve jezika, stručne obuke, IT poslove, itd.
- **Informisanost mladih ljudi** zasnovano na dostupnosti najboljih usluga i informacija koje će im omogućiti da donesu ključne odluke za svoju budućnost, predstavlja takođe jedan od ključnih razvojnih smjerova ovog projekta. S tim u vezi, pružanje relevantnih i tačnih informacija mladima je od krucijalnog značaja za njihov razvoj sa jedne, ali i rezultate rada omladinskih organizacija čiji su oni aktivni članove, sa druge strane.

Normativni okvir za omladinsku politiku u Crnoj Gori

Novi Zakon o mladima je usvojen u aprilu 2019. godine, propisujući nova rješenja sa ciljem unapređenja kreiranja i sprovođenja omladinske politike na nacionalnom ali i na lokalnom nivou. Zakonskim rješenjem je primarni akcenat stavljen na:

⁴¹ Asocijacije Evropske omladinske kartice, "Podrška, uključenost i inspiracija", <https://european youth card.gr/wp-content/uploads/2014/12/EYCA-brochure-20161.pdf>

- Institucionalizaciju i osnaživanje omladinskih servisa (otvaranje novih servisa, adaptacija/rekonstrukcija/opremanje postojećih) u kojima mladi stiču vještine, kompetencije i znanja koja doprinose njihovom ličnom i društvenom razvoju kroz projekte/programe neformalnog obrazovanja,
- Identifikovanje, finansiranje i sprovođenje prioritetnih mjera i aktivnosti za unapređenje položaja mladih u svim oblastima od javnog interesa za mlade, na osnovu sveobuhvatne procjene potreba mladih,
- Stvaranje uslova za konstituisanje reprezentativnog (krovnog) udruženja NVO koje sprovode omladinsku politiku, kao i formiranje Savjeta za mlade kao vladinog savjetodavnog tela za sprovođenje omladinske politike.

Takođe, donijeta su i podzakonska akta kojima se uređuju kriterijumi i uslovi za izbor prostora za omladinski servis, kao i kriterijumi i uslovi za otvaranje i upravljanje omladinskim servisima. Osim Pravilnika o kriterijumima i uslovima za izbor prostora za omladinski servis⁴², koji je usvojen u 2019. godini, u 2020. godini su donijeti i Pravilnik o načinu funkcionisanja omladinskih servisa i obavljanju administrativno-tehničkih poslova potrebnih za njihovo funkcionisanje⁴³ i Pravilnik o uslovima, načinu i postupku izbora članova Savjeta za mlade⁴⁴ kojima se definišu uslovi za rad i funkcionisanje omladinskih servisa, odnosno, način i postupak izbora članova Savjeta za mlade. Usvajanjem podzakonskih akata zaokružen je normativni okvir čime su se stvorili uslovi za punu implementaciju zakonskih obaveza propisanih Zakonom o mladima.

Međutim, zakonski i insitucionalni okvir za omladinsku politiku su pokazali određene nedostatke, koji su primarno izraženi u čestim reorganizacijama institucionalnog okvira, što je za posljedicu imalo nepostojanje kontinuiteta u sprovođenju omladinskih politika, učestale prakse stavljanja pitanja mladih na začelje dnevnih agendi, kao i evidentirane probleme i nedovoljan nivo saradnje između svih subjekata koji učestvuju u sprovođenju politike. Takođe, analiza zakonskog okvira koju je Ministarstvo sprovelo 2021. godine, je utvrdila da implementacija Zakona o mladima (2019), nije postigla željeni rezultat u smislu poboljšanja položaja mladih, te utvrđivanja omladinske politike. Ministarstvo je, uz podršku RCC, tokom 2021. naručilo eksternu reviziju zakona koja je rezultirala preporukama za izmjene i dopune Zakona o mladima. Revizijom je utvrđeno da je potrebno da se pristupi izmjenama i dopunama zakonskog okvira u dijelu koji se odnosi na:

- Sprovođenje omladinske politike i omladinskog rada kao aktivnosti od javnog interesa, te da se podrška mladima ostvaruje kroz podršku efikasnom i decentralizovanom sprovođenju mjera omladinske politike, kvalitetan rad sa mladima i formalne i neformalne oblike omladinskog organizovanja.
- Poseban naglasak je stavljen na sinergije, komplementarnost mjera i aktivnosti u različitim oblastima koje se tiču mladih, te na veću uključenost mladih. Predložena rješenja usmjerena su na direktnu podršku mladima, njihovoj organizaciji, njihovoj reprezentativnoj

---

⁴² Pravilnik o kriterijumima i uslovima za izbor prostora za omladinski servis, "Službeni list Crne Gore", br. 074/19 od 30.12.2019

⁴³ Pravilnik o načinu funkcionisanja omladinskih servisa i obavljanju administrativno-tehničkih poslova potrebnih za njihovo funkcionisanje "Službeni list Crne Gore", br. 009/20 od 21.02.2020

⁴⁴ Pravilnik o uslovima, načinu i postupku izbora članova Savjeta za mlade, "Službeni list Crne Gore", br. 058/20 od 19.06.2020

forganizaciji i njihovim inicijativama, uz ulaganje u kapacitet aktera omladinske politike da razumiju i sprovede omladinsku politiku i rad s mladima na svim nivoima.

- Takođe, po Zakonu o mladima iz 2019. Savjet za mlade je trebalo da bude formiran, međutim to se nije desilo, pa fali stručno, međuresorno usmjeravanje omladinske politike, kao i nadgledanje njenog sprovođenja. Istim Zakonom nijesu prepoznati ni adolescenti, kao posebna razvojna podgrupa. Prenormiranje je posebno problematičan aspekt zakonodavstva koji u omladinskoj politici ne ostavlja prostora za određenu slobodu djelovanja potrebnu u oblasti “mladi”.

Pored navedenog, na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama, Ministarstvo sporta i mladih je u 2019. godini, finansijski podržalo 12 projekata nevladinih organizacija u oblasti razvoja preduzetništva mladih, aktivizma mladih i jačanja kompetencija i uključivanja mladih u proces donošenja odluka, shodno ključnim ishodima i mjerama definisanim Strategijom za mlade.

III TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

KLJUČNI STRATEŠKI ISHOD A: MLADI OSTVARUJU EKONOMSKU I SOCIJALNU SIGURNOST KROZ OLAKŠAN PRISTUP TRŽIŠTU RADA I STICANJE ZAPOSLENJA										
Osnovni indikatori za ključni ishod: - Stopa nezapošljenosti mladih u Crnoj Gori - NEET stopa mladih u Crnoj Gori										
MJERA	AKTIVNOST	INDIKATOR REZULTATA	NADLEŽNE INSTITUCIJE	STATUS REALIZACIJE			DATUM POČETKA-DATUM ZAVRŠETKA	PLANIRANA SREDSTVA-UTROŠENA SREDSTVA	IZVOR FINANSIRANJA	PREPORUKE
A1. Otklanjanje barijera za pristup tržištu rada svim mladima	1.1 Informisanje mladih u cilju olakšanog pristupa tržištu rada	Najmanje 2.000 mladih informisanih o mjerama zapošljavanja i pristupa tržištu rada. Najmanje 1000 mladih informisanih o aktivnostima CIPS-a	Zavod za zapošljavanje Crne Gore Partneri: IRF, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, jedinice lokalne samouprave, NVO sektu	Postignuti rezultati u 2020: Savjetnici za profesionalnu orijentaciju su informisali 611 učenika o uslugama koje Zavod pruža u Centrima za informisanje i profesionalnu orijentaciju kroz posjete osnovnim i srednjim školama. U ukupnom broju učesnika programa			2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Predmetnu aktivnost je potrebno sprovesti i u narednom periodu sprovođenja javne politike, uz akcenat na veći obuhvat mladih koji će biti informisani o tržištu rada.

		<p>U svim opštinama najmanje 60% od zainteresovanih mladih informisano o mogućnostima i programima razvoja Preduzetništva.</p> <p>Najmanje 5% od ukupnog broja informisanih o programima o razvoju preduzetništva su pokrenuli sopstveni biznis.</p>		<p>aktivne politike zapošljavanja mlada lica starosti do 30 godina sa 49,14%.</p> <p>Postignuti rezultati u 2021:</p> <p>CIPS-ovim programom je obuhvaćeno 218 učenika osnovnih i 202 učenika srednjih škola.</p>				
	1.2 Edukacija poslodavaca o koristima zapošljavanja mladih i okviru za zapošljavanje mladih lica sa invaliditetom	Obučeno najmanje 20 poslodavaca godišnje	Zavod za zapošljavanje Crne Gore Partneri: Udruženje poslodavaca, Privredna komora, NVO sektor	<p>Zavod je u saradnji sa 241 poslodavcem realizovao programe za 1.114 nezaposlenih lica i u saradnji sa tri organizatora obrazovanja odraslih za 58 nezaposlenih lica. U ukupnom broju učesnika programa aktivne politike zapošljavanja koji se realizuju u saradnji sa poslodavcima učestvovala su mlada lica starosti do 30 godina sa 38,96% (434 lica).</p> <p>Pandemija virusa covid-19 je značajno uticala na mogućnosti i način realizacije navedenih usluga, pa je Zavod osim direktnog</p>	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	U narednom periodu je potrebno primarno sprovesti obuke poslodavaca, koji moraju biti animirani o pravima i položaju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori.

				kontakta sa korisnicima usluga koristio i savremene vidove komunikacije (e-mail, telefon, faks).				
	1.3 Kreiranje programa za teže zapošljive kategorije u saradnji sa lokalnim samoupravama i centrima za socijalni rad.	Kreiran i sproveden program u minimum 8 opština, koji će obuhvatiti minimum 400 mladih godišnje	ZZZCG Partneri: Centri za socijalni rad, Lokalne samouprave, NVO sektor	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Položaj teže zapošljivih kategorija lica mora biti jedan od prioriteta na nacionalnom i lokalnom nivou u narednom periodu.
A2. Podrška razvoju preduzetništva mladih	2.1 Promocija zelenog i socijalnog preduzetništva i podrška razvoju ideja	Minimum 500 mladih informisano o koristima zelenog i socijalnog preduzetništva. Sprovedena minimum 3 projekta godišnje na ovu temu	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo sporta i mladih Partneri: IRF, NVO sektor	Nije realizovano, realizacija planirana za III i IV kvartal 2022. godine	2020-2021	Planirana sredstva: 30,000 EUR	Finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	MRSS priprema predlog projekta za razvoj ideja socijalnog preduzetništva koji će otpočeti sa realizacijom u III kvartalu 2022. godine.
	2.2 Podsticanje umrežavanja mladih preduzetnika/ca na lokalnom, nacionalnom, regionalnom, EU i globalnom nivou	Sprovedena minimum jedna aktivnost godišnje sa ciljem umrežavanja na lokalnom i nacionalnom nivou. Minimum 50 mladih preduzetnika/ca godišnje učestvovalo u aktivnostima umrežavanja na lokalnom, nacionalnom,	Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo sporta i mladih Partneri: NVO Sektor - UMPCG	Postignute vrijednosti u 2020. godini: MRSS je u saradnji sa ZZZCG kroz „Program grantova za samozapošljavanje”, koji se finansira iz pretpristupnih fondova EU, realizovao program Grant za samozapošljavanje (dodijeljeni grantovi za 103 korisnika); Postignute vrijednosti u 2021. godini:	IV kvartal 2020 – IV kvartal 2021		Redovni budžet/i institucija i finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama IPA projekat	Nastavak realizacije i tokom godina sprovođenja javne politike.

		regionalnom, EU i globalnom nivou		<p>MRSS je u saradnji sa ZZZCG (koji implementira program) realizovao program Grant za samozapošljavanje (dodijeljeni grantovi za 113 korisnika).</p> <p>Održan 1 Sajam mladih preduzetnika za oko 300 učesnika i Nacionalna konferencija koja je okupila oko 30 mladih preduzetnika iz cijele Crne Gore</p>				
	2.3 Razvoj preduzetničkog duha kod srednjoškolaca i srednjoškolkici	<p>Sve gimnazije i srednje stručne škole sprovode program Preduzetničkog učenja kroz predmetne programe u gimnazijama i opšte obrazovnim predmetnim programima u srednjim stručnim školama.</p> <p>Broj obuhvaćenih učenika/ca na godišnjem nivou.</p>	<p>Centar za stručno obrazovanje Zavod za školstvo Ministarstvo prosvjete Partneri: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, srednje škole i NVO sektor</p>	<p>Postignute vrijednosti u 2020:</p> <p>Oko 5000 učenika na godišnjem nivou - Sprovedene aktivnosti iz Plana za razvijanje preduzetništva kao ključne kompetencije u okviru godišnjeg plana u 90% srednjih stručnih škola u Crnoj Gori u kojima se realizuju modularizovani obrazovni programi</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021: oko 5000 učenika na godišnjem nivou - Sprovedene aktivnosti iz plana za razvijanje preduzetništva kao ključne kompetencije u okviru godišnjeg plana u 100% srednjih stručnih škola u Crnoj Gori u kojima se realizuju</p>	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Aktivnost će biti sprovedena i u narednom periodu

				modularizovani obrazovni programi				
	2.4 Informisanje o biznis mogućnostima i pomoć u administraciji pri apliciranju i vođenju projekata dostupno svim mladima	Kvartalno organizovana po 1 radionica u svim opštinama za osposobljavanje mladih za kreiranje poslovne ideje i biznis planova	Ministarstvo ekonomije i IRF Partneri: NVO sektor, lokalne samouprave	Postignute vrijednosti u 2020. Održana 1 obuka za 20 učesnika i pružena tehnička podrška za pisanje biznis planova u okviru Programске linije za početnike u biznisu Postignute vrijednosti u 2021. Održana 1 obuka i pružena tehnička podrška za 7 učesnika za pisanje biznis planova u okviru Programске linije za početnike u biznisu	2020-2021 Realizovano: II kvartal 2020 – II kvartal 2021	Planirano: 30.000 EUR Realizovano: 15.000EUR + 5.082 EUR	Redovni budžet/i institucija i finansiranje putem Konkursa	Nastaviće se sa organizacijom ciklusa edukacije za početnike u biznisu uz mentorsku podršku u cilju jačanja preduzetničkih znanja i vještina ove ciljne grupe
A3. Uspostavljen integrisani i holistički sistem podrške mladima ka dostojanstvenom zaposlenju	3.1 Unapređenje sistema priznavanja znanja i vještina koji vode većoj zapošljivosti mladih a stečenih neformalnim obrazovanjem	Unaprijeđen sistem usklađen sa novim okvirom ključnih kompetencija koji uključuje sve relevantne aktere	Ispitni centar, Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Univerziteti, ZZCG, NVO sektor	Izrađen program obrazovanja na modularnoj osnovi za sticanje: - stručnih kvalifikacija,- ključnih vještina i - ključnih kompetencija stvoreni su uslovi za Priznavanje modula/jedinice stručne kvalifikacije i modula/dijela ključnih vještina i ključnih kompetencija	2020-2021		Redovni budžet/i institucija Programi obrazovanja su uglavniom rađeni iz Budžeta Centra za stručno obrazovanje	Konstantna revizija i unapređenje programa će biti prioriteta u narednom periodu sprovođenja politike.
A4. Smanjenje neaktivnosti mladih	4.1 Sprovođenje programa iz oblasti karijerne orijentacije za mlade	Minimum 500 mladih godišnje obuhvaćeno ovim programima	Ministarstvo prosvjete, Zavod za zapošljavanje, Centar za stručno obrazovanje Partneri: NVO	U cilju informisanja učenika osnovnih i srednjih škola o zanimanjima, značaju karijerne orijentacije (usklađivanja svojih osobina, interesovanja,	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Aktivnost će biti sprovedena i u narednom periodu.

			sektor	<p>sposobnosti i vrijednosnih orijentacija sa zahtjevima zanimanja) prilikom donošenja odluke o izboru zanimanja i daljeg školovanja na sajtu ZZZ, MP i CSO su u elektronskoj formi postavljeni informatori.</p> <p>Svim učenicima završnih razreda je time omogućeno da pogledaju, pročitaju ili primjene sadržaj informatora u zavisnosti od svojih interesovanja i shvatanja njihovog značaja.</p> <p>Postignute vrijednosti u 2020: Informatori su u elektronskom obliku dostupni svim školama, nastavnicima i učenicima</p> <p>Promocija usluga CIPS-ova u osnovnim i srednjim školama obuhvatila je 611 učenika.</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021: Informatori su u elektronskom obliku dostupni svim školama, nastavnicima i učenicima Savjetnici za profesionalnu orijentaciju su informisali 420 učenika, o uslugama koje</p>				
--	--	--	--------	--	--	--	--	--

				Zavod pruža u Centrima za informisanje i profesionalnu orijentaciju kroz posjete osnovnim i srednjim školama.				
	4.2 Vršnjačka edukacija i aktivacija mladih na temu ekonomske nezavisnosti i traženja zaposlenja	Minimum 100 mladih godišnje obuhvaćeno programima vršnjačke edukacije	Ministarstvo sporta i mladih Partneri: NVO sektor	U saradnji sa NVO „Unija mladih preduzetnika Crne Gore”, Podgorica, Ministarstvo sporta i mladih je 6. i 7. novembra 2020. godini organizovalo Četvrti sajam mladih preduzetnika/ca Crne Gore koji je okupio oko 30 mladih preduzetnika u Podgorici. NVO „Centar za ekonomski prosperitet i slobodu – CEPS” iz Podgorice, kroz Konkurs podržan od strane Ministarstva sporta i mladih, realizovao je projekat Akademija ličnog i poslovnog razvoja mladih preduzetnika u okviru kojeg je 50 mladih ljudi imalo priliku da steknu osnovna znanja i vještine iz oblasti preduzetništva i učešća na tržištu rada putem podrške karijernog savjetovanja. NVO „Društvo sociologa Crne Gore” realizovao je projekat namijenjen mladima od 19	2020-2021.	21.000 EUR realizovano	Finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	Aktivnost će biti sprovedena i u narednom periodu razvoja javne politike.

				do 30 godina iz 4 grada sa sjevera Crne Gore sa ciljem osnaživanja istih za pokretanje sopstvenog i unaprjeđenje postojećeg biznisa. Ovaj program se bavi edukacijom korisnika o digitalnim alatima koji im pomažu da budu prepoznatljivi, da plasiraju svoj proizvod/uslugu i time započnu ili razvijaju svoj biznis.				
--	--	--	--	---	--	--	--	--

KLJUČNI STRATEŠKI ISHOD B: MLADI IMAJU PRISTUP KVALITETNOM OBRAZOVANJU

Osnovni indikatori za ključni ishod:

- *Procenat praktične nastave u institucijama stručnog i visokog obrazovanja*
- *Procenat mladih iz Crne Gore u programima mobilnosti*
- *Rangiranje na PISA testiranju*

MJERA	AKTIVNOST	INDIKATOR REZULTATA	NADLEŽNE INSTITUCIJE	STATUS REALIZACIJE	DATUM POČETKA-DATUM ZAVRŠETKA	PLANIRANA SREDSTVA-UTROŠENA SREDSTVA	IZVOR FINANSIRANJA	PREPORUKE
				  				
B1. Podrška razvoju neformalnog učenja i unaprjeđenje mehanizama verifikovanja neformalno i informalno stečenih znanja	1.1 Sprovođenje akreditovanih programa stručnog usavršavanja nastavnika/ca na teme: prevencije nasilja na internetu; primjene savremenih metoda učenja upotrebom ICT tehnologije; psiho-socijalne	Sprovedeno minimum 6 obuka (minimum jedna obuka po navedenoj temi) Obučeno minimum 25 nastavnika/ca godišnje po programu	Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo i autori/ke akreditovanih programa Partneri: Centar za stručno obrazovanje, škole, NVO sektor	Postignute vrijednosti u 2020: Realizovana su četiri online seminara preko Microsoft Teams platforme na temu "Razvoj demokratskog obrazovanja i ljudskih prava (interkulturalno obrazovanje) sa posebnim osvrtom na LGBT populaciju". Na seminarima je učestvovalo 110	2020-2021		Redovni budžet/i institucija, donacije	Razvoj novih i sprovođenje postojećih akreditovanih programa će biti prioritet u narednom periodu sprovođenja javne politike.

podrška učenicima u stresnim situacijam; Rad sa djecom sa invaliditetom, Vršnjačko i rodno zasnovano nasilje; Prevencija radikalizma i nasilnog ekstremizma (lista akreditovanih programa dostupna u Katalogu programa stručnog usavršavanja nastavnika za školsku 2020/21. god)

nastavnika i stručnih saradnika.

Obučeno je oko 4.200 zaposlenih za primjenu Microsoft Teams aplikacije u radu sa učenicima. Održana je obuka za 210 ICT koordinatora i savjetovanje za 221 direktora obrazovno-vaspitnih ustanova.

Sprovedene obuke za primjenu modularizovanih nastavnih planova i programa koji odgovaraju potrebama učenika sa posebnim obrazovnim potrebama i učenicima iz zajednica Roma i Egipćana (RE);

Sprovedene obuke za uspostavljanje inkluzivnog i stimulativnog okruženja za učenje;

Sprovedene obuke o obrazovnim pristupima u cilju suzbijanja rizičnog ponašanja koje dovodi do napuštanja škole; Projekat je realizovan u 101 školi, a njime je direktno obuhvaćeno više od 270 stručnjaka iz raznih nastavnih oblasti, a indirektno, primjenom pristupa „obučni trenera“ oko 420 osoba iz škola.

				<p>U okviru operativnog cilja 2, koji je fokusiran na prevenciju vandalizma, izrađen je Program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije Asistent/asistentkinja u sprečavanju nasilja i vandalizma u školi.</p> <p>Licencirana je ustanova za obrazovanje odraslih za sticanje ove kvalifikacije</p>				
1.2. Primjena koncepta servisnog učenja	Najmanje 50 mladih godišnje uključeno u program	Ministarstvo prosvjete, Univerzitet Crne Gore Partneri: ustanove srednjeg i visokog obrazovanja, NVO	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Redovni budžet/i institucija, donacije	Koncept servisnog učenja će biti sastavni dio javne politike u narednom periodu	
1.3 Promocija primjene Europass dokumenata u praksi	Najmanje 10 info dana o procedurama primjene Europass dokumenta	Ministarstvo prosvjete, Univerzitet Crne Gore	<p>U skladu sa planiranim aktivnostima projekta Europass/ Euroguidance 2018. – 2020., Nacionalna kancelarija je održala sastanke sa karijernim savjetnicima svih osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori u 200. Na sastancima je prezetovan rad Kancelarije, predstavljena web stranica kao i svi rezultati i budući planovi Kancelarije.</p> <p>U periodu od 11. do 15. marta 2020, projektni tim Nacionalne Euroguidance</p>	2020-2021		Poseban projekat Ministarstva prosvjete	Rad na daljoj promociji EUROPASS dokumenata u narednom periodu sprovođenja politike.	

				<p>i Europass kancelarije je održao sastanke sa školskim karijernim savjetnicima u sjevernom regionu Crne Gore. U okviru projekta Europass - Euroguidance 2018. – 2020, Ministarstvo prosvjete je pripremio priručnike, vodiče i druga relevantna dokumenta koja mogu biti od izuzetne pomoći školskim karijernim savjetnicima u radu sa učenicima u osnovnim i srednjim školama i to:</p> <p>Priručnik „Vođenje intervju sa učenicima“, Priručnik „Korišćenje društvenih mreža u vođenju karijere, Vodič kroz Europass CV i „Vodič za korišćenje dokumenata Europass jezički pasoš i Europass mobilnost“</p>				
1.4 Informisanje mladih o mogućnostima dokazivanja znanja i vještina u cilju sticanja stručne kvalifikacije i ključne kompetencije putem direktne provjere	Održane informativnosti u 70% opština u CG	Ministarstvo prosvjete, Centar za stručno obrazovanje	<p>Odjeljenje za obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje Centra za stručno obrazovanje pruža informacije i savjete svim zainteresovanim licima u vezi neformalnog obrazovanja i načina i mogućnosti sticanja stručne kvalifikacije, ključnih vještina i ključnih kompetencija</p> <p>U okviru manifestacije“ XXI Dani obrazovanja i učenja odraslih</p>	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Jačanje nivoa informisanosti mladih o mogućnostima dokazivanja znanja i vještina u cilju sticanja stručne kvalifikacije i ključne kompetencije će biti sastavni dio novog strateškog dokumenta.	

				<p>organizovani su okrugli stolovi, prezentacije i dani otvorenih vrata organizatora obrazovanja odraslih. Gostovanja u medijima (TV Crne Gore, TV Vijesti, TV 7, RTV Budva i sl) u cilju najave manifestacije i projektnih aktivnosti u oblasti obrazovanja i učenja odraslih.</p> <p>Predstavnice Odjeljenja za obrazovanje odraslih i CŽU i Odjeljenja za istraživanje i razvoj kvalifikacija Centra za stručno obrazovanje su sa predstavnicama Ministarstva prosvjete i Zavoda za školstvo, učestvovali u pripremi i realizaciji radionice na temu karijernog savjetovanja. Cilj radionice bio je osnaživanje vaspitno-obrazovnih ustanova i licenciranih organizatora obrazovanja odraslih i predstavnika Zavoda za zapošljavanje CG za pružanje integrativne usluge karijernog vođenja i savjetovanja učenicima tj. polaznicima. Učesnicima je predstavljen sistem karijerne orjentacije u vaspitno-obrazovnom sistemu, analiziran je rad</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--

				<p>timova, prepreke i izazovi sa kojima se suočavaju i podrška koju je potrebno pružiti školama kako bi još kvalitetnije pružale uslugu karijernog vođenja i savjetovanja svojim učenicima, tj. polaznicima programa za obrazovanje odraslih.</p> <p>Učesnici skupa su upoznati sa obrazovnom ponudom za obrazovanje odraslih, mrežom licenciranih ustanova i mogućnostima za potvrđivanje i priznavanje neformalno stečenih znanja i vještina</p>				
	1.5 Podizanje svijesti obrazovnog kadra i mladih o značaju uspjeha na PISA testiranju	Organizovane minimum 3 obuke obrazovnog kadra godišnje (sjever, centar, jug) Sproveden minimum jedan promotivni događaj godišnje	Ministarstvo prosvjete i Ispitni centar Partneri: Centar za stručno obrazovanje, Zavod za školstvo	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Uzevši u obzir nezadovoljavajuće rezultate na PISA testiranjima, potrebno je staviti poseban akcenat na jačanje kapaciteta obrazovnog kadra i mladih u narednim ciklusima testiranja.
B2. Unapređenje kvaliteta organizacije, realizacije i vrednovanja praktičnog obrazovanja i stručnim školama i univerzitetima	2.1 Povećanje broja učenika koji obavljaju praktičnu nastavu kod poslodavca uz unapređenje kompetencija organizatora praktičnog obrazovanja u	Povećan broj učenika uključenih u dualno obrazovanje za 10% u odnosu na prošlu godinu; Povećanje broja organizatora praktičnog obrazovanja sa	Ministarstvo prosvjete Partneri: Centar za stručno obrazovanje, Privredna komora, Unija poslodavaca, Zavod za	<p>Postignute vrijednosti u 2020: 791 učenik i 269 poslodavac uključenih u dualno obrazovanje</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021: 568 učenika i 231 poslodavac uključenih u dualno obrazovanje</p>	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Aktivnost će biti zastupljena i u novom strateškom dokumentu

	školama i promovisanje primjera dobre prakse u oblasti saradnje škola i poslodavaca i učenja uz rad	unaprijeđenim kompetencijama za 20% na godišnjem nivou; Najmanje 10 promotivnih aktivnosti ciljem umrežavanja nosilaca poslova zapošljavanja i poslodavaca	zapošljavanje Crne Gore i Američka privredna komora					
	2.2 Nastavak kampanje "Stručno je ključno"	Kampanja sprovedena u najmanje 50% opština – pres konferencija, distribucija flajera, medijska gostovanja, promocija od strane učenika; Povećan broj upisanih učenika za zanimanja trećeg stepena	Ministartstvo prosvjete Partneri: Centar za stručno obrazovanje	U cilju promocije stručnog obrazovanja urađen je promotivni spot za koji su predstavnici Odjeljenja za istraživanje i razvoj kvalifikacija pripremili tekst i predlog scenarija. Za potrebe promocije, dogovoreno je emitovanje spota na državnim i lokalnim televizijama. U okviru kampanje „Stručno je ključno“ predstavnici Odjeljenja su predstavili nove programe za narednu školsku godinu i pojasnili prednosti važeće metodologije za različite kategorije učenika. Promotivni letak i spot su pripremljeni za sajt Centra za stručno obrazovanje, poslani školama, poslani školskim portalima i sr. Postignute vrijednosti u 2020: realizovane promotivne aktivnosti Postignute vrijednosti u 2021: nije sprovedeno	2020-2021	Planirano i utrošeno: 400 eur	Redovni budžet/i institucija	

	2.3 Promovisanje kvaliteta rada učenika/ca i nastavnika/ca kroz Fond za učenike i nastavnike	Realizovan minimum jedan konkurs godišnje Nagradama obuhvaćeno minimum 50 nastavnika/ca i učenika/ca godišnje	Ministarstvo prosvjete	Postignute vrijednosti u 2020: 231 učenik i 208 nastavnika Komisija je donijela Odluku da nagradu u iznosu 500 eura dobije 16 učenika i 16 nastavnika umjetničkih škola, 101 učenik i 109 nastavnika osnovnih škola i 104 učenika i 83 nastavnika srednjih škola. Odluke su objavljene na internet stranici Ministarstva prosvjete. Takođe, nagradu iz Fonda za kvalitet i talente dobilo je 90 učenika dobitnika jednog od prvih tri mjesta na državnom takmičenju u znanju u organizaciji Ispitnog centra, kao međunarodnih takmičenja u koordinaciji Ispitnog centra. Postignute vrijednosti u 2021: Fond za učenike ukinut zakonom	2020-2021	Planirano i utrošeno: 219,500 eura	Redovni budžet/i institucija	Poseban akcenat staviti na dalje jačanje promovisanja kvaliteta rada učenika/ca i nastavnika/ca kroz Fond za učenike i nastavnike
B3. Razvoj socioemocionalnih vještina mladih	3.1. Nastavljeno sprovođenje programa za razvoj socio emocionalnih vještina za 21. vijek i uključivanje učenika u razvoj i primjenu programa	Najmanje 1000 učenika/ca gimnazije i srednjih stručnih škola uključeno u programe; Najmanje 10 gimnazija i srednjih stručnih škola obuhvaćeno programima.	Ministarstvo prosvjete /međunarodne organizacije Partneri: Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje, obrazovne ustanove, NVO	U toku 2020- godine realizovan je program „Vještine za adolescenciju“ u saradnji sa Kancelarijom UNODC-a, koji uključuje Razvoj preventivnih socio-emocionalnih kompetencija u 11 škola iz južne regije. Nakon iskustva dvogodišnje primjene sprovede se	2020-2021 Realizovano u 2020.		Donatorska sredstva	Uzimajući u obzir značaj aktivnosti za razvoj socio-emocionalnih vještina mladih, potrebno je nastaviti sa sprovođenjem postojećih i razviti nove programe.

				komparacija efekata kada se program sprovodi jednu odnosno dvije godine. Program je tokom 2020 dominantno tekao online, a sproveden je tzv. post-test koji će poslužiti da se izmjere efekti. U saradnji sa Lions klubom Podgorica program se proširio na još šest osnovnih škola za koje su realizovane obuke, kao i jedna sesija sa edukatorima u cilju dobijanja povratne informacije o dinamici programa				
B4. Prevencija i smanjenje ranog napuštanja škole	4.1 Stipendiranje učenika i studenata romske populacije	Broj utvrđen konkursom	Ministarstvo prosvjete	Postignute vrijednosti u 2020: 155 učenika i 15 studenata Postignute vrijednosti u 2021: 186 učenika i 12 studenata	2020-2021	Planirano i utrošeno: 2020:106200 EUR 2021:129600 EUR	Redovni budžet/i institucija	Aktivnost stipendiranja učenika RE populacije će biti sastavni dio novog strateškog dokumenta i svih srodnih politika
	4.2 Edukacija Roma o značaju obrazovanja	Minimum 10 posjećenih opština godišnje Minimum 100 porodica obuhvaćeno obukom/informisanjem	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i NVO	Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja za upis RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje nije organizovana na uobičajem način – po školama, gradovima u ličnom kontaktu, već je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete 29. aprila 2020. godine, preko svih sredstava javne komunikacije. Apostrofiran je	2020-2021	Planirana sredstva: 10,000 EUR	Redovni budžet/i institucija i finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	Edukacije će biti nastavljene i u narednom periodu sprovođenja javne politike.

				elektronski upis i pomoć pri upisu od strane Ministarstva, škola, NVO sektora i saradnika u socijalnoj inkluziji. U kampanji je takođe naglašeno da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu				
	4.3 Smanjenje ranog napuštanja škole kroz aktivnosti informisanja i podsticanja mladih u riziku od dropout-a	Identifikovanje mladih u riziku od ranog napuštanja škole Broj programa podrške	Ministarstvo prosvjete i škole Partneri: Zavod za školstvo Centar za stručno	U septembru 2020. godine, završen je projekat „Unapređenje obrazovnih programa i usluga u cilju zadovoljavanja potreba marginalizovanih grupa“. Ovaj projekat je realizovala Evropska unija (85% sredstava) i Ministarstvo (15% sredstava). Projekat je realizovan za vrijeme od 15 mjeseci Sprovedene obuke o obrazovnim pristupima u cilju suzbijanja rizičnog ponašanja koje dovodi do napuštanja škole; Kampanja "Svi u školu" - kampanja za upis u vrtić, osnovnu, srednju školu i visokoškolske ustanove nije realizovana.	2020-2021	Planirana sredstva: 10,000 EUR Utrošena sredstva: 10,000 EUR	Redovni budžet/i institucija i finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	Nastaviti sa sprovođenjem aktivnosti i u narednom periodu.
B5. Promocija obrazovne mobilnosti mladih	5.1 Organizovanje obrazovnih interkulturalnih razmjena	Najmanje 2 podržana projekta razmjene godišnje koji će obuhvatiti	Ministarstvo sporta i mladih, RYCO, visoko – obrazovne	Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO) podržala je projekat Crnogorske panevropske	2020-2021	Planirana sredstva: 10,000 EUR	Redovni budžet/i institucija i	

	mladih	25 učesnika razmjene	ustanove Partneri: NVO	unije u 2021. godini usmjeren na podsticanje aktivnog učešća mladih u regionalnim procesima pomirenja fokusirajući se na aspekte demokratije i identiteta. Ovaj projekat realizovan je u saradnji sa Centrom za spoljnu politiku iz Srbije, Opservatorijumom za dečija i ljudska prava iz Albanije i Panevropskom unijom Bosne i Hercegovine i umrezilo je preko 600 mladih iz regiona.			finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	
	5.2 Konkursi za programe mobilnosti mladih	Sprovedem minimum jedan konkurs godišnje Minimum 10 korisnika/ca programa godišnje	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo nauke, ustanove visokog obrazovanja	U 2021. godni Ministarstvo sporta i mladih je u saradnji sa Mrežom za mlade Crne Gore realizovalo Program za razmjenu i mobilnost mladih na nacionalnom i međunarodnom nivou kojim je obuhvaćeno oko 30 mladih koji su učestvovali u nacionalnoj i međunarodnoj razmjeni	2020-2021	Planirana sredstva: 100.000,00 EUR Utrošena sredstva: 49.517,19 eura.	Redovni budžet/i institucija i finansiranje na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	Nastaviti sa sprovođenjm konkursa za programe mobilnosti mladih

KLJUČNI STRATEŠKI ISHOD C: MLADI SU AKTIVNI GRAĐANI, UKLJUČENI, MOTIVISANI, PROAKTIVNI I UČESTVUJU U PROCESIMA DONOŠENJA ODLUKA, RAZVOJA ZAJEDNICE, U KREIRANJU POLITIKA I NJIHOVOM SPROVOĐENJU

Osnovni indikatori za ključni ishod:

- Procenat mladih koji koristi internet za interakciju s javnim institucijama
- Procenat mladih koji su volontirali u posljednjih mjesec dana
- Procenat mladih koji aktivno učestvuju u raznovrsnim akcijama i u kreiranju politika

MJERA	AKTIVNOST	INDIKATOR REZULTATA	NADLEŽNE INSTITUCIJE	STATUS REALIZACIJE		PLANIRANA SREDSTVA-	IZVOR FINANSIRANJA	PREPORUKE
-------	-----------	---------------------	----------------------	--------------------	--	---------------------	--------------------	-----------

						DATUM POČETKA- DATUM ZAVRŠETKA	UTROŠENA SREDSTVA		
C1. Razvoj kulture učešća mladih	1.1 Organizacija obuka / radionica / treninga na temu omladinskog aktivizma, autonomije i demokratije za mlade, uz obavezno uključivanje mladih iz ranjivih grupa	Min. 5 obuka; najmanje 100 učesnika	Ministarstvo sporta i mladih Partneri: NVO sektor	Kroz Konkurs za finansiranje NVO u oblasti društvene brige o mladima u 2020. podržano 10 obuka/treninga na temu omladinskog aktivizma koji su realizovale Unije srednjoškolaca, NVO Društvo sociologa, NVO UMHCG, Forum MNE, NVO Novi horizont. Kroz isti Konkurs u 2021. godini, MPNKS je podržalo 9 projekata NVO sa fokusom na omladinski aktivizam i razvoj socio-emocionalnih kompetencija mladih		2020-2021	Planirano 2020.: 48.000,00 EUR Utrošeno 2020: 48.000,00 EUR Planirano 2021: 105 676,00 EUR Utošeno: 105 676,00 EUR	Redovni budžet/i institucija i finansiranja osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	
	1.2 Kreiranje i implementacija inovativnih metoda za podsticanje aktivnog učešća mladih u procesima donošenja odluka, uz obavezno uključivanje mladih iz ranjivih grupa	Min. 6 metoda; najmanje 100 mladih	Ministarstvo sporta i mladih; NVO sektor	Kroz Konkurs „Inovacijom do veće mobilnosti mladih“ u 2021. godini podržana je Škola aktivnog građanstva za mlade koju je realizovao CRNVO. Kroz Konkurs Mladi u fokusu u 2020. realizovan je projekat Unije srednjoškolaca HAB koji je obuhvatio oko 100 mladih		2020-2021		Redovni budžet/i institucija i finansirana osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	Kreiranti nove i implementirati postojeće inovativne metoda za podsticanje aktivnog učešća mladih u procesima donošenja odluka
	1.3 Unapređenje i promocija postojećih i razvoj novih	Najmanje po 1 platforma / kanal za oblasti informisanja mladih;	Ministarstvo sporta i mladih; NVO sektor	U 2019. godini je NVO „Omladinski servis“ pokrenula omladinski portal „Makanje“		2020- 2021.		Redovni budžet/i institucija i finansirana	Nastaviti sa jačanjem digitalnih kapaciteta i

	<p>online platformi i kanala za informisanje, konsultovanje i učešće mladih</p>	<p>konsultacija; učešća mladih Organizovana najmanje 5 promotivnih događaja sa ciljem informisanja mladih o postojanju platformi i kanala</p>		<p>https://makanje.me/ koji je kreiran s ciljem da bude adresa na kojoj će mladi ljudi Crne Gore imati priliku da se adekvatno informišu i daju svoj doprinos u kreiranju omladinske politike preporukama, aktivnim učešćem, sugestijama...</p> <p>Ministarstvo prosvjete je u 2020. godini razvilo digitalnu aplikaciju - Online platformu za digitalno učenje, informisanje i saradnju koja je osmišljena kao vid podrške obrazovnom sistemu u osiguravanju kontinuiteta učenja.</p> <p>EYCA projektni tim je u saradnji sa kompanijom doMEn.me u 2021. godini kreirao mobilnu EYCA aplikaciju za mlade, koja je dostupna za sve Android i iOS korisnike. Osnovne smjernice ovog programa su jačanje mobilnosti studenata, njihova neformalna edukacija, bolja informisanost, umrežavanje sa vršnjacima na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou, kao i smanjenje</p>			<p>osnovu Zakona o nevladinim organizacijama</p>	<p>platformi namijenjenih mladim ljudima</p>
--	---	---	--	---	--	--	--	--

				nezaposlenosti mladih u našoj zemlji.				
	1.4 Promocija volonterizma i podrška volonterkim akcijama omladinskih organizacija i aktivnostima volonterskih klubova i servisa	Najmanje 100 mladih uključenih u volonterske aktivnosti i akcije	Ministarstvo rada i socijalnog staranja; NVO sektor; Srednje škole i fakultetske jedinice	Nije realizovano, realizacija planirana za III i IV kvartal 2022. godine	2020-2021	Planirana sredstva: 30.000,00 EUR	Redovni budžet/i institucija i finansirana osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	MRSS priprema predlog projekta za razvoj ideja socijalnog preduzetništva koji će otpočeti sa realizacijom u III kvartalu 2022. godine
	1.5 Organizacija najmanje 2 godišnja događaja (sajam, konferencija, panel itd) u cilju promocije i afirmacije omladinskog aktivizma, omladinske politike, kao i dobrih praksi na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou	Organizovana najmanje 2 događaja; Min. broj učesnika/ca godišnje je 120	Ministarstvo sporta i mladih; NVO sektor	MSM i Centar za omladinsku edukaciju su 2020. godine organizovali međunarodnu konferenciju koja je okupila 200 učesnika povodom obilježavanja godišnjice implementacije projekta Evropska omladinska kartica u CG. Uz podršku EU i MPNKS, NVO Centar za omladinsku edukaciju podržala je organizaciju prvog međunarodnog EYCA Educo kampa, koji se održavao od 12. do 15. avgusta 2021 godine u Breznima (Opština Plužine), na kome se okupilo oko 100 mladih iz Crne Gore i drugih evropskih zemalja. Evropska unija u Crnoj Gori, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta, u	2020-2021		Redovni budžet/i institucija i donatorska sredstva EU, Misija OEBS-a u CG.	Redovna aktivnost koja će biti sastavni dio politike i u narednom periodu.

				2021. godine sprovela je veliku kampanju „Dijalog sa mladima“, koja je imala za cilj da se mladi uključe u proces odlučivanja o pitanjima koja se tiču njih.				
	1.6 Osnaživanje mladih za aktivan doprinos promociji vrijednosti mira, tolerancije i socijalne kohezije kroz treninge, razmjene, događaje i druge inovativne metode	Osnaženo min. 50 mladih	Ministarstvo sporta i mladih; NVO sektor	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Redovni budžet/i institucija i finansirana osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	U narednom periodu je potrebno raditi na razvoju konkretnih aktivnosti za Osnaživanje mladih za aktivan doprinos promociji vrijednosti mira, tolerancije i socijalne kohezije
C2. Obezbeđivanje mehanizama / sistema za njegovanje aktivizma	2.1 Obilježavanje dana od značaja za mlade: Međunarodnog dana mladih; Dana volontera; Dana studenata/kinja; Dana srednjoškolaca/ki.	Organizovane najmanje po 1 aktivnost/događaj za navedene datume od značaja za mlade	NVO sektor; Srednje škole i fakultetske jedinice; srednjoškolske i studentske organizacije/ parlamenti	Postignute vrijednosti u 2020. i 2021.: NVO Centar za omladinsku edukaciju, u saradnji sa MSM obilježio je Međunarodni dan mladih, promocijom Evropske omladinske kartice (EYCA). ADP ZID tradicionalno je obilježio Dan volontera Crne Gore i dodijelio volonterske nagrade. U organizaciji Studenskog parlamenta UCG organizovan je Dan studenata Crne Gore u 2020. i 2021.godini	2020-2021		Redovni budžet/i institucija i finansirana osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	
	2.2 Finansijska podrška projektima i programima	Podržano najmanje 10 omladinskih projekata i programa	Ministarstvo sporta i mladih	Kroz Konkurs za finansiranje NVO u oblasti društvene brige o mladima u 2020.	2020-2021	Planirano/utroseno u 2020: 94.545,36	Finansirana osnovu Zakona o nevladinim organizacijama	U skladu sa budžetskim izdvajanjima za politike mladih,

	omladinskih organizacija	godišnje, koji će obuhvatiti mlade iz svih djelova Crne Gore		podržano 10 projekata na temu omladinskog aktivizma, omladinskog preduzetništva i razvoja socio-emocionalnih kompetencija mladih. Kroz Konkurs u 2021. godini, MPNKS je podržalo 9 projekata NVO sa fokusom na omladinski aktivizam i razvoj socio-emocionalnih kompetencija mladih		Planirano 2021: 107. 676,00 EUR Utošeno: 105.676,00 EUR		koja će biti značajno veća u narednom periodu, nastaviće se sa pružanjem podrške projektima i programima omladinskih organizacija.
--	--------------------------	--	--	---	--	--	--	--

KLJUČNI STRATEŠKIH ISHOD D: MLADI SU DOBROG ZDRAVLJA, BEZBJEDNI, IMAJU PRISTUP ADEKVATNOM SISTEMU PODRŠKE ZA TRANZICIJU U ODRASLO DOBA I SAMOREALIZACIJU, SAMOSVJESNI SU, INOVATIVNI, POKAZUJU INICIJATIVU I PRIHVATAJU RAZLIČITOSTI

Osnovni indikatori za ključni ishod:

- Procenat mladih koji koriste i znaju za postojanje servisa podrške za sticanje autonomije mladih
- Upotreba alkohola među maloljetnicima
- Procenat maloljetničkih trudnoća

MJERA	AKTIVNOST	INDIKATOR REZULTATA	NADLEŽNE INSTITUCIJE	STATUS REALIZACIJE			DATUM POČETKA-DATUM ZAVRŠETKA	PLANIRANA SREDSTVA-UTROŠENA SREDSTVA	IZVOR FINANSIRANJA	PREPORUKE
D1. Uspostavljanje efikasnih međusektorskih informativnosavjetodavnih tijela za mlade i roditelje	1.1 Umrežavanje postojećih javnih i servisa NVO za očuvanje zdravlja mladih	Održana 2 seminara i razmijenjene informacije u cilju mapiranja postojećih servisa	Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Ministarstvo prosvjete, NVO	Aktivnost nije realizovana			2020-2021	Planirana sredstva: 3,000 €	Budžet	Uzimajući u obzir značaj aktivnostip otrebno je pružiti veći značaj umrežavanj u postojećih javnih i servisa NVO za

								očuvanje zdravlja mladih
	1.2 Redovna saradnja Savjetovaništa za mlade pri Domovima zdravlja sa NVO sektorom/školama/ univerzitetima u cilju promocije aktivnosti	Organizovano minimum 5 Radionica za lični rast i razvoj u svakoj opštini	Ministarstvo zdravlja, Dom zdravlja, NVO, Škole i univerzitet Crne Gore	Aktivnost nije realizovana	2020-2021	Planirana sredstva: 1,000 €	Budžet	Aktivnost će biti sastavni dio novog strateškog dokumenta
	1.3 Jačanje kapaciteta Savjetovaništa za mlade pri Domovima zdravlja u smislu angažovanja stručnjaka iz oblasti mentalnog zdravlja, mentalne higijene, seksualnog obrazovanja	Angažovani stručnjaci iz oblasti mentalnog zdravlja, mentalne higijene, seksualnog obrazovanja	Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, NVO	Aktivnost nije realizovana	2020-2021	Planirana sredstva: 1,000 €	Budžet	Aktivnost će biti sastavni dio novog strateškog dokumenta
	1.4 Promocija Savjetovaništa za mlade putem društvenih mreža	Otvoreni profili na društvenim mrežama Veći broj posjeta Savjetovaništima za mlade	Ministarstvo zdravlja	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Budžet	Aktivnost će biti sastavni dio novog strateškog dokumenta
D2. Razvoj omladinskog rada kao podrške za tranziciju ka autonomiji	2.1 Osnajivanje mladih i sticanje ključnih vještina za budućnost uz podršku institucija sistema	Broj direktnih i indirektnih korisnika UNICEF programa Broj obuhvaćenih škola	UNICEF, Ministarstvo prosvjete	Program razvoja socijalnih i emocionalnih vještina sproveo se u 105 osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori), pružajući učenicima priliku za socijalno i emocionalno učenje u školi. Kao sastavni dio programa, osnovan je prvi nacionalni Dječji simfonijski orkestar, te niz koncerata organizovan širom Crne Gore pod sloganom "Vrijednosti i vrline u muzici". UNICEF Crna Gora je i u 2022. godini, u	2020-2021		Redovni budžet/i institucija i finansirana osnovu Zakona o nevladini organizaciji	

				<p>partnerstvu s UMHCG nastavio program podrške adolescentima s invaliditetom i njihovim porodicima u sticanju socio-emocionalnih i vještina za samostalan život, te dobijanju obrazovne, socijalne i pravne podrške.</p> <p>Ukupno je više od 200 adolescenata s invaliditetom i njihovih porodica dobilo direktnu podršku, dok je partner preko svog portala došao do više od 1000 korisnika.</p> <p>Kroz zajednički UN-ov program „Aktiviraj se“, UNICEF je podržao program socio-emocionalnih vještina u neformalnim okruženjima za 1522 adolescenata u sve tri regije.</p>				
D3. Podrška psihofizičkom razvoju i očuvanju zdravlja mladih	3.1.Sprovođenje programa i kampanja o prevenciji zdravstveno rizičnih ponašanja mladih (zloupotreba alkohola, duvana, psihoaktivnih supstanci, rizično seksualno ponašanje, gojaznost)	Sprovedene najmanje 4 nacionalne kampanje; Najmanje 200 korisnika zdravstvenovaspitnih poruka uključeno u programe o zdravstveno rizičnim ponašanjima mladih	Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje Partneri: NVO	Promocija Smjernica za djecu predškolskog uzrasta u 10 vaspitnih ustanova; Edukativne aktivnosti kroz 5 medijskih nastupa i 5 predavanja u osnovnim školama	2020-2021	Planirana i utrošena sredstva: 4,000 €	Budžet	Sprovedenje programa i kampanja o prevenciji zdravstveno rizičnih ponašanja mladih će biti sastavni dio politike u narednom periodu sprovođenja
	3.2 Afirmisanje sporta kod mladih	Broj održanih takmičenja; Broj mladih koji su obuhvaćeni	Ministarstvo sporta i mladih Partneri: nacionalni	U 2020. godini za postignute rezultate na svjetskim i evropskim prvenstvima u mladim	2020-2021	Planirano i utrošeno: 744.523,00 eura	Redovni budžet/i institucija	

		<p>takmičenjima;</p> <p>Broj izgrađenih ili rekonstruisanih objekata</p>	<p>sportski savezi, obrazovne ustanove, RAN 2 i NOT</p>	<p>kategorijama, za 5 sportista, je utvrđen status perspektivnog sportiste kojim su stekli pravo na jednogodišnju stipendiju.</p> <p>Tokom 2020. godine Ministarstvo sporta i mladih je nastavilo sa podrškom unaprijeđenja stanja sportske infrastrukture u Crnoj Gori.</p> <p>Opredjeljivanjem podrške u ukupnom iznosu od 744.523,00 eura podržali smo realizaciju za 15 projekata koji se odnosi na izgradnju, rekonstrukciju, adaptaciju i opremanje sportskih objekata u 8 crnogorskih opština, i to u: Podgorici, Cetinju, Nikšiću, Bijelom Polju, Baru, Pljevljima, Mojkovcu i Šavniku.</p> <p>U periodu od 23. do 30. septembra 2020. godine u Crnoj Gori se po treći put obilježila Evropska nedjelja sporta – inicijativa pokrenuta od strane Evropske komisije, čiji je najznačajniji cilj podsticanje građana da svakodnevno budu aktivni, bez obzira na godine ili fizičku spremnost, kao i edukacija o zdravim stilovima života. Tim povodom širom Crne Gore organizovano je 37 sportskih događaja, a uz Ministarstvo sporta i mladih, koji je</p>		<p>za infrastrukturu u 2020. godini</p> <p>Donatorska sredstva EU.</p>	<p>i finansirana osnovu Zakona o nevladinim organizacijama</p>	
--	--	--	---	---	--	--	--	--

				nacionalni koordinator, učešće su uzele lokalne samouprave, nacionalni sportski savezi i sportski klubovi. Ministarstvo sporta i mladih je, povodom obilježavanja Evropske nedjelje sporta organizovalo 2 centralne manifestacije, i to trku zadovoljstva "Fun Run" uz tehničku pomoć Atletskog saveza Crne Gore 27.09.2020. godine, i događaj „Be active – ride a bike” uz tehničku podršku Biciklističkog saveza Crne Gore 03.10.2020. godine, oba događaja finansirala je Evropska komisija.				
	3.3 Procjenjivanje zastupljenosti i trendova upotrebe psihoaktivnih supstanci, kao i „nehemijskih zavisnosti“ kod adolescenata, kroz internacionalna istraživanja	Sprovedeno istraživanje na relevantnom uzorku, Rezultati istraživanja analizirani i objavljeni Uspješno sprovedeno istraživanje na relevantnom uzorku Rezultati internacionalnog istraživanja o upotrebi supstanci kod mladih i rizičnim ponašanjima analizirani i objavljeni u nacionalnoj i	Institut za javno zdravlje, Ministarstvo zdravlja, Partneri: Ministarstvo prosvjete, NVO	Postignute vrijednosti u 2020: Uspješno sprovedeno istraživanje na relevantnom uzorku Rezultati internacionalnog istraživanja o upotrebi supstanci kod mladih i rizičnim ponašanjima analizirani i objavljeni u nacionalnoj i internacionalnoj publikaciji	2020 -2021	Planirana i utošena sredstva: 30,997 EUR	Sredstva su prethodno obezbijedena kroz kofinansiranje od strane EMCDDA i IJZ European Commission - EMCDDA (IPA 7 program)	Ponoviti istraživanje u 2024. godini, u skladu sa internacionalnim planom ESPAD istraživanja

		<p>internacionalnoj publikaciji</p> <p>Sproveden monitoring trendova u oblasti upotrebe supstanci i rizičnih ponašanja kod mladih na nacionalnom nivou i komparacija sa trendovima na evropskom nivou i publikovani rezultati u posebnoj publikaciji</p>		<p>Sproveden monitoring trendova u oblasti upotrebe supstanci i rizičnih ponašanja kod mladih na nacionalnom nivou i komparacija sa trendovima na evropskom nivou i publikovani rezultati</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021: U 2021. nije bilo predviđenih aktivnosti</p> <p>Realizovano, publikovano u okviru iste publikacije</p>			<p>i IJZ, kroz javni tender 14.309 EUR</p> <p>Institut za javno zdravlje 17.623 EUR</p>	
	<p>3.4 Realizacija aktivnosti iz Akcionog plana za očuvanje i unapređenje mentalnog zdravlja mladih 2019-2023 Izrada i sprovođenje programa dodatne edukacije za psihologe i pedagoge osnovnih i srednjih škola u oblasti ranog prepoznavanja i intervencije kod</p>	<p>Izrađen program edukacije za osnovne i za srednje škole Broj implementiranih treninga Broj učesnika Broj uključenih obrazovnih Institucija</p>	<p>Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje Partneri: UNICEF, Ministarstvo prosvjete, Ombudsman, Domovi zdravlja, Klinički centar Crne Gore, Ministarstvo porta i mladih, lokalne samouprave</p>	<p>Realizovano: Nije izrađen poseban program ali je Ministarstvo prosvjete u 2020. godini sprovelo Inicijativu "Moje vrijednosti i vrline" u 94 osnovne i srednje škole (sve srednje škole su sprovedene 2 obuke, od čega je jedna prilagođena on-line obuka (preko Teams platforme) za nove realizatore. Ovim obukama obuhvaćeno je oko 100 učesnika. Urađen je i nacrt</p>	2020-2021	<p>Planirana i utrošena sredstva: 10.000 (po 5.000 za izradu i sprovođenje programa)</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p> <p>Aktivnosti pokriveno iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstvo</p>	

	<p>poremećaja mentalnog zdravlja</p> <p>Izrada i sprovođenje programa dodatne edukacije za psihologe i pedagoge osnovnih i srednjih škola u oblasti ranog prepoznavanja i intervencije kod poremećaja mentalnog zdravlja</p> <p>Izrada programa edukacije nastavnog osoblja školskih ustanova u oblasti ranog prepoznavanja i intervencije kod poremećaja mentalnog zdravlja</p>	<p>Izrađen program edukacije za osnovne i za srednje škole Broj implementiranih treninga Broj učesnika Broj uključenih obrazovnih Institucija</p> <p>Izrađen program edukacije za nastavno osoblje školskih ustanova</p>		<p>Brošure za roditelje namijenjene razvoju socio-emocionalnih vjestina. Tokom 2022. godine, UNICEF je u partnerstvu sa Savezom izviđača, omogućio da 1200 adolescenata i mladih pohađal radionice o dobrobiti i mentalnom zdravlju te je pripremljen portal s informacijama o mentalnom zdravlju</p> <p>Realizovano: Tim psihologa i defektologa pripremio je materijal za razumijevanje karakteristika, osobnosti, promjena, izazova koji se javljaju i okviru razvojnih faza puberteta i adolescencije kod učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Sadrži uvodni i teorijski dio, opis adolescentne faze, izazova i date ciljane preporuke za postupanje, uz razvojni materijal koji treba konkretno da olakša razumijevanje i upravljanje sobom u ovoj životnoj dobi. Sprovedene su obuke za stručne saradnike osnovnih škola (6 grupa po 25 učesnika). Program usvojen i odobren od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje</p>		<p>Planirana i utrošena sredstva: 10.000 (po 5.000 za izradu i sprovođenje programa)</p>	<p>no osiguranje</p>	
--	--	--	--	--	--	--	----------------------	--

				<p>Realizovano: Ovu aktivnost realizovalo je Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa UNICEFOM, pa je realizacija i prenošenje realizacije ove aktivnosti za naredni period nepotrebna, ali se preporučuje uspostavljanje saradnje MZ i NKMZ sa nosiocima ove aktivnosti. SOS linija za djecu uspostavljena 2018. godine u Dječijem domu "Mladost" u Bijeloj, uz podršku UNICEF-a Više od 2000 poziva od uspostavljanja do 2020. godine.</p> <p>U 2021. Linija za pomoć djeci pružila je psihosocijalnu podršku za 942 djece i doprla do 38.289 osoba video porukama i objavama. CO je takođe podržao izgradnju kapaciteta i promociju Linije za pomoć roditeljima; Podršku je dobilo 1.535 roditelja (uglavnom žena). Podrška NVO Centar za romske inicijative omogućila je održavanje 42 posebno prilagođene radionice o sprječavanju dječjih brakova za 362 romske djece i adolescenata (147 dječaka, 215 djevojčica) i 261 roditelja (96 očeva i 165 majki)</p> <p>Djelimicno realizovano:</p>						
	Uspostavljanje telefonske linije za pomoć u krizi za djecu i mlade	Telefonska linija za djecu i mlade za pomoć u krizi oformljena Broj jedinstvenih korisnika Broj upućenih poziva								Planirano i utrošeno: 20.000,00 EUR

	<p>Jačanje kadrovskih kapaciteta za tretman djece i adolescenata kroz očekivani završetak tri specijalizacije iz oblasti dječije psihijatrije i raspisivanje novih specijalizacija iz dječije psihijatrije i dječije psihologije</p>	<p>Broj završenih specijalizacija - Broj dječijih psihijatara koji su počeli da rade -Broj raspisanih novih specijalizacija iz oblasti dječije psihijatrije -Broj raspisanih specijalizacija iz oblasti dječije psihologije</p>		<p>2 psihijatra KCCG su završila specijalizaciju iz oblasti dječije psihijatrije i 1 je u toku.</p> <p>1 psihijatar SBP Dobrota je dobio specijalizaciju iz oblasti dječije psihijatrije.</p>		<p>Planirano i utrošeno: 50.000,00 EUR</p>		
	<p>3.5 Sprovođenje aktivnosti za mlade u cilju prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma i radikalizma</p>	<p>Realizovana najmanje dvije aktivnosti sa ciljem edukacije mladih o prevenciji ekstremizma i radikalizma</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova,Ministarstvo sporta i mladih Partneri: Ministarstvo prosvjete, NVO, međunarodne organizacije</p>	<p>U saradnji sa Misijom OEBS-a u CG, Ministarstvo sporta i mladih je 6. i 7. jula 2020. godine u Bečićima organizovalo obuku za oko 30 mladih na temu promocije mira, prevencije nasilnog ekstremizma i radikalizacije i angažovanja mladih u sprječavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma. Uprava za sport i mlade je takođe u 2021. godini u saradnji sa Misijom OEBS-a, MUP-om i Nacionalnim operativnim timom realizovala dvodnevnu</p>	<p>2020-2021</p>	<p>Donatorska sredstva Misije OEBS-a u iznosu od oko 10.000,00 EUR planirano i utrošeno</p>	<p>Donatorska sredstva Misije OEBS-a u iznosu od oko 10.000,00 EUR</p>	

				radionicu na istu temu za oko 20 mladih.				
	3.6 Uključivanje, edukacija i osnaživanje mladih kroz programe usmjerene na očuvanje životne sredine i smanjenje uticaja klimatskih promjena na zdravlje	Broj podržanih i realizovanih projekata	Ministarstvo održivog razvoja i turizma,Ministarstvo zdravlja,Institut za javno zdravlje Partneri: NVO	Istraživanje na temu Mladi i klimatske promjene u Crnoj Gori UNDP je u saradnji sa MORT-om, realizovao Istraživanje na temu Mladi i klimatske promjene u Crnoj Gori kao i obuke preko 220 nastavnika osnovnih i srednjih škola iz svih Opština u Crnoj Gori na temu edukacije učenika na temu klimatskih promjena. Kreiran je i Priručnik za nastavnike „Nastavnik u svijetu klimatskih promjena - Interaktivni edukativni priručnik o klimatskim promjenama“.	2020-2021	Planirana i utrošena sredstva u iznosu od 15,000 EUR	Iz budžetskih sredstava namjenjenih za sprovođenje Programa za adaptaciju zdravstvenog sektora na klimatske promjene 2020-2022	
	3.7 Podrška i uključivanje mladih kroz naučno dokazane programe prevencije zloupotrebe droga i narkomanije	Najmanje 10 realizovanih projekata u oblasti prevencije zloupotrebe droga i narkomanije; Najmanje 400 mladih obuhvaćeno projektima	Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje NVO	U 2020. godini nije realizovana ključna mjera “Učešće civilnog društva u aktivnostima sprečavanja zloupotrebe droga” kojom je planirano finansiranje projekata organizacija civilnog društva, jer se konkurs nije sproveo zbog uticaja pandemije virusa Covid – 19. Ipak, određene NVO koje djeluju u ovoj oblasti su realizovale svoje aktivnosti koje finansiraju iz sopstvenih sredstava ili drugih donacija i projekata U školskoj 2019/2020 godini, izborni predmet „Zdravi stilovi života“ izučavalo 3457 učenika osnovne škole i 995	2020-2021	Planirana sredstva: 5000€ do 7000€	Redovna budžetska sredstva	Aktivnost će biti sastavni dio politike u narednom periodu sprovođenja

				<p>učenika srednje škole – ukupno 4452 učenika.</p> <p>U školskoj 2020/2021 godini, izborni predmet je izučavalo 3875 učenika u osnovnoj školi i 1007 učenika u srednjoj školi – ukupno 4882 učenika</p> <p>U školskoj 2021/2022 predmet Zdravi stilovi života je izučavalo ukupno 5143 učenika – 3970 u osnovnoj školi i 1164 u srednjoj školi</p>				
	3.8 Podrška i uključivanje mladih kroz programe prevencije HIV/AIDS i drugih polno prenosivih bolesti	<p>Najmanje 10 realizovanih projekata u oblasti prevencije HIV/AIDS;</p> <p>Najmanje 400 mladih obuhvaćeno projektima</p>	Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje NVO	<p>Postignute vrijednosti u 2020. godine</p> <p>Ministarstvo zdravlja je 2020. godine finansiralo projekte/programe sedam NVO, u ukupnom iznosu od 295.376,00e, a na osnovu Javnog konkursa za prijavu projekata/programa “Održavanje niske prevalencije HIV-a u Crnoj Gori” u skladu sa Nacionalnom startegijom za borbu protiv HIV/AIDS-a 2015-2020. Sredstva za podršku NVO obezbijedena su u kofinansiranju od strane Ministarstva zdravlja i od strane Globalnog fonda.</p> <p>-5 edukacija na temu HIV-a i virusnih hepatitisa preko ZOOM-a za 280 mladih osoba srednjoškolaca tokom juna mjeseca 2020. godine</p>	2020-2021	<p>Planirana i realizovana: Za 2020. godinu: 295.376,00EUR</p> <p>Za 2021. godinu: 130.000,00EUR</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p> <p>Globalni fond</p>	

				<p>-jedna edukacija za 30 akademaca Policijske akademije na istu temu, septembar 2020. godine</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021:</p> <p>Ministarstvo zdravlja je 2021. godine finansiralo projekte 12 NVO, u ukupnom iznosu od 130.000,00e, a na osnovu Javnog konkursa "Održavanje niske prevalencije HIV-a u Crnoj Gori"-2021. Sredstva za podršku NVO obezbijedena su u kofinansiranju od strane Ministarstva zdravlja i od strane Globalnog fonda.</p> <p>-3 edukacije preko ZOOM aplikacije na temu HIV-a i virusnih hepatitisa za 120 mladih osoba u avgustu 2021.</p>				
	3.9 Implementacija preventivnih programa izgradnje i osnaživanja socijalno-emocionalnih vještina kod mladih kao ključnih faktora prevencije rizičnih ponašanja	<p>Program izgradnje i osnaživanja socijalno-emocionalnih vještina kod mladih implementiran u najmanje 20 škola u Crnoj Gori</p> <p>Najmanje 200 mladih uključeno u programe</p>	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Partneri: obrazovne ustanove	<p>Postignute vrijednosti u 2020:</p> <p>Implementiran program „Vještine za adolescenciju“ u 11 osnovnih škola na primorju, po 2 odjeljenja, edukovano 22 facilitatora u školama</p> <p>Održana jedna sesija praćenja (supervizijska sesija sa facilitatorima programa- Zaposlenik IJZ -nacionalni trener za program uključen kao supervizor facilitatora u supervizijskoj sesiji praćenja. U 2020. godini Program</p>	2020-2021	Planirana i utrošena sredstva: 20,000 eura	Budžet	Aktivnost će biti sastavni dio politike i unarednom periodu sprovođenja

				<p>podržan od strane UNICEF-a „Moje vrijednosti i vrline – razvoj socijalnih i emocionalnih vještina“ implementiran je u 94 osnovne i srednje škole (sve srednje škole obuhvaćene) urađene 2 obuke, od čega jedna prilagođena on-line obuka za nove realizatore.</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021:</p> <p>Nastavljena implementacija programa „Vještine za adolescenciju“ u 11 osnovnih škola na primorju, program adaptiran za online primjenu zbog pandemije</p> <p>Održana jedna sesija praćenja (supervizijska sesija sa facilitatorima programa- Zaposlenik IJZ -nacionalni trener za program uključen kao supervizor facilitatora u jednoj supervizijskoj sesiji praćenja)</p>				
	3.10 Promocija bezbjedne saobraćajne kulture među mladima i prevencija saobraćajnog traumatizma mladih	<p>Sprovedene najmanje četiri kampanje</p> <p>Uključeno najmanje 200 mladih u aktivnosti u vezi sa saobraćajnom kulturom među mladima i prevenciju</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo zdravlja</p> <p>Partneri: NVO</p>	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Budžet	Uzimajući u obzir značaj razvoja saobraćajne kulture među mladima, aktivnost će biti sastavni dio

		saobraćajnog traumatizma mladih						politike i u narednom periodu
	3.11 Podizanje svijesti kod mladih s invaliditetom o važnosti rehabilitacije i prihvatanja invaliditeta kao identiteta (putem radionica, obuka i sl.)	Sprovedene najmanje 2 radionice	Ministarstvo zdravlja, Klinički centar CG, NVO sektor	Aktivnost nije realizovana	2020-2021	Planirana sredstva: 2,000 eura	Budžet	Aktivnost će biti sastavni dio novog strateškog dokumenta
D4. Uspostavljanje podrške za tranziciju u odraslo doba i osamostaljivanje								

KLJUČNI STRATEŠKI ISHOD E: MLADI IMAJU PRISTUP KVALITETNIM KULTURNIM SADRŽAJIMA KAO KREATORI I KONZUMENTI

Osnovni indikatori za ključni ishod:

- Udio mladih koji su učestvovali u nekoj od sljedećih aktivnosti u posljednjih mjesec dana:
- Sviranje muzičkog instrumenta, pjevanje, gluma, ples, pisanje poezije, fotografisanje, snimanje filma
- Posjeta istorijskom spomeniku, muzeju ili galeriju, odlazak u bioskop ili na koncert, u pozorište, operu, na plesni performans Aktivnosti sportskih
- Klubova, klubova za provođenje slobodnog vremena, u omladinskim asocijacijama ili organizacijama kulture

MJERA	AKTIVNOST	INDIKATOR REZULTATA	NADLEŽNE INSTITUCIJE	STATUS REALIZACIJE			DATUM POČETKA-DATUM ZAVRŠETKA	PLANIRANA SREDSTVA-UTROŠENA SREDSTVA	IZVOR FINANSIRANJA	PREPORUKE
E1. Podrška mladim kreatorima kulture i medijskih sadržaja	1.1 Podrška mladim stvaraocima u kulturi kroz redovni konkurs Ministarstva kulture za sufinansiranje programa i projekata kulturno-umjetničkog stvaralaštva	Najmanje 30 podržanih projekata, Najmanje 100 mladih obuhvaćenih projektima	Ministarstvo kulture	<div style="display: flex; justify-content: space-around; width: 100px;"> <div style="width: 33%; height: 20px; background-color: #92d050;"></div> <div style="width: 33%; height: 20px; background-color: #ffff00;"></div> <div style="width: 33%; height: 20px; background-color: #ff0000;"></div> </div>			I-IV kvartal 2020 I-IV kvartal 2021	Planirana i utrosena sredstva: 80.150,00€ 39.335,00€	Redovna budžetska sredstva MK	
				Postignute vrijednosti u 2020: Projekti:18 Preko 100 mladih obuhvaćeno Postignute vrijednosti u 2021: Projekti: 12 Preko 100 mladih obuhvaćeno						

	<p>1.2 Podrška projektima omladinskih NVO koje se bave kulturom i medijskim sadržajima za mlade</p>	<p>Najmanje 5 podržanih projekata</p> <p>Najmanje 100 mladih obuhvaćenih projektima</p>	<p>Ministarstvo kulture partnersvo NVO</p>	<p>Postignute vrijednosti u 2020: Projekti: 4</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021: U proceduri</p>	<p>I-IV kvartal 2020.</p> <p>Krajem 2021. raspisan</p>	<p>Planirano i realizovano 2020; 51.510,40€</p>	<p>Redovna budžetska sredstva MK</p>	<p>Nastaviti sa podrškom projektima omladinskih NVO</p>
	<p>1.3 Razvoj programa obrazovnih aktivnosti institucija kulture, pilot projektat Kraljevsko pozorište Zetski dom</p>	<p>Najmanje 400 polaznika</p> <p>Najmanje 20 radionica na godisnjem nivou Rad na predstavi „Ljubavno doba“ autorski projekat uzrasta od 15 do 18 godina u režiji Marije Backović. Studio nastavio sa radom dva puta sedmično, ponedjeljkom i četvrtkom</p> <p>Ukupno 66 Broj časova – 15 I grupa–40 II grupa–26</p>	<p>Ministarstvo kulture Min. prosvjete NVO sektor</p>	<p>Postignute vrijednosti u 2020: Djelimično realizovano, uzimajući u obzir da su radionice i predstave ralizovane samo u prva tri mjeseca, do početka epidemije korona virusa 2020. Održano je 11 radionica, sa 22 polaznika uzrasta od 15 do 18 godina, nakon čega je kao rezultat rada režirana predstava “Ljubavno doba”, u režiji Marije Backović. Predstava je premijerno izvedena 6.marta 2020, a reprize predstave, kao ni radionice u novom ciklusu nije bilo moguće izvoditi tokom 2020. zbog epidemije korona virusa.</p> <p>U 2021. godini realizovano:</p> <p>Nastavak projekta „Studio“, u periodu februar – mart, obustavlja se zbog epidemioloških mjera za sprječavanje korona</p>	<p>Februar-decembar 2020. Februar-decembar 2021.</p>	<p>Planirano 2020: 20.000 EUR, utrošeno 10.000 EUR</p>	<p>Redovna budžetska sredstva Zetskog doma NVO</p>	<p>Obezbijediti dodatna sredstva za realizaciju ovog programskog segmenta, uzimajući u obzir ograničene prostorne kapacitete Pozorišta i veliku zainteresovanost za učešće u ovom programu, te shodno tome, potrebu obezbjeđivanja većeg prostora van pozorišta i angažovanja dodatnih saradnika (organizator, asistenti, higijeničar)</p>

				<p>virusa. U ograničenim epidemiološkim uslovima održano je 5 online i 11 radionica uživo, sa 22 polaznika uzrasta od 15 do 18 godina, nakon čega je kao rezultat rada režirana predstava "Rani jadi", po tekstu Danila Kiša, u režiji reditelja Petra Pejakovića, koji vodi radionice. Predstava je premijerno izvedena 18 maja 2021, nakon čega je izvedena još 7 puta do kraja 2021</p>		Planirano: 5000 EUR, realizovano 5000 EUR		
	1.4 Podrška programima talentovanih mladih stvaralaca u kulturi	Broj podržanih mladih talentovanih Najmanje 10	Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvjete	<p>Postignute vrijednosti u 2020: 15 mladih podržano</p> <p>Postignute vrijednosti u 2021: 7 mladih podržano</p>	01.01.- 31.12.2020/2021	<p>Planirano i Realizovano 2020: 14.000 €</p> <p>Planirano i Realizovano 2021: 15.305 €</p>	Redovni budžet/i institucija	Nastaviti sa podrškom programima talentovanih mladih stvaralaca u kulturi
	1.5. Promocija medijske pismenosti među mladima	Najmanje 6 podržanih projekata Obuhvaćeno najmanje 1000 mladi	Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvjete, NVO, mediji	Aktivnost nije realizovana	2020-2021		Redovni budžet/i institucija	Staviti poseban akcenat na razvoj konkretnih aktivnosti namijenjenih promociji medijske pismenosti mladih
E2. Obezbjedivanje jednakog pristupa kulturnim sadržajima za	2.1. Podrška realizaciji kulturnih sadržaja i pristupačnosti tih sadržaja mladima sa	Najmanje 15 kulturnih sadržaja namijenjenih mladima sa invaliditetom	Ministarstvo kulture Partneri: Ministarstvo prosvjete, jedinice	Postignute vrijednosti u 2020: 4 projekta su podržana i obuhvaćeno je oko 40 mladih sa invaliditetom u periodu 2020-2021	01.01.- 31.12.2020.	Planirano i realizovano u 2020: 29.737,60 €	Redovni budžet/i institucija	

sve mlade	invaliditetom, kao kreatorima i konzumentima	Najmanje 35 mladih sa invaliditetom obuhvaćenih kulturnim sadržajima	lokalne samouprave, centri za kulturu, NVO					
	2.2. Podrška realizaciji kulturnih sadržaja i pristupačnosti tih sadržaja mladima u ekonomski oslabljenim sredinama	Broj kulturnih sadržaja namijenjenih mladima u ekonomski oslabljenim sredinama	Ministarstvo kulture Partneri: Ministarstvo prosvjete, jedinice lokalne samouprave, centri za kulturu	Aktivnost nije realizovana	01.01.- 31.12.2020/2021		Redovni budžet/i institucija	Aktivnost mora biti sastavni dio novog strateškog dokumenta, zajedno sa razvojem konkretnih koraka koji će pružiti podršku realizaciji kulturnih sadržaja i njihovoj pristupačnosti
	2.3. Kulturni sadržaji, izvan kulturnih centara, kao model dostupnih kulturnih dešavanja za mlade	Najmanje 10 realizovanih sadržaja	Ministarstvo kulture Partneri: NVO	Postignute vrijednosti: 7 kulturnih sadržaja je podržano u periodu 2020-2021	01.01.2020- 31.12.2021.	Planirano i realizovana sredstva: 73.900,00 €	Redovni budžet/i institucija	Nastaviti sa pružanjem podrške razvoju postojećih i novih kulturnih sadržaja
	2.4. Istraživanje o kulturnim potrebama mladih u cilju stvaranja uslova za aktivnu participaciju u procesu kreiranja i konzumiranja kulturno-umjetničkih sadržaja (ansambl, horovi, dramske sekcije, filmska i muzička	Sprovedeno istraživanje na nacionalnom nivou i stvoreni uslovi za aktivnu participaciju u ovom procesu	Ministarstvo kulture Partneri: Ministarstvo prosvjete	Aktivnost nije realizovana	01.01.- 01.11.2020		Redovni budžet/i institucija	U narednom periodu sprovođenja politike je potrebno izraditi istraživanje koje će pokazati koje su potrebe mladih u oblasti kulturnih sadržaja

produkcija, street art itd)

KLJUČNI STRATEŠKI ISHOD F: USPOSTAVLJEN JE NORMATIVNO PRAVNI OKVIR ZA SPROVOĐENJE OMLADINSKE POLITIKE

Osnovni indikatori za ključni ishod:

- Iznos budžeta koji je alociran za potrebe Uprave za mlade za implementaciju Strategije
- Procenat korišćenja dostupnih evropskih i međunarodnih programa za mlade

MJERA	AKTIVNOST	INDIKATOR REZULTATA	NADLEŽNE INSTITUCIJE	STATUS REALIZACIJE			DATUM POČETKA-DATUM ZAVRŠETKA	PLANIRANA SREDSTVA-UTROŠENA SREDSTVA	IZVOR FINANSIRANJA	PREPORUKE
F1. Jačanje kapaciteta Direktorata za mlade za sprovođenje i monitoring omladinske politike	1.1 Sprovođenje kontinuiranog monitoringa nad realizacijom podržanih projekata NVO po Zakonu o NVO	Najmanje 20 realizovanih projekata, Najmanje 20 odobrenih izvještaja o realizovanim projektima Najmanje 20 terenskih posjeta organizacijama	MSM,NVO	MSM i MPNKS je podržalo 19 projekata kroz konkurse u 2020.i2021.godini od čega je sproveden monitoring za 10 projekata realizovanih u 2020. godini. Nije bilo terenskih posjeta organizacijama koje su dobile projekat već se monitoring zasnivao na kontroli narativnih i finansijskih izvještaja. Direktorat za mlade broji 6 sistematizovanih radnih mjesta, potrebno je unaprijediti kapacitete sluzbenika za stratesko planiranje, monitoring i evaluaciju omladinske politike.			2020-2021		Redovna budžetska sredstva	Podrška i sprovođenje monitoringa nad realizacijom podržanih projekata NVO-a će biti jedna od ključnih aktivnosti koje će nadležni organi sprovesti u narednom periodu implementacije javne politike
	1.2 Formiranje i funkcionisanje Savjeta za mlade	Formiran Savjet, Usvojeni akti za funkcinisanje Savjeta	MSM	Djelimicno realizovano. Usvojen Pravilnik o sastavu i nacinu funkcionisanja Savjeta za mlade. Savjet nije formiran.			2020-2021		Redovna budžetska sredstva	Savjet za mlade će biti formiran u toku trajanja novog strateškog dokumenta

F2. Unapređivanje normativne podrške	2.1 Izrada i usvajanje podzakonskih akata Zakona o mladima	Usvojeni svi podzakonski akti	MSM	Realizovano; Usvojena tri podzakonska akta koja se odnose na -Rad i funkcionisanje omladinskih servisa, -Nacin i funkcionisanje Savjeta za mlade, -Nacin ustupanja prostora servisa drugim subjektima	mart 2020	/	Redovna budžetska sredstva	
	2.2 Finansiranje projekata NVO kroz godišnji konkurs MSM po Zakonu o NVO	Najmanje 20 podržanih projekata	MSM Partneri: NVO	Kroz Konkurs za finansiranje NVO u oblasti društvene brige o mladima u 2020. podržano 10 projekata na temu omladinskog aktivizma, omladinskog preduzetništva i razvoja socio- emocionalnih kompetencija mladih. Kroz Konkurs u 2021. godini, MPNKS je podržalo 9 projekata NVO sa fokusom na omladinski aktivizam i razvoj socio- emocionalnih kompetencija mladih	2020-2021	Planirano/utroseno u 2020: 94.545,36 Planirano 2021: 107. 676,00 EUR Utošeno: 105.676,00 EUR	Redovna budžetska sredstva	
F3. Unapređenje statistike na nacionalnom nivou i znanja o mladima	5.1 Istraživanje o potrebama i položaju mladih	Najmanje dva sprovedena istraživanja Najmanje 2000 mladih uključeno u istraživanje	MSM Partneri: Monstat, istraživačke agencije	Realizovana Analiza potreba mladih u 2020. godini. Ministarstvo sporta i mladih je, u saradnji sa Centrom za demokratiju i ljudska prava-CEDEM, sprovedo Analizu potreba mladih za 2020. godinu u okviru koje je realizovano terensko istraživanje koje je u fokusu imalo mladu populaciju, od navršanih 15 do navršanih 30 godina života. Istraživanje, odnosno Analiza potreba, obuhvatila je sljedeće oblasti u okviru kojih su mapirane potrebe mladih: ☒ Ključni problemi ☒ Stepen i prepreke društvene participacije ☒ Obrazovanje i obuka	2020-2021	Planirano i realizovano: 7.000,00 EUR u 2020. godini	Redovna budžetska sredstva	Razvoj statistike i kvalitetne baze podataka o omladinskim politikama je krucijalni uslov za razvoj efikasnih rješenja za probleme sa kojima se mladi suočavaju u Crnoj Gori

				☒ Kultura, sport i slobodno vrijeme ☒ Aktivizam i učešće mladih u donošenju odluka ☒ Zdravlje i bezbjednost mladih ☒ Socijalna zaštita ☒ Informisanje mladih ☒ Zapošljavanje ☒ Konzumacija medija ☒ Preporuke				
F6. Jačanje kapaciteta lokalnih samouprava za razvoj i sprovođenje omladinske politike	6.1 Usklađivanje lokalnih akcionih planova za mlade sa Strategijom za mlade	Usklađeni i usvojeni svi lokalni akcioni planovi za mlade	Jedinice lokalne samouprave Partner: MSM	Svi lokalni akcioni planovi usvojeni uz prethodno dobijeno pozitivno mišljenje MSM za 2020-2021.	2020-2021		Redovna budžetska sredstva	Postojeći LAP i novi koji će biti donešeni moraju biti usklađeni sa novim strateškim dokumentom za period 2023-2027
	6.2 Jačanje kapaciteta službenika koji rade sa mladima	Najmanje 2 realizovane obuke za lokalne službenike	MSM Partneri: jedinice lokalne samouprave	<p>Uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, Ministarstvo sporta i mladih organizovalo je 2. i 3. novembra 2020. godine u Budvi dvodnevnu radionicu na temu jačanja kapaciteta opštinskih kontakt osoba za omladinsku politiku.</p> <p>Uz podršku Savjeta za regionalnu saradnju Jugoistočne Evrope (Regional Cooperation Council, South-East Europe) kroz projekat Omladinska laboratorija Zapadnog Balkana (Western Balkan Youth Lab) finansiranog od strane Evropske unije, Ministarstvo sporta i mladih je od 27-30. septembra 2020. godine, organizovalo trodnevni trening za jačanje</p>	2020-2021	Donatorska sredstva: Misija OEBS-a RCC WBYL – 10.000,00 EUR	Redovna budžetska sredstva	Raditi na razvoju kapaciteta i znanja službenika koji rade sa mladima

				<p>kapaciteta mladih administratora u oblasti administrativno-tehničkog upravljanja omladinskim servisima.</p> <p>U saradnji sa Upravom za sport i mlade, Misija OEBS-a u Crnoj Gori organizovala je od 25. do 27. novembra 2021. godine obuku za jačanje kapaciteta administratora/ki lokalnih omladinskih servisa angažovanih u omladinskim servisima širom zemlje.</p>				
F7. Podrška omladinskom organizovanju i umrežavanju mladih	7.1 Potvrđivanje Reprezentativnog saveza nevladinih organizacija koje sprovode omlad.politiku	Izdata potvrda o reprezentativnosti Saveza na godišnjem nivou	MSM	Potvrđena reprezentativnost Saveza NVO „Mreža za mlade“ u 2020. i 2021.godini	2020-2021		Redovna budžetska sredstva	
F8.Jačanje međunarodne saradnje u oblasti omladinske politike	8.1 Kontinuirano učešće predstavnika MSM u međunarodnim online inicijativama i tijelima u oblasti omladinske politike	Predstavnici MSM učestvovali u najmanje 10 online međunarodnih tijela/inicijativa/događaja	MSM	Clanstvo u Evropskoj asocijaciji omladinskih kartica, Clanstvo u RYCO, Clanstvo u CDEJ Clanstvo u EU-CoE Partnership	2020-2021		Redovna budžetska sredstva, donacije	
	8.2 Obezbjedivanje podrške redovnom funkcionisanju RYCO	Obezbjedjena finansijska podrška/redovna kontribucija MSM	MSM	Obezbjedjena podrška u iznosu od 44.000 EUR na godisnjem nivou.	2020-2021	Planirano i realizovano: 44.000,00 EUR na godisnjem nivou	Redovna Budžetska sredstva	
F9.Unapređenje informisanja mladih o omladinskoj politici	8.3 Kreiranje online platforme u cilju promocije, informisanja i uljučivanja mladih u kreiranje i sprovođenje	Kreirana i ažurirana online platforma, Najmanje 5000 posjeta platformi	MSM	Djelimicno realizovano U okviru edukativne kampanje „Digitalna pismenost i zaštita djece i mladih na internetu“,	2020-2021		Redovna Budžetska sredstva	Online paltforma će biti uspostavljena u narednom periodu

	omladinske politike			<p>11. februara 2020. godine, organizovana je konferencija „Zajedno za bezbjedniji internet” sa ciljem podizanja svijesti o sajber bezbjednosti koja treba da bude ključni faktor u zaštiti djece i omladine. Kampanja predstavlja dio projekta koji se odnosi na bezbjednost djece i mladih na internetu što je prepoznato Strategijom bezbjednosti i Akcionim planom za realizaciju Strategije, kao i Strategijom za mlade i njenim akcionim planovima. Takođe, u okviru kampanje je kreiran sajt https://www.mladime.me/ i organizovan kviz znanja za mlade pod nazivom „Šta znaš o internetu?”.</p> <p>Projekat je realizovan u saradnji između Uprave Policije, Ministarstva javne uprave, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva sporta i mladih.</p>				spvođenja politike
--	---------------------	--	--	--	--	--	--	--------------------

IV NALAZI EVALUACIJE

U ovom segmentu izvještaja zastupljeni su osnovnu nalazi i zaključci nezavisne evaluacije koju je Ministarstvo sporta i mladih sprovelo uz tehničku i ekspertsku podršku UNICEF-a, gdje je konstatovano da:

- U dijelu **cilja A Mladi ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost kroz olakšan pristup tržištu rada i sticanje zaposlenja**, evaluacija je utvrdila napredak u skoro svim indikatorima što pokazuje da su aktivnosti koje su planirane i realizovane u sklopu Strategije doprinijele pozitivnim promjenama a samim tim i unapređenju ekonomske situacije i položaja mladih na tržištu rada. Važno je ukazati i na negativan uticaj eksternih faktora koji su u značajnoj mjeri uticale posebno na ovu oblast. Uticaj pandemije COVID-19 u značajnoj mjeri usporio ovaj napredak u posljednje dvije godine implementacije Strategije. Ono što je neophodno u ovom dijelu, kao i u većini indikatora uraditi je

ponovno definisanje indikatora i kreiranje istih na bazi mjerljivosti. I u ovom slučaju određeni broj indikatora nije bilo moguće mjeriti, pa su se u tom dijelu koristili drugi dostupni podaci kako bi se zapravo i predstavila efikasnost i održivost kao i opravdanost implementacije same Strategije. U ovom dijelu, propisano je 8 indikatora, od kojih je 6 u statističkom sistemu i može se pratiti dok ostala dva nije moguće pratiti.

- Analizirajući efekte implementacije Strategije u dijelu **Cilj B Mladi imaju pristup kvalitetnom obrazovanju**, evaluacijom je utvrđeno da su određeni indikatori zabilježili pozitivne trendove što zasigurno daje pozitivne inpute u dijelu efikasnosti i dobrog plana same Strategije na samom početku. I u ovom dijelu, veliki problem predstavljaju definisani indikatori koji ne prate u najboljoj mjeri samu implementaciju Strategije i nisu kreirani na način da mogu pokazati stvarnu efektivnost implementiranih aktivnosti. Ipak, i u ovom dijelu, određeni segmenti su u posljednje dvije godine implementacije Strategije usporeni pod pritiskom spoljnih faktora, prvenstveno uticajem pandemije COVID 19 koja je zbog propisanih mjera u značajnom obimu smanjila mogućnost direktnog komuniciranja sa finalnim korisnicima same strategije. Takođe, procenat BDP-a koji se troši na obrazovanje, raste iz godine u godinu, ali je taj rast ograničen, što implicira da se mora mnogo više ulagati u samo obrazovanje.
- Poseban dio strategije obuhvata uključivanje mladih u proces donošenja odluka, ponajviše u domenu javnih politika ali i participacije u društvenom životu u **Crnoj Gori - Cilj C Mladi su aktivni građani, uključeni, motivisani, proaktivni i učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice, u kreiranju politika i njihovom sprovođenju**. Kao i u prethodnim ciljevima, a na bazi relevantnih podataka, jasno je da je stanje u većini posmatranih segmenata unaprijeđeno, ali još uvijek postoji potreba da se ove aktivnosti nastave i u narednom periodu. Ono što je veoma bitno, je da su rezultati koji su dobijeni raznim istraživanjima pokazali da mladi u Crnoj Gori određene segmente njihove participacije u društvu posmatraju i učestvuju u njima u većem nivou u odnosu na mlade u regionu. Kao i u slučaju prethodnih indikatora, prikupljanje podataka od strane relevantnih institucija, te nedostatak određenih istraživanja koje su potrebne za bolje utvrđivanje efikasnosti same strategije predstavljaju značajan problem i otežavaju mogućnost analize uspješnosti svih implementiranih aktivnosti u sklopu ove mjere. Takođe, u samoj evaluaciji predstavljeni su dostupni indikatori koji su implementirani od drugih organizacija, i preporuka da upravo ti indikatori budu uzeti u obzir kao mogući indikatori prilikom kreiranja evaluacije sledeće Strategije.
- U dijelu **Cilj D Mladi imaju pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju, samosvjesni su, inovativni, pokazuju inicijativu i prihvataju različitosti**, evaluacija je utvrdila da se kroz postavljene indikatore prilikom kreiranja Strategije za mlade nije moguće na najbolji način predstaviti rezultate u ovom cilju, treba napomenuti da je tokom implementacije Strategije Crna Gora uspostavila lokalne Omladinske centre i Omladinske klubove, kao servise za implementaciju omladinskih politika koji treba da budu prva adresa za mlade kad je u pitanju podrška u tom dijelu. U 11 od 25 lokalnih samouprava postoje Omladinski Centri/klubovi, koji su otvoreni uz podršku Ministarstva i lokalnih jedinica. Ipak, vidljivost i posjećenost omladinskih servisa nije na zadovoljavajućem nivou, dok finansiranje njihovog redovnog rada i sprovođenja programskih aktivnosti nije održivo, te je neophodno unaprijediti zakonski i institucionalni okvir rada i funkcionisanja omladinskih servisa. U dijelu zdravstvene zaštite i samog zdravlja mladih, indikatori koji su

postavljeni Strategijom ili se ne mogu pronaći ili su na bazi istraživanja koja se ne sprovode svake godine. Ono što jeste preporuka u ovom dijelu da je neophodno u narednom periodu sprovesti veliko nacionalno istraživanje, kako bi dobili jasne podatke o gore pomenutim indikatorima i kako bi na taj način unaprijedili stanje. Nadalje, preporuka u ovom dijelu jeste da se bolje uvežu Omladinski centri/klubovi sa djelovima zdravstvene zaštite i njihovih servisa kako bi bolje bili promovisani i kako bi na taj način bili pristupačiji mladima u Crnoj Gori.

- **Cilj E Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti** - u značajnoj mjeri je otežan pratiti zbog nemogućnosti prikupljanja podataka. Ono što su zvanični stavovi nadležnih institucija je da ne postoji sistem monitoringa i praćenja ovih indikatora i da je neophodno u sledećoj iteraciji kreirati nove ili unaprijediti sistem izvještavanja od svih relevantnih institucija. Ono što se može vidjeti na bazi implementiranih aktivnosti jasno je da postoji veći broj programa i aktivnosti koji su finansirani od strane države, te se samim tim može reći da je situacija bolja ali da postoji i značajan prostor za dalje unapređenje.
- Posljednji segment propisan Strategijom obuhvata **Cilj F Uspostavljen je normativno-pravni okvir za sprovođenje omladinske politike**. U toku implementacije Strategije, zakonski okvir je zaokružen donošenjem Zakona o mladima u 2019. godini kao i podzakonskih akata. Ovim su se obezbijedili uslovi da se razvijaju omladinske politike i da se na taj način mladi bolje pozicioniraju kako u institucionalnom okviru tako i u kompletnom procesu donošenja odluka u Crnoj Gori. Ipak, dosadašnja implementacija pomenutog Zakona pokazala je da postoji potreba za unapređenjem zakonskih rješenja, naročito kada je u pitanju decentralizacija rada omladinskih servisa i obezbjeđivanje održivosti u pogledu njihovog redovnog funkcionisanja i finansiranja. Ono što je karakterisalo kompletan proces implementacije Strategije, naročito u periodu 2020-2021. jeste reorganizacija institucija institucija koje su zadužene za implementaciju politika koje se odnose na mlade. Upravo česte promjene su dovele i do određenih usporavanja u implementaciji aktivnosti, i preporuka je da se u narednom periodu, prilikom donošenja ovakvih odluka povede računa o samom kontinuitetu implementacije politika, jer prema riječima aktera, ovakve česte promjene donose probleme u samom praćenju implementacije Strategije ali i u ljudskim kapacitetima koji su više nego neophodni za uspješnost implementacije omladinskih politika. Ono što jeste jedna od ključnih preporuka za naredni period jeste unaprijeđenje komunikacije između svih aktera u ovom procesu, koja je u posljednje 2 godine na veoma niskom nivou. Uključivanje civilnog sektora u proces donošenja odluka, te dodatno jačanje kapaciteta državnih službi bi trebali biti prioritet kako Strategije tako i svih drugih politika koje se odnose na omladinsku politiku.

Evaluacija Strategije za mlade 2017-2021. pokazala je da se svega 15 indikatora, od ukupno 52 koliko ih je definisano u dijelu koji se odnosi na Plan monitoringa i evaluacije Strategije, nalazi u zvaničnom statističkom sistemu Crne Gore, dok je za praćenje ostalih indikatora bilo potrebno uložiti dodatne napore i prikupiti podatke iz dostupnih istraživanja koje su sprovodili različiti subjekti omladinske politike.

	Tip indikatora po ciljnim ishodima	A	B	C	D	E	F	Ukupno
1	Broj indikatora koji se već nalazi u statističkom sistemu Crne Gore ili u EUROSTAT	6	4		4		1	15
2	Broj indikatora koji se ne nalazi u statističkom sistemu, ali je istraživanje već sprovedeno i definisana je metodologija	1			1			2
3	Broj indikatora za koje postoji metodologija, ali bi trebalo sprovesti nacionalno istraživanje	1	1	9	4	4		19
4	Broj indikatora za koji treba definisati metodologiju		4	1	3		8	16
	Ukupno	8	9	10	12	4	9	52

Generalni zaključci i preporuke evaluacije:

U cilju kvalitetnijeg i mjerljivog učinka buduće Strategije, uključujući evaluacioni okvir koji bi dao jasnu i bolju sliku o efektima implementacije Strategije za mlade 2023-2027, shodno prethodnom predlažu se sledeće preporuke:

- ✓ Unaprijediti proces monitoringa i evaluacije strateškog dokumenta, sa preciznim i mjerljivim indikatorima, koji bi uzeli u obzir i početne i krajnje vrijednosti.
- ✓ Unaprijediti vezu između predviđenih aktivnosti i povezanih indikatora rezultata u Strategiji za mlade 2023-2027, koji bi na jasan i mjerljiv način mogli ukazati na promjene nastale kao rezultat implementacije ciljeva i aktivnosti same Strategije;
- ✓ Eliminirati indikatore koji nemaju jasno definisanu metodologiju, i koji nijesu usklađeni sa statističkim sistemom Crne Gore a takođe nije najavljeno da će biti praćeni, kako zbog lakšeg praćenja realizacije strategije tako i stvarne procjene uticaja tokom njene implementacije.
- ✓ Unaprijediti koordinaciju i saradnju između relevantnih institucija i organizacija u cilju kvalitetnijeg i efikasnijeg prikupljanja podataka, te unapređenju statističkog sistema, u dijelu implementacije određenih standarda koji se podrazumijevaju Strategijom, a koji se odnose na podatke koji uključuju mlade;
- ✓ Obezbijediti finansijsku procjenu za sprovođenje neophodnih istraživanja, i ukoliko ne postoje kreirati metodologije za iste.
- ✓ Obezbijediti institucionalnu stabilnost u cilju pravovremene efikasnosti u implementaciji Strategije, te raditi na dodatnom jačanju kadrovskih rješenja, posebno u dijelu unapređenja kapaciteta, Ministarstva sporta i mladih u oblasti strateškog planiranja, izvještavanja o

realizaciji akcionih planova Strategije kao i same implementacije aktivnosti definisanih akcionim planovima Strategije. Dodatno, potrebno je jačati kapacitete svih institucija u pogledu sprovođenja politika za mlade i obezbjeđivanja međuresorne koordinacije i saradnje u cilju unaprijeđenja monitoringa i evaluacije strateških i programskih dokumenta za mlade.

V OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA SREDSTVA

U pogledu nivoa planiranih i utrošenih sredstava, važno je ukazati da je strateški dokument finansiran iz sredstava obezbjeđenih iz državnog budžeta, kao i sredstava dobijenih kroz donatorsku podršku.

	Godina	Iznos planiranih sredstava	Iznos utrošenih sredstava	Izvor finansiranja
Budžet	2017	170,000 EUR	170,000 EUR	Budžet Crne Gore
	2018	511,876 EUR	511,876 EUR	
	2019	1.000,000 EUR	1.000,000 EUR	
	2020	1.936,488,36 EUR	1.803 364,36 EUR	
	2021	667 916,00 EUR	564 633,00 EUR	
Ukupno planirana i utrošena budžetska sredstva	2017-2021	4.286,280,00 EUR	4.049,873,00 EUR	
Donatorska podrška	2019	Investiciono-razvojni fond Crne Gore je tokom 2019. godine opredijelio 664.000,00 eura za razvoj omladinskog preduzetništva kroz realizaciju kreditnih linija za mlade i srednjoškolce.		
	2017-2021	RYCO za projekte crnogorskih organizacija godišnje se izdvaja oko 50.000,00 eura.		

Tabela: Prikaz planiranih i utrošenih sredstava

VI GENERALNE PREPORUKE

U ovom dijelu završnog izvještaja pružene su generalne preporuke koje su raspoređene po svakom od ključnih ishoda zastupljenih u strateškom dokumentu:

- **Mladi ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost kroz olakšan pristup tržištu rada i sticanje zapošljenja.**

- Obezbeđivanje jednakog pristupa kvalitetnom formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju u cilju osposobljavanja mladih ključnim kompetencijama za zapošljavanje i aktivno učešće u društvu.
- Unapređenje opšteg poslovnog ambijenta uz poseban odnos i razvoj podsticajnih politika prema mladim preduzetnicima sa aspekta mogućnosti za zaposlenje.
- Razvoj i implementacija dodatnih programa za sticanje radnog iskustva i prakse za mlade ljude.
- Razvoj inovativnog sistema informisanja mladih o mogućnostima koje im se nude putem Zavoda za zapošljavanje, kako bi se iskoristili i valorizovali postojeći kapaciteti ZZZCG-a i povećao broj mladih koji aktivno koriste usluge ove agencije.
- Uspostavljanje kriterijuma koje je neophodno da poslodavac ispuni prilikom prijave za učešće u program za stručno osposobljavanje, uspostavljanje mehanizama za kontrolu sprovođenja programa i za sankcionisanje zloupotreba.
- Širenje mogućnosti za učenje zasnovano na radu za mlade koji dolaze iz ugroženih društvenih grupa i izvan tradicionalnih oblasti, uključujući kroz finansijske podsticaje za poslodavce koji će im pružiti priliku za zaposlenje.
- Lokalna tržišta rada se suočavaju sa nepodudaranjem ponude i tražnje, pa je potrebno dodatno usmjeravanje mladih ka deficitarnim zanimanjima.
- Proširenje pristupa mladim ljudima digitalnim uređajima, tehnologijama i infrastrukturi za podršku učenju i poboljšanje pristupa javnim uslugama i tržištu rada.
- Migracije iz malih sredina predstavljaju dodatan problem zbog kojeg se ove sredine suočavaju sa nedostatkom gore navedenih kadrova, pa je potrebno raditi na unapređenju opšteg ambijenta kako bi se mladi ljudi opredjeljivali za povratak u sredine njihovog rođenja i spoznali mogućnost za sopstvenu budućnost.
- Jačanje postojeće koordinacije i međusektorske saradnje svih zainteresovanih strana na različitim nivoima vlasti i različitim poljima politike (zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvene usluge, itd.), u cilju adresiranja slabosti u kvalitetu obrazovnih sistema i nedostataka u podučavanju vještina koje zahtjeva tržište rada.
- Adresiranje problema rasprostranjenosti ugovora o radu na određeno vreme u nekim privredama što za posljedicu ima nemotivisanost mladih da efikasnije traže zaposlenje.
- Razvoj kvalitetnih politika i ustanova za podršku mladim ženama koje se vraćaju na posao.

➤ **Mladima je obezbijeđen pristup kvalitetnom obrazovanju.**

- Formalni obrazovni sistem ne nagrađuje i ne razumije u dovoljnoj mjeri zainteresovanost i usmjerenost mladih i na neformalne vidove obrazovanja. Razumijevanje značaja, promocija i isticanje neformalnog obrazovanja kroz formalni obrazovni sistem je stoga preduslov stvarnog potencijala ovog vida obrazovanja.

- Neformalno obrazovanje koje nudi država zahtijeva znatno veću decentralizaciju. Ovo je posebno prepoznato kao problem u manjim opštinama na sjeveru Crne Gore, jer se navodi da se većina radionica, seminara, kurseva, treninga i sl. koji su prepoznati kao dobra prilika za mlade, održava u Podgorici. Stoga je lokalizacija ovih aktivnosti poželjna.
- Potrebna je i snažnija sinergija i suštinska, a ne samo formalna podrška obrazovnih institucija različitim oblicima udruženja u kojima su mladi već aktivni, poput učeničkih parlamenata, ali i podrška i iniciranje foruma, održavanja predavanja sa različitim temama i sadržajima koji će se na najdopadljiviji način predstaviti mladima u pojedinim sredinama.
- Dalje opremanje ustanova za obrazovanje i obuku i njihovog osoblja sa znanjem, opremom i digitalnim vještinama za lakše učenje mladih.
- Razvoj nesmetanih puteva tranzicije između programa višeg srednjeg stručnog obrazovanja i programa posle srednje škole, uključujući i na pod-nacionalnom nivou, kako bi se ojačali budući rezultati tržišta rada.
- Omogućiti jednak pristup za nastavak i nastavak obrazovanja i obuke nakon srednjeg obrazovanja tako što će se uhvatiti u koštac sa finansijskim i nefinansijskim ograničenjima, posebno za mlade ljude iz nedovoljno zastupljenih grupa, uključujući kroz reviziju postojećih sistema finansijske pomoći za studente i, gde je relevantno, školarine i studente aranžmani za oprost kredita;
- Pružiti nastavnicima i osoblju u obrazovanju i obuci relevantnu podršku, uključujući pružanje mogućnosti za kontinuirani profesionalni razvoj, kako bi se osiguralo da oni mogu olakšati razvoj i dobrobit svih učenika.

➤ **Mladi aktivno, motivisano i proaktivno učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice i kreiranja i sprovođenja politika.**

- Obezbijediti veći nivo uključenosti mladih ljudi prilikom definisanja različitih politika i programa u svim oblastima djelovanja koja su od značaja za njih. Akcenat je na postavljanju mladih kao prioritetnu grupu u sve buduće javne politike.
- Dalji razvoj i jačanje postojećih tijela i struktura znalajnih za omladinski aktivizam kroz jačanje postojećih i razvoj novih partnerstava, reviziju postojećih politika i programa i definisanje ciljeva i indikatora koji na adekvatan način adresiraju probleme sa kojima se suočavaju mladi u Crnoj Gori.
- Povećati učešće mladih kroz izgradnju i jačanje njihovih kapaciteta za omladinski aktivizam.
- Povećati učešće adolescenata i mladih u donošenju odluka kako bi se osiguralo da se njihov glas čuje.
- Ojačati mehanizme za poboljšanje kvaliteta, dostupnosti i relevantnosti volonterskih programa kako bi volontiranje bilo dostupno svima.
- Promovisati postojećih pozitivnih primjera omladinskog aktivizma i postojećih mehanizama za učešće mladih u procesima donošenja odluka koje ih se tiču direktno ili indirektno.
- Vidljivost mladih zahtijeva značajnija sredstva koja bi bila na raspolaganju mladim aktivistima, što zahtijeva podršku na svim nivoima. Evidentan je ograničen iznos sredstava u većini lokalnih samouprava koje se suočavaju sa različitim fiskalnim opterećenjima. Ipak, omladinske organizacije bi u zajedništvu sa lokalnim samoupravama mogle same učestvovati u formiranju fondova za različite aktivnosti.

➤ **Mladi su dobrog zdravlja, bezbjedni, imaju obezbijeđen pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju.**

- Razvoj programa koji bi imali za cilj unapređenje zdravlja mladih, sa posebnim akcentom na mentalno zdravlje, posljedice konzumiranja duvana i psihoaktivnih supstanci kao i zdravu ishranu, odnosno zdrave stilove života. Akcenat je na podizanje svijesti mladih o pomenutim pitanjima, ali prvenstveno treba raditi na osnivanju i razvoju kvalitetnih servisa koji bi mladima pružili podršku u suočavanju sa pomenutim problemima.

➤ **Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti.**

- Uključiti „pristup kulturnim sadržajima“ kao jedan od važnih prioriteta u sve politike koje se tiču mladih. Pristup kulturi je snažno povezan sa obrazovanjem, mladima, zapošljavanjem, kulturnim i medijskim politikama. Pristup mladih kulturi je bolje promovisan ako se perspektive mladih iz svih relevantnih oblasti uključe u kulturnu politiku, a pristup mladih kulturi u omladinske politike, i ako se ostvaruje partnerstvo između različitih oblasti i sektora.
- Razvoj zakonodavnog i strateškog okvira za podsticanje pristupa mladima kulturi. Posebnu pažnju posvetiti zakonskom okviru koji se odnosi na pristup mladih iz osetljivih grupa (mladi sa invaliditetom, manjine, migranti).
- Unapređenje infrastrukture neophodne za razvoj kulturne ponude za mlade ljude u cilju povećanja njihovog interesa za ovu oblast (organizacija kulturnih događaja i aktivnosti u svim djelovima Crne Gore).
- Razvoj i veći nivo korišćenja savremenih tehnologija u informisanju i edukaciji u cilju unapređenja znanja i vještina mladih u ovoj oblasti kulture. Primarni akcenat je na potrebi za animiranjem mladih, kako bi slobodno vrijeme koristili na kreativan način, tj. aktivnosti koje bi na primjer dovele do unapređenja čitalačkih navika i razvoja stvaralaštva kod mladih.
- Istražiti potrebe i potrebe mladih ljudi u pogledu kulturne ponude i opreme.
- Omogućite pristup prostorima za okupljanje, kreativnost, vršnjačko učenje i kulturne aktivnosti za sadržajno provođenje slobodnog vremena
- Promovisati uključivanje u rad u zajednici i volonterske usluge u vezi sa pristupom mladih u kulturi
- Pokrenuti dijalog i saradnju sa privatnim sektorom kroz zajedničke strategije.
- Olakšati komunikaciju između institucija kulture i mladih i promovisati programe kulturnih sadržaja prilagođenih očekivanjima mladih.

➤ **Uspostavljen je efikasan normativni i institucionalni okvir za sprovođenje omladinske politike.**

- U narednom periodu sprovođenja politike je potrebno izgraditi i obezbijediti kontinuirano i održivo finansiranje omladinske politike, kroz jasno definisanje prioritarnih oblasti politike i sredstva koja su potrebna za njihovo ostvarenje.

- Akcenat je na jačanju međuinstitucionalne saradnje između svih subjekata koji imaju interes za uspješno sprovođenje politike, zbog čega je prilikom definisanja novog strateškog dokumenta potrebno obratiti dodatnu pažnju na navedeno pitanje.
- Potrebno je pristupiti izmjenama i dopunama postojećeg zakonskog okvira koji reguliše oblast omladinskih politika.
- Potrebno je obezbijediti uslove za sinhronizaciju omladinskih politika i praksi kako bi se omladinska politika nesmetano sprovodila.
- Poseban značaj je na redovno prikupljanju podataka o mladima i njihovim potrebama od strane svih subjekata koji učestvuju u procesu sprovođenja omladinskih politika, sa akcentom na oblasti koje se nalaze u njihovim nadležnostima.
- Potrebno je uspostaviti mehanizam za sistemsko praćenje indikatora učinka i rezultata koji će biti definisani u novom strateškom dokumentu.